

ספר

שמירת הסופר

להנצל מחולי ומגפה ר"ל

ילקוט תפילות הנהגות וסגולות
דרשות, דברי אגדה והתעוררות

מבאר תורתו של

מרן החתם סופר זי"ע א

לשמירה והצלה מחולי ומגפה רח"ל
שנאמרו ונעשו בעתות צרה
והועילו להמשיך ישועה לבני ישראל

מלוקט מספריו הקדושים בהלכה ואגדה
מנהגיו וארחותיו בקודש

יו"ל ע"י

מכון אוצרות הסופר

שע"י ק"ק תורה עץ חיים לונדון יצ"ו

שמירת הסופר

כל הזכויות שמורות
אדר - ניסן
תש"פ - 2020

יו"ל ע"י

מכון אוצרות הסופר
שע"י ק"ק תורה עין חיים
לונדון יצ"ו
c/o 35 Lordship Park
London N.16 5.U.N.
England

באר"י:

ת.ד. 18122 ירושלים

בארה"ב:

c/o 6 Ronald Drive
Monsey N.Y. 10952
U.S.A.

לזכרון עולם בהיכל ה'

אבי מורי עטרת ראשי
הרבני היקר והמופלג
מוה"ר יהושע בן מוה"ר משה שטערן ז"ל הי"ד
מק"ק שטאמפען
נעקד"ה בימי המלחמה
ביום כ"ט טבת תש"ה

ואמי מורתי הצנועה והחסודה
מרת יענטא בת מוה"ר יוסף שטערן ע"ה
נלב"ע ערב חג השבועות תשנ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

על הטוב יזכר בנם
הרבני היקר והנעלה
מוה"ר יוסף שטערן שליט"א
אב"י בק"ק מאנסי יצ"ו

אשר לבו ער לכל דבר שבקדושה בכלל
ולתורת מרן החת"ס זיע"א בפרט

תוכן ענינים

תפילת הסופר

סדר התפלה שערך וסידר משה איש האלוקים מרן החתם סופר זיע"א
לאומרו בעת המגפה בכל יום ערב ובוקר ט

הנהגות הסופר

הוראות והנהגות לימי חולי ומגפה רח"ל לג

סגולות הסופר

סגולות הסופר לימי חולי ומגפה רח"ל מג

סגולה כשחולאים סובבים בעולם וחושש שלא ישלוט בו עין הרע
◇ סגולה לסלק מידת הדין ולהגביר רחמים ◇ סגולת קידוש לבנה
לרפואה ◇ סגולה לרפואה ◇ סגולה לחולה שנפל למשכב ◇
סגולה לקבלת תפילה על החולה ◇ חודש המסוגל לרפואה ◇
סגולה לשמירת הגוף וחולי ועל כל צרה שלא תבוא ◇ סגולה
למי שהיה בחולי עצום וסכנה גדולה וניצול ◇ סגולה למרה
שחורה ועצבות וטירות הדעת ◇ קמיע למגיפה רח"ל ◇ סדר
התפילה על חולה ◇ סגולת עשרת פסוקים של הרמב"ן לשמירה
◇ סדר פדיון נפש.

אגדות הסופר

אגרות ומכתבים הנהגות וסגולות בעת חולי ומגפה רח"ל

סימן א מכתב ממרן זיע"א הנהגות וסדר תפילות בעת המגפה נט

סימן ב תשובה ממרן זיע"א הנהגה ביום הכפורים בעת המגפה ס

סימן ג תשובה ממרן זיע"א קידוש לבנה בסוף זמנו כסגולה בעת

חולי הקאלארא רח"ל 'בזמן המגפה הצער סכנה' סב

סימן ד מכתב מהגר"ש סופר זצ"ל המכתב סופר אב"ד קראקא עם

קמיע לחולה שקיבל מאביו מרן החתם סופר זיע"א שקבל

מרבו מרנ"א זיע"א סו

סימן ה מכתב ממרן הגרעק"א זיע"א בשנת תקצ"ב בעת מגיפת

החולירע רח"ל ובו קמיעא לעצור המגפה סח

סימן ו	קמיע ממרן הגרעק"א זיע"א לעצור המגפה רח"ל..... סט
סימן ז	מכתב הדעת סופר זצ"ל עם קמיע שמקובל מהגרעק"א זיע"א בעת המגפה רח"ל..... ע
סימן ח	מכתב מהדעת סופר אב"ד פרעשבורג זצ"ל אל הגר"נ שטערן זצ"ל בו מזכיר סגולה לחולה מהחתן סופר..... עא
מבוא לסימנים ט' - י"ב	עב
סימן ט'	תקנות והנהגות מרן הגרעק"א לימי ראש השנה בשעת מגיפת החולי-רע רח"ל בשנת תקצ"ב שהונהגו בק"ק קעניגסבערג יצ"ו... עה
סימן י	מכתב מהג"מ רבי צבי הירש לעהרין זצ"ל אל מרן החת"ס זיע"א אודות המגפה בשנת תקצ"ב ואודות כבודו ופעליו של מרן הגרעק"א זיע"א בעת המגפה..... עז
סימן יא	סגולה נפלאה ממרן הגרעק"א זיע"א בעת מגיפת החלי-רע מחסה מועם החלי-רע..... עט
סימן יב	סדרי התפילה לעת המגפה רח"ל..... פ

דרשות הסופר

דרשות מרן החתם סופר זיע"א בעת המגפה וההודאה כשנעצרה
המגפה בשנות תקצ"א - תקצ"ב.

דרוש א	דרוש בעת שהחלה המגפה חולי-רע רח"ל..... פג
דרוש ב	דרוש הודאה אחר המגפה - פרשת וישב תקצ"ב..... צא
דרוש ג	דרוש לפרשת תבוא תקצ"א - לפרשת תבוא ובו קצת חידושים מדרוש הספד..... קא

אגדות הסופר

פרק א'	עניני תפלה וקבלת התפילות..... קז
	תפילה קודם התפילה > פתיחת התפילה הוא מחמת מורא ורעד ממ"ה הקב"ה > הודאה על כל הטוב שגמלנו קודם התפילה > התפילה בעת צרה לדחות הנזק אע"פ שאין מסתכלין על צרתם > בעת צרה כשאין יכולים להתפלל כראוי הקב"ה מקבל תפילות

ישראל אף בלא כוונה > תפילה על בריאות הגוף ופרנסה הוא כאמצעי להשיג הרוחניות > חייבים אנו להתפלל על צרכי הגוף אבל שיהי' הכנה להכין לבבנו אליו > בעת תפילה על גשמיות יבוש האדם אחרי שראינו שהשי"ת הושיע לנו תמיד מצרותינו > להתפלל רק תפילות מתוקנות ולא מאשר יעלה על שפת כל איש ואיש > תפילת מי שאינו הגון עולה יחד עם תפילת הצדיקים > סגולת ענין המתפלל על חבירו נענה תחילה > גזירה היא מימות עולם דהמתפלל על חבירו נענה תחילה > אופן קבלת תפילתנו עם תפילת הצדיקים > ביאור איך מהני תפילת א' על חבירו, ותפילת הצדיקים > תפילת תלמיד חכם על אדם אחר > התפילה היא חוק בלי טעם אבל בעי רחמים ותחנונים > בהתחברות כל כנסת ישראל יכולים להודות לה' כראוי > ידבק מחשבתו באבותינו הראשונים ויתפלל על דעתם > הבכי וההתעוררות בתפילה סימן שה' אתנו והתפילה מקובלת.

פרק ב' פדיון נפש - ק"ס קב

צדקה שע"י פדיון נפש שהוא ק"ס פרוטות מציל ממיתה שנקרא קץ בשר > ק"ס הוא מספר של פדיון נפש מכל חולי ומכאוב > ק"ס ע"ץ ידוע אשר עלהו לתרופה בלי ספק > ק"ס גימטריא מגדל עוז > מחצית השקל הוא ק"ס שעורים של כסף כמו כל פדיון נפש שהוא מספר ק"ס > להפך ממר למור צריך ק"ס גימטריא כס"ף > הקב"ה נתרצה והיפך הדין לחסד בשם ק"ס כסף כידוע שהוא שם של חסד > אדם ישראלי הוא ע"ץ מספרו כמספר אהו"ה אהי"ה הוי"ה אדנ"י א"ל שהוא ק"ס כידוע מסדר פדיון > כי כלולית שמות החסד הם ק"ס > בצלאל במלאכת המשכן המשיך צירוף השמות והאותיות ק"ס > בזמן צרה גזרו ד' תעניות שהוא ק"ס כמו פדיון נפש > וידוע לבטל גזירות הוא פדיון נפש תפלה בצירוף שמות קדושים גמטרי' ק"ס.

פרק ג' עניני קטורת וסגולתה קכט

משה רבינו למד והתפלל ענין הקטורת ע"ד ונשלמה פרים שפתינו כדרך שעושים במגפה > בקראינו פרשת הקרבנות והקטורת הוי כאילו הקטרנו ממש > ענין הקטורת לקשר כל הענינים יחדיו הוא רק בישראל ולא בנכרים > קטורת מכפרת על לשון הרע של אמת שנאמר בחשאי > קטורת מגנת על ישראל כשאין עושין רצונו לגמרי > השטן נמס כדונג באש הקטורת > סממני הקטורת וענינם > מספר סממני הקטורת י"א לבטל הקליפה.

פרק ד' והסירותי מחלה מקרבך. קלד

ע"י המורך צועקים ונענים ויושיעם ה' ונהפך במהרה לברכה >
הלומד עם חולה אפילו חולי המתדבק לא יחלה > אפילו יראה
חלאים רעים שבטבע מתדבקים בו לא יעלו כך > הכתיתה והפלפול
בתורה הוא משבר כחות הקליפות ומסיר כל מיני חולי ומכאוב
> אם ימשכו החלאים למטה אל האויר ישימם בכל שונאיך >
דעות הרופאים אם הוא חולי המדבק > זכות המצוה תגן אומרים
רק ברפואות והצלות שבידי הקב"ה > ביטול הקליפה המחבר
עצמו למחל"ה רח"ל, בשמות הקודש > הקיום בגלות להשמר
מהקליפה ע"י השמות האלו של יעקב אבינו והשבטים.

דברים אחדים

יבראו החולים והבריאים יתמידו בבריאותם בעת הזאת אשר כל העולם שרוי בפחד וצער על המקרה הלא טוב שחוששים להתפשטות החולי בעולם, והקב"ה הוא שומרנו ומצילנו, שומר ישראל שמור שארית ישראל ואל יאבד ישראל האומרים שמע ישראל.

לבקשת רבים נעתרנו לסדר ולהו"ל את הספר 'שמירת הסופר' ממרן החתם סופר זיע"א, הנהגות וסגולות ותפילות שייסד ותיקן לומר בעת שפשטה מגפת החולירע רח"ל בשנת תקצ"א - תקצ"ב, ממה שנסדר ונלקט באמרי"ם, להיות מוכן לכל אחד ואחד בעת הזאת, ובעת אשר בקרוב יעזרנו ה' ויציל אותנו ואת כל ישראל במהרה, יהא בידינו לזכרון התעוררות כל המעשים והנהגות, לכל ימוט מאתנו אף בימי שלום ושלוח להיות סמוכים ובטוחים ודבוקים בהשי"ת בכל מעשינו והליכותינו, כפי שהורה לנו מרן החתם סופר זיע"א, כאשר שמענו מעט"ר כבוד מורינו הרב אב"ד שליט"א שאין לנו מסורה ברורה מרבוה"ק על המצב הזה, על כן נקיטנא בשפולי גלימא דמרן זיע"א, ואין לנו שיור רק התורה הזאת דבריו והנהגותיו של מרן זיע"א שהם דרך ונתיבה לטוב לנו כל הימים.

וזה סדר הספר:

תפילת הסופר - סידרנו את סדר התפילה, כמו שנדפס בשעתו, בקונטרס אבן סגולה להג"מ רבי זוסמאן סופר זצ"ל אבד"ק פאקש יצ"ו, וכמובא בספר סגולות הסופר (מקורות ועיונים סימן ח', עמוד קפ"ט) בזה"ל: ובספר סגולות ישראל בסופו (עמוד קכ"ט) בקונטרס אבן סגולה מהג"מ רבי זוסמאן זצ"ל אב"ד פאקש הביא נוסח התפילה אשר התפללו בפרעשבורג בשעת המגפה חולי קאלירע רח"ל עפ"י רבינו החתם סופר זצ"ל. והביא שם דאחר תפילת שמו"ע, אומרים את סדר התפילה שהדפסנו להלן.

טופס תפילה נוסף היה לנגד עינינו והוא סדר תפלה למשה שנדפס בסו"ס מנהגי רבותינו והליכותיהם, מנהגי מרן החתם סופר זיע"א, שהדפיס המחבר הג"מ רבי עקיבא סופר שליט"א אבד"ק ערלוי בני ברק, והוא כהנוסח דלעיל.

וכאשר שמע ה' לתפילתו של משה בשעתו, וקיבל ברחמים וברצון סדר תפילותיו הקדושות, וכאשר פעל את פעולתו בימים ההם, כן נקוה גם בזמן הזה, ולא יהא בבני ישראל נגף, ושום נזק לכל איש ישראל.

בנוסף לתפילות אלו, הדפסנו גם את התפילה שייסד מרן זיע"א 'אנא האל הגדול' לשמירה ולהצלה בימי המלחמה בפרעשבורג, אף שאינו מענין מגפה, אבל ענינו שמירה יתירה לבני ישראל, וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן. כמו כן את 'סדר פדיון נפש' שערך מרן זיע"א עם תפילותיו המיוחדות כי נאים הם גם לזמנינו.

הוספנו מקורות לסדר התפילות וענינם, בקיצור בתחילת כל תפילה, ובשולי הגליון הבאנו עיונים וענינים שונים מלוקט מהמקורות ומספרי מרן זיע"א פעמים בקצרה ופעמים בארוכה כאשר עיניכם תחזינה מישרים.

הנהגות הסופר - ילקוט הוראות והנהגות לעת חולי ומגפה רח"ל, מכתבי מרן זיע"א ומהמובא בכתבי התלמידים, הליכות חיים, חיים הם למוצאיהם ולהנהגים בהם, כי ממך מקור חיים, בתוספת הארות והערות.

סגולות הסופר - הם הסגולות והענינים לעת חולי ומגפה רח"ל, מלוקט מהספר 'סגולות הסופר' שזכינו להו"ל, עם הוספות שונות, מסודר על ענינים אלו לעתות הללו, שיהיו מצויים ביד המעיינים לסגולה טובה להפקד בדבר ישועה ורחמים וחיים ושלוה.

אגרות הסופר - אגרות ומכתבים בהם עוסק מרן זיע"א אודות המגפה, התפילות וההלכות הנוגעים בזמני המגפה. ומבניו וצאצאיו אחריו מה שהיה להם מקובל, כהנהגות וסגולות וענינים שונים, בתוספת הקמיעות הנודעות של מרן הגרעק"א זיע"א המוזכר בכתבי צאצאיו אחריו זכרונם לברכה, לתועלת הרבים.

דרשות הסופר - הם הדרשות שדרוש דורש משה מרן החתם סופר זיע"א בשלהי שנת תקצ"א, אודות המגפה ששלטה אז בעולם, ודרוש ההודאה שלאחריו, למען ישוטטו בהם וילמדו בהם, ובפרט שלדעת מרן זיע"א ההודאה היא הסגולה הגדולה להינצל מהצרה ולהיוושע במהרה. עם הדרשה לפרשת כי תבוא שבו מוזכר ענין הדבר ששר

אז בעולם, וכאשר הציל אותנו השי"ת בימים ההם כן יהיה בזמן הזה, ברחמים גדולים.

אגדות הסופר - מדור מיוחד הוא ילקוט דברי אגדה, בענייני תפילה בעת הזאת, ענייני פדיון נפש וסגולת הק"ס פרוטות ויסודם, ענייני הקטורת וסגולתם הגדולה להציל את נפשות האנשים בכל הזמנים והמצבים, וענין הסירותי מחלה מקרבך, מלוקט מכתבי וספרי מרן החתם סופר זיע"א, מסודר דבר דבור על אופנו.

תקותינו שאכן הדברים יתקבלו על לב המלכים, מאן מלכי רבנן ותלמידיהון, ויתפללו בהם ויעסקון בדברי תורה, שיהיו לנו למגן ולמחסה, ולהנצל מכל רע, ושומר גוי אחד שמור שארית עם אחד ואל יאבד גוי אחד המיוחדים שמך ה"א ה' אחד.

כדי שלא יחוש הלומד מלהגות באמרי שפר אלו, אף ש'הדבר מסוכן לעיין ולחשוב בחולי המתדבק', נביא את דברי מרן זיע"א שמפרש הפסוק בפרשת עקב (דברים דף ל"ו טו"א) וזל"ק: והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שונאיה. וקשה כיון שהבטיח להסיר כל חולי, מכ"ש מדוי מצרים הרעים, עיין רמב"ן. י"ל אחז"ל (גיטין נ"ז ע"ב) ת"ח אין מראין דיני נגעים בעצמם. כי הדבר מסוכן לעיין ולחשוב בחולי המתדבק, וכמ"ש רמב"ן בפרשת הפיכת סדום (בראשית י"ט י"ז) ע"ש, וה"נ רגילים להראות ולהבין להבנים מדוי מצרים לספר בנסי ה' אשר הפליא אז עמנו, וע"כ אמר אשר ידעת רמז להנ"ל שרוצה להודיעם גם עתה לבניו, [ומ"מ] לא ישימם בך ע"י המחשבה ההיא, אלא אם תמשכם למטה אל האויר, ישימם בכל שונאיה, וק"ל, עכ"ל. הרי דאף אם ימשיכו את המכות לאויר העולם, וכבר יהיו באויר העולם, ישימם השי"ת בכל שונאיה על אומות העולם, ולא על ישראל.

ברכתנו תעלה לראש צדיק, ה"ה כבוד מוריננו ורבינו עט"ר הרב הגה"צ שליט"א רב אב"ד דקהילתינו הק' אשר תמיד מנחנו הדרך בדרכי הסופר ותורתו, ומכניסנו להיכלא דמלכא, כשפותח לנו פתח ושער בתורת מרן זיע"א בהלכה ומעשה, הנהגה כללית ופרטית, ומשרה עלינו ועל כל בני קהילתנו הק' את הוד רוחו הקדושה מבית מדרשו של מרן זיע"א לילך בדרכיו הקדושים ולהתדבק בתורתו

קדושתו והליכותיו בקודש, ברכתינו ותפילתינו שימים על ימי מלך
תוסיף שנותיו כמו דור ודור לאלפנו בינה ליהנות מזיו תורתו ותבונתו
ולהנהיגנו עד ביאת ינון בב"א.

התודה והברכה לחכמי ורבני המכון שעבדו עבודתם בקודש בבחי'
חכמה ומלאכה, שזכו להוציא מתח"י דבר נאה בזריזות יתירה לבקשת
ותועלת הרבים, יזכו להמשיך להרבות פעלים לתורה להגדיל תורה
ולהאדירה, וזכות מרן זיע"א יגן עליהם להתברך בברכת התורה.

ברכה לראש משביר ה"ה ידידינו הנכבד והיקר מוה"ר יוסף שטערן
שליט"א נו"נ למרן החתם סופר זיע"א אב"י במאנסי יצ"ו אשר עיניו
ולבו כל הימים לתורת מרן החתם סופר זיע"א ועומד על הפקודים
לזרזה אל המלאכה, ישא ברכה מאת ה' ויזכה יחד עם מנב"ת זוג'
תחי' לרוות נחת מכל יו"ח לאורך ימים ושנים טובות מתוך בריות
גופא ונהורא מעליא, שלא יבש המעיין ולא יקצץ האילן פרי עץ
חיים וקים.

תפילתינו ויתקיים בנו דברי רש"י בביאור הפסוק בתהלים (מ"ז ד')
ידבר עמים תחתנו ולאומים תחת רגלנו. וזל"ק: יתן דבר בעובדי
כוכבים תחת נפשנו, להיות חמתו מתקררת בהם, ואנו נצולים כענין
שנאמר ונתתי כפרך מצרים וגו', ע"כ.

וכתוב זה כתיב בישעיה (מ"ג ג') כי אני ה' אלקיך קדוש ישראל
מושיעך נתתי כפרך מצרים כוש וסבא תחתך. ופירש"י: והם היו לך
לפדיון, שבכוריהם מתו, ואתה בני בכורי נצלת, והייתם חייבים כליה
כמו שנאמר (ביחזקאל כ') ואומר לשפוך חמתי עליהם בארץ מצרים, ע"כ.

כן יתקיים בנו במהרה שהקב"ה ישיב חמתו ואנו נצולים ביאת
גואל צדק בב"א. וכדאיתא בתוספתא (פ"ב תענית הי"א) בתוה"ד: אבל
בטוחים אנו שאין המקום מביא מבול לעולם שנאמר ולא יהיה עוד
המים למבול וגו'. כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי וגו'. רמ"א מבול
של מים אין אבל מבול של אש ושל גפרית יש וכו'. רבי יוסי אומר
מבול של מים אין, אבל מבול של דבר לעובדי כוכבים לימות המשיח
יש, שנאמר (זכריה י"א) ואקח את מקלי את נועם וגו' מהו אומר ותופר
ביום ההוא, ע"כ. וכן איתא במדרש (רבה שיר השירים פרשה ב') אמר ר'

ה

חייא בר אבא סמוך לימות המשיח דבר גדול בא לעולם ובו הרשעים כלים, והנשואים עליהם הוא אומר (ישעיה ד' ג') והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם, ע"כ. ונזכה במהרה למבול של דבר לעכו"ם, ואנו נגאלין ובאים לימות המשיח במהרה בימינו, וכל הכתוב לחיים בירושלים.

וכאשר אמר מרן זיע"א על הימים שקודם ביאת המשיח בב"א, והם בכתובים בספר מכתב סופר לבנו הגאון מהרש"ס זצ"ל אב"ד קראקא (ח"א דף כ"ד בד"ה ויפה כתב וכו'): כעין נסיון הזה היה בעת צאתנו מארץ מצרים אשר היתה מצות ה' עלינו אל יצא איש מפתח ביתו, והכתוב מעיד על הצעקה והמהומה הגדולה אשר היתה בלילה ההוא בארץ מצרים, ועם ה' אלה לא היו רשאים לילך לחוץ לראות ולשמוע מה הרעש הגדול, השודדים באים עליהם, ושמעו קול צאו מאתנו, ועם ה' אלה חזקו ועמדו באמונתם, וזכות האמונה זו היא שעמדה להם, כי זה נסיון גדול ונורא, ובזכות זה נגאלו.

כן יהיה לעתיד במהרה בימינו בחבלי משיח, לזכותינו ולבחון אותנו בנסיון זה, ועוד כדמיון נסיון זה על הים שראו את מצרים נוסע אחריהם, וכבר היו סמוכים להם, ואין בדרך הטבע שום מקום להינצל מהם, כך שמעתי מאמ"ז מאוה"ג.

ואמר בפירוש שאומר ומסביר כן לשום על לב בני ביתו שלא להתייאש ח"ו בבוא חבלי משיח, מי יודע מה יהיה בימים ההם מנסיונות גדולות אשר יתחמץ לב האדם עליהם בראותו כאלה וכאלה, ועל כן ראוי לשום על לב ימי צאתנו מארץ מצרים, ע"כ דברי המכתב סופר.

ורמז קצת בדברי מרן זיע"א בחתם סופר עה"ת פרשת בשלח (דף ס"ו טו"א) בד"ה וחמושים עלו וגו', בתוה"ד: כי הקב"ה ניסה את בני ישראל בשני נסיונות אם יעמדו בהם הם ראויים לקבלת התורה ונעמוד בנסיונותיו, ואם לא טוב מותם מחייהם, א' נסיון ימי האפלה והם ראו שונאיהם ויכולים להמיתם ולנקום מהם וליטול עשרם ולצאת חפשי, ובני ישראל עמדו על נפשם ונתחזקו ולא זזו ממקומם ולא נגעו ולא פגעו בדבר כי האמינו שסופם לצאת בכבוד גדול, הנסיון השני, ליל פסח היו מסוגרים בביתם, ושמעו קול צווחה אשר כמוהו

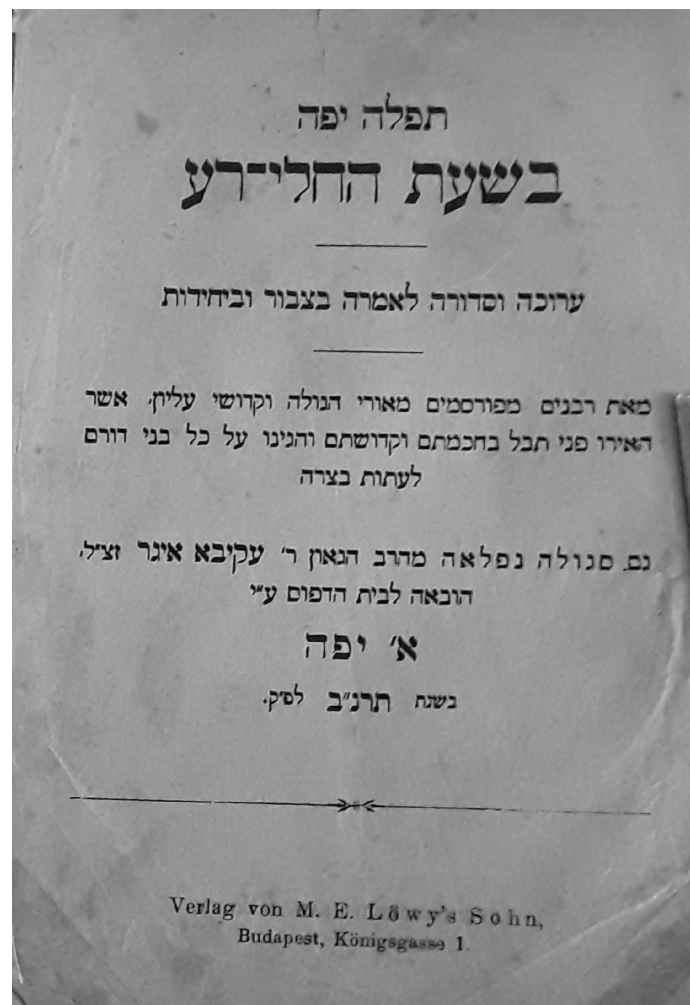
לא נהיתה, והשומע שומע ולא ידע אולי הקול מישראל שכניו וחבריו
שסביב משכנו, ואם הוא קול מלחמה, או אש, או מים, והם בטחו
בדברי משה רבינו ע"ה שאמר כי יהי' מכת בכורות, ואיש לא יצא
מפתח ביתו עד בקר, ב' נסיונות אלו הי' לברות מהם המורדים
והפושעים שאינם יכולים לעמוד בנסיון, והם שמתו בימי אפילה ע"י
מעשה כל מי שנשאו לבו ליגע במצרים או בממונו נפל מת, ומ"מ
מת זכאי, כנלע"ד, ה' יחיינו מיומים, אמן, ע"כ. [ועיין בבעל הטורים
(שמות י"ב ח') דאיתקש גאולה אחרונה לגאולה ראשונה]. כן יהי' לעתיד
לבוא במהרה בימינו, ותחזינה עינינו בשוב ה' שבות עמו יגל יעקב
ישמח ישראל.

ימי חודש אדר - ימי נסים היו לישראל פורים ופסח (לשון רש"י
תענית כ"ט ע"א)

מכון אוצרות הסופר

שער קונטרס תפלה למושה
 תפלה לעת מגפה
 מימדין החתם סופר זיע"א

קונטרס סגולות למוגיפה מהגרעקא זע"א

מכתב המכתב סופר עם הקמיע

[illegible]

מכתב הדעת סופר עם הקמיע

תפלת הסופר

סדר תפילות להנצל מחולי ומגפה ר"ל
ממרחק החתם סופר זי"ע"א

תפילת הסופר

סדר התפלה שערך וסידר משה איש האלוקים
מדין החתם סופר זיע"א
לאומדו בעת המגפה בכל יום ערב ובוקר

בדיש התפילה נכתב:

פלאות דבות עשה שידי בחסדו ובטובו רב גמלנו

ולמען תספרו לדור אחרון מהנס הגדול שעשה ה' עמנו בתחלת שנת
תקצ"ב שהיתה מגפת קאלעדא בכל העולם ובחסדו הגדול רחם ה' על
יראיו, וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו אשר התפללנו ערב ובוקר על
[פי] מיצות אדמו"ר הגאון נ"י לנצח.

זוה נוסח התפילה

אחר תפילת שמונה עשרה היו אומרים:

א^א

אבן סגולה, סגולות הסופר (מקורות ועיונים סימן ח', עמוד קפ"ט), תפלה למשה.

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. תְּבוֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ וְאֵל תִּתְּעַלֵּם מִתְּחִנָּתֵנוּ. שְׂאִין
אֲנַחְנוּ עֲזֵי פָנִים וְקָשִׁי עֶרְף לֹאמַר לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
צְדִיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חַטָּאנוּ. אֲבָל אֲנַחְנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ חַטָּאנוּ:

א בדרשות חתם סופר (דף שפ"ו טו"א) בדרוש דרוש לפרשת תבוא תקצ"א, כתב
מדין זיע"א שלא לדחות את התשובה והוידוי, אלא שוב יום אחד לפני וכו',
ובכל יום ויום יעשה כן ויתודה וישוב, וזל"ק:

'לבו ונשובה אל ה' כי הוא טרוף וירפאנו (הושע ו' א'). ע"ד פשוט, אמרו
חז"ל (שבת קנ"ג ע"א) שוב יום אחד לפני מיתתך, ישוב כל יום שמא ימות למחר,

שמירת הסופר

אֲשַׁמְנִי. בְּגִדְנִי. גִּזְלִנִי. דְּבַרְנִי דְּפִי. הָעֵינִי. וְהִרְשַׁעְנִי. וְדִנִי. חֲמִסְנִי. מַפְלִנִי
שֶׁקֶר. יַעֲצֵנִי רָע. בּוֹכְנִי. לָצֵנִי. מַרְדְּנִי. נֹאצְנִי. סָרְרִנִי. עֹיִנִי. פֹּשְׁעִנִי.
צָרְרִנִי. קָשִׁינוּ עֲרָף. רִשְׁעִנִי. שְׁחַתְנִי. תַּעֲבִנִי. תַּעֲיִנִי. תַּעֲתֶנִּי:

סָרְנִי מִמְצוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא שׁוּה לָנוּ. וְאַתָּה צָדִיק עַל כָּל הַבָּא
עָלֵינוּ. כִּי אֵמֶת עֲשִׂיתָ. וְאַנְחֵנוּ הִרְשַׁעְנוּ:

ב ב

אבן סגולה, סגולות הסופר (מקורות ועיונים סימן ח', עמוד קפ"ט), תפלה למשה.

אֵל אֲרֶךְ אַפִּים אַתָּה וּבַעַל הָרַחֲמִים נִקְרָאתָ. וְדָרְךָ תִּשׁוּבָה הוֹרִיתָ. גְּדַלְתָּ
רַחֲמֶיךָ וְחֶסְדֶּיךָ תִּזְכּוֹר הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם לְזֶרַע יִדְיָךָ. תִּפְּנֵן אֱלֵינוּ

אמנם רוב אינם שומעים עצה זו, ואומרים עוד חזון למועד, לכשיזקין או כשיחלה
יתודה וימות מתוך תשובה. אך בשעת הדבר ר"ל שהקב"ה טורף אנשים כמו
רגע ואין פנאי להתודות, ע"כ לכו ונשוכה אל ה' כי הוא טרף וחוטף, ע"כ נשוב
אליו והוא ירפאנו, ע"כ.

ובדרשות חתם סופר (דף ק"צ טו"א) בד"ה עוד וכו' כתב על גודל סגולת
היודי על חטאיו שהוא מסלק את מידת הדין, וז"ל: 'ונ"ל דיש שמידת
הדין מתגבר אבל מדת הרחמים עומד על ימינו, והנה לסלק מדת הדין יש
סגולה נפלאה, בהתודות על חטאיו, ומוסר נפשו לדיניו, אזי יתגברו הרחמים'
וכו', ע"כ.

ב בדרשות חתם סופר (דף ס"ב טו"ד) בדרוש הודאה אחר המגפה, בד"ה ואמר
וכו', כתב לבאר מה שאנו אומרים 'אל ארך אפים אתה ובעל הרחמים
נקראת', מהו 'אתה', ומהו 'נקראת', וז"ל: ואמר (תהלים ק"ג ו"ד) עושה צדקות
ה' ומשפטים לכל עשוקים, יודיע דרכיו למשה לבני ישראל עלילותיו וגו'. לא
אאריך בדקדוקים, אבל עכ"פ אי האי משה ובני ישראל, קאי אמשה רבינו ע"ה
וישראל שבימיו, היה לו לומר הודיע למשה ולבני ישראל, ולא יודיע לשון
עתיד. על כן אומר לעניינינו, כי אחר שהפליא הקב"ה חסדו עמנו, לא נעשה
כמעשה ארץ מצרים ופרעה דכתיב (שמות ח' י"א) וירא פרעה כי היתה הרוחה
והכבד את לבו, כך לא נאמר ח"ו, כי עתה נפטרנו מכל וכל, ועולם הפקר,
ונשוב לרוע מעללינו, איש הישר בעיניו יעשה, ונשכיל ונבין כי היו יסורינו
ובהלותינו נגד עוונותינו הרבים, ולא נתכפרו ולא השליך הקב"ה העוונות במצולת
ים, אך הרחיקם והניחם מן הצד, והאריך אפו אולי עוד נשוב אליו, ואם לאו
ח"ו ולא הוזהרנו בכל האזהרות האלו, יש לחוש ח"ו פן יוציא כלי זעמו ח"ו
ויסגור דלתי תשובה כאשר אירע לפרעה ולכיוצא בו (עיין רמב"ם הלכות תשובה
פ"ו ה"ג). על כן עלינו לתת הודיה על העבר ולהתפלל על העתיד לבוא, שיתן

תפילת הסופר

יא

בְּרַחֲמִים. כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הַרְחָמִים. בְּתַחֲנוּן וּבְתַפִּלָּה פְּנִיךָ נִקְדָּם.
בְּהוֹדְעָתִי לַעֲנֵנוּ מִקֶּדֶם. מִחֲרוֹן אַפֶּךָ שׁוּב. כָּמוֹ בְּתוֹרָתְךָ כְּתוּב. וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ
נִחְסֶה וְנִתְלוֹנָן. כִּיּוֹם וַיֵּרֶד יְהוָה בָּעָנָן. תַּעֲבֹר עַל פִּשְׁעֵי וְתִמְחָה אֲשָׁם. כִּיּוֹם
וַיִּתְּצַב עִמּוֹ שֵׁם. תִּאֲזִין שׁוֹעֲתֵנוּ וְתִקְשִׁיב מְנוּ מֵאִמֶּר. כִּיּוֹם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם
יְהוָה וְשֵׁם נֶאֱמַר:

וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל פְּנֵיו וַיִּקְרָא

יְהוָה. יְהוָה. אֵל רַחוּם וְחַנּוּן. אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְאֱמֶת. נִצֵּר חֶסֶד לְאֱלֹפִים.
נִשְׂא עֶז וּפִשַׁע וְחַטָּאָה. וְנִקְהָה. וְסִלְחָתָהּ לַעֲוֹנָנוּ וּלְחַטֹּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ.

סִלַּח לָנוּ אֲבִינוּ כִּי חָטֵאנוּ. מַחֵל לָנוּ מִלִּפְנֵינוּ כִּי פָשַׁעְנוּ. כִּי אַתָּה אֲדֹנֵי טוֹב
וְסִלַּח וְרַב חֶסֶד לְכָל קְרֹאֶיךָ.

ג

שם. אבל בכל המקורות מובא רק מ'פסוק הקטרת כיצד' וכו', והיינו הברייתא דקטורת,
ואנו הבאנו כאן גם פרשת הקטורת שבתורה, וכמו שאנו אומרים בכל יום בסדר אמירת
הקרבנות. והנחנו בסוגריים מרובעות.
ומדויק שם דנאמר רק עד 'מפני הכבוד', ולא המשך הברייתא, תניא רבי נתן אומר וכו',
תניא בר קפרא וכו'.

וְאַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים
בְּזֶמֶן שִׁפְיַת הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קֵיץ. כִּי אֲשֶׁר צִוִּיתָ אוֹתָם עַל יַד מֹשֶׁה

הקב"ה בלבבינו להבין דרכיו ולהשכיל אורחותיו, ולא נטעה עצמינו להתייחס
מן הפורענות.

ורגיל אני לומר ע"ד הלצה, אל ארך אפים אתה ובעל הרחמים נקראת ודרך
תשובה הורית, רוצה לומר הקב"ה הוא ארך אפים, מאריך אפיה וגבי דיליה (ב"ר
ס"ז ד'), ואינו מוותר, רק שמאריך אפו כדי לשוב תשובה, והעולם טועים ואומרים
שברחמיו וויתר לגמרי החטאים. והיינו אתה ארך אפים ולא וותרן, אבל ובעל
הרחמים נקראת כפי הבריות, שחושבים שברחמין וויתרת, ואיננו אמת רק דרך
תשובה הורית.

על כן נתפלל להקב"ה כשם שהפליא חסדו עם הגוף לחיותנו על פני
האדמה כהיום הזה, כן יתן בלבבנו לידע את ה' אלוקינו ולתקן דרכינו, וכו',
ע"כ.

ג עיין בהגהות חתם סופר עשו"ע או"ח (סימן תקע"ו מג"א סק"ב) על מה שכתב
המג"א דהאידנא אין מתעניין כלל בשעת הדבר, דמנוסה הוא כשאנו אוכל

נְבִיאָהּ בְּפֶתוֹב בְּתוֹרָתָהּ. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה קַח לָךְ סָמִים נִמְף וּשְׁחַלֵּת וְחִלְבָּנָה סָמִים וּלְבָנָה זָכָה בַּד בָּבֶר יִהְיֶה. וַעֲשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקֶח מְעִישָׁה רֶקֶח מְמֹלָח מְהוֹר קָדֵשׁ. וּשְׁחַקֶּתָּ מִמֶּנָּה הָדָק וְנִתְּנָה מִמֶּנָּה לְפָנֵי הָעֵדֻת

ושותה, קולט ח"ו שינוי האויר ע"ש. כתב מרן זיע"א: ועיין זוהר ר"פ חיי שרה מענין אמירת פיטום הקטורת וכו' ע"כ.

והנה בריש פרשת חיי שרה לא מצאנו, ואולי הכוונה להזוה"ק פרשת וירא (הסמוכה לפרשת חיי שרה) מדרש הנעלם (דף ק' ע"א) בזה"ל: א"ר פנחס זמנא חדא הוינא אזלי בארשא, וערעית ביה באליהו, אמינא ליה לימא לי מר מלה דמעלי לבריינא, וכו', ועוד, בעדנא דיערע מותנא בבני אנשא, קיימא אתגור וכו' וזא אעבר על כל חילא דשמיא, דאי ייעלון בנוהי בארעא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וימרון ברעות נפשא ולבא עניינא דקטורת בוסמין דהוו להו לישראל, דיתבטל מותנא מנייהו, וכו', ע"כ.

ומצאנו בזה"ק פרשת ויקהל (ח"ב דף רי"ח ע"ב): תא חזי מה כתיב (במדבר י"ז) קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת, מ"ט כי יצא הקצף מלפני ה' החל הנגף דהא לית תבירו לההוא סטרא בר קטרת, דלית לך מלה חביבא קמי קודשא בריך הוא כקטרת, וקיימא לבטלא חרשין ומלין בישין מביתא, ריחא ועשנא דקטרת דעבדי בני נשא בההוא עובדא איהו מבטל, כ"ש קטרת, מלה דא גזרה קיימא קמי קודשא בריך הוא דכל מאן דאסתכל וקרי בכל יומא עובדא (נ"א, פרשתא) דקטרת ישתזיב מכל מלין בישין חרשין דעלמא ומכל פגעין בישין ומהרהורא בישא ומדינא בישא ומותנא ולא יתזק כל ההוא יומא דלא יכיל סטרא אחרא לשלטא עליה ואיצטריך דיכוון ביה.

אר"ש אי בני נשא הוו ידעי כמה עלאה איהו עובדא דקטרת קמי קודשא בריך הוא, הוו נטלי כל מלה ומלה מניה והוו סלקי לה עטרה על רישיהו ככתרא דדהבא, ומאן דאשתדל ביה בעי לאסתכלא בעובדא דקטרת, ואי יכוון ביה בכל יומא אית ליה חולקא בהאי עלמא, ובעלמא דאתי, ויסתלק מותנא מניה ומעלמא, וישתזיב מכל דינין דהאי עלמא מסטרין בישין ומדינא דגיהנם, ומדינא דמלכו אחרא, בההוא קטרת כד הוה סליק תננא בעמודא כהנא הוה חמי אתוון דרזא דשמא קדישא פרישאן (נ"א פרחין) באוירא וסלקו לעילא בההוא עמודא, לבתר כמה רתיכין קדישין סחרין ליה מכל סטרין עד דסליק בנהירו וחדוה, וחדוי למאן דחדוי, וקשר קשרין לעילא ותתא, ליחדא כלא, והא אוקימנא, ודא מכפר על יצר הרע ועל עכו"ם דאיהו סטרא אחרא, והא אוקמוה, פתח ואמר, ויעש מזבח מקטר קטרת וגו', האי קרא אית לאסתכלא ביה בגין דתרין מדבחין הוו, מדבחא דעלוון ומדבחא דקטרת בוסמין, דא לבר, ודא לגו, האי מדבחא דקטרת דאיהו פנימאה, אמאי אקרי מזבח, והא לא דבחין ביה דבחין ומזבח ע"ד אקרי, אלא בגין דבטיל וכפית לכמה סטרין בישין, ובגין דההוא סטרא בישא

בְּאֵהָל מוֹעֵד אֲשֶׁר אָנֹכִי לְךָ שְׁמָה קָדִישׁ קְדוֹשִׁים תְּהִיָּה לָכֶם. וְנֹאמַר וְהִקְטִיר
עָלָיו אֶהְרֶן קְטֹרֶת סָמִים בְּבִקְרָא בְּבִקְרָא בְּהִיטְבוֹ אֶת הַנִּירוֹת יִקְטִירָנָה.
וּבְהַעֲלֹת אֶהְרֶן אֶת הַנִּירוֹת בֵּין הָעֲרֵבִים יִקְטִירָנָה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה
לְדֹרֹתֵיכֶם.

כפית, לא יכול לשלטה ולא למהוי קטיגורא, ועל דא אקרי מזבח, כד
ההוא סטרא בישא הוה חמי עשנא דקטרת, דסליק אתכפיא וערק, ולא יכול
לקרבא כלל למשכנא, ובגין דלא אתזכי, ולא אתערב בההוא חדוה דלעילא
בר קודשא בריך הוא בלחודוי בגין דחביבא כ"כ לא קאים ההוא מזבח,
אלא לגו דהאי איהו מזבח דברכאן אשתכחו ביה, ועל דא סתים מעינא,
מה כתיב באהרן (במדבר יז) ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה
דכפית ליה למלאך המות, דלא יכול לשלטה כלל, ולא למעבד דינא,
סימנא דא אתמסר בידנא די בכל אתר דקאמרי בכוונה ורעותא דלבא עובדא
דקטרת דלא שלטא מותנא בההוא אתר, ולא יתזק, ולא יכלין שאר עמין
לשלטה על ההוא אתר.

תא חזי מה כתיב מזבח מקטר קטרת, כיון דכתיב מזבח אמאי אקרי מקטר
קטרת אלא בגין דנטלי מהאי אתר לאקטרא כמה דעבד אהרן, תו מזבח אצטריך
לאקטרא לקדשא ליה בההוא קטרת, ועל דא מקטר קטרת, תו מקטר קטרת
כתרגום לאקטרא קטרת דהא אסיר לאקטרא באתר אחרא קטרת בר ממחתה (נ"א
ממחתה דיוה"כ).

תא חזי האי מאן דדינא רדיף אבתריה אצטריך להאי קטרת, ולא תבא קמי
מאריה דהא סיועא איהו לאסתלקא דינן מניה, ובהאי ודאי מסתלקין מיניה,
אי הוא רגילא בהאי לאדכרא תרין זמנין ביומא בצפרא וברמשא דכתיב קטרת
סמים בבקר בבקר, וכתיב בין הערבים יקטירנה, ודא איהו קיומא דעלמא
תדיר דכתיב (שמות ל) קטרת תמיד לפני ה' לדורותיכם, ודאי הוא קיומא
דעלמא לתתא וקיומא דעלמא לעילא, בההוא אתר דלא אדכר בכל יומא
עובדא דקטרת דינן דלעילא שריין ביה, ומותנין סגיא ביה, ועמין אחרנין
שלטין עליה בגין דכתיב קטרת תמיד לפני ה', תמיד איהו קיימא לפני ה'
יתיר מכל פלחנין אחרנין, חביבא איהו עובדא דקטרת דהוא יקיר וחביב קמי
קודשא בריך הוא יתיר מכל פלחנין ורעותין (נ"א, ועובדין) דעלמא, ואף על
גב דצלותא איהי מעליא מכלא, עובדא דקטרת הוא יקיר וחביב קמי קודשא
ברוך הוא.

תא חזי מה בין צלותא לעובדא דקטרת, צלותא אתקיננו לה באתר דקרבנין
דהו עבדי ישראל, וכל אינון קרבנין דהו עבדין ישראל לאו אינון חשיבין
כקטרת, ותו מה בין האי להאי, אלא צלותא איהו תקונא לאתקנא מה דאצטריך,
קטרת עביד יתיר מתקין וקשיר קשרין ועביד נהירו יתיר מכלא, ומאן איהו,
דאעבר זוהמא ואידכי משכנא, וכלא אתנהיר ואתתקן ואתקשר כחודא, ועל דא

תָּנִינוּ רַבָּנֵינוּ פְּטוּם תְּקַמְרֵת פִּיצֵד שְׁלֵשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְשִׁמּוֹנָה מְנִים הָיוּ בָּהּ. שְׁלֵשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה כְּמִנֵּי יָמוֹת הַחֲמֵה. מְנָה לְכָל יוֹם. פֶּרֶם בְּשִׁחְרִית וּפֶרֶם בֵּין הָעֶרְבִים. וְשִׁלְשָׁה מְנִים יְתִירִים שְׁמֵהֶם מְכֻנִּים בְּהֵן גָּדוֹל מְלֵא חֲפָנָיו בְּיוֹם הַכְּפוּרִים. וּמִחֲזִירֵן לְמִכְתָּנֶשֶׁת בְּעֶרֶב יוֹם הַכְּפוּרִים. וְשׁוֹחֲקֵן יִפֶּה יִפֶּה כְּדִי שֶׁתֵּהָא דָּקָה מִן הַדָּקָה.

בעינן לאקדמא עובדא דקטרת לצלותא בכל יומא ויומא לאעברא זוהמא מעלמא, דאיהו תקונא דכלא, בכל יומא ויומא כגוונא דההוא קרבנא חביבא, דאתרעי ביה קודשא בריך הוא, מה כתיב במשה (שם) ויאמר ה' אל משה קח לך סמים נטף וגו', אף על גב דאוקמוה, אבל מאי שנא בעובדא דא יתיר מכל מה דאמר ליה, אלא קח לך להנאתך ולתועלתך בגין דכד אתתא אתדכא אתנאותא דבעלה איהו, ורזא דא קח לך סמים לאעברא זוהמא לאתקדשא אתתא בבעלה, זכאה חולקיה דמשה, כגוונא דא (ויקרא ט) קח לך עגל בן בקר דאתמר לאהרן לכפרא על חוביה על ההוא עגל דאיהו גרים לון לישראל, ועל דא כתיב במשה קח לך להנאתך ולתועלתך, קטרת קשיר קשירו נהיר נהירו ואעבר זוהמא, וד' אתחבר בה', ה' אתחבר בו', ו' סליק ואתעטר בה', ה' אתנהיר בו', וכלא סליק רעותא לאין סוף והוי כלא קשירו חד ואתעביר חד קשירו ברזא חדא דאיהו קשרא עלאה דכלא, מכאן ולהלאה כיון דכלא אתקשרא בהאי קשרא אתעטר כלא ברזא דאין סוף, ורזא דשמא קדישא אתנהיר ואתעטר בכל סטריין, ועלמין כלהו בחדוה ואתנהירו בוצינין ומזונין וברכאן אשתכחו בכל עלמין וכלא ברזא דקטרת, ואי זוהמא לא אתעבר כלא לא אתעביר דכלא בהאי תלייא.

תא חזי קטרת איהו קדמא תדיר קדים לכלא, ובגיני כך עובדא דקטרת אצטריך לאקדמא לצלותא בשירין ותושבחן, בגין דכל דא לא סלקא ולא אתתקן ולא אתקשר עד דאתעבר זוהמא, מה כתיב (ויקרא טז) וכפר על הקדש וגו', בקדמיתא, ולבתר ומפשעיהם לכל חטאתם, ועל דא בעינן לכפרא על קדשא ולאעברא זוהמא ולאדכאה קדשא, ולבתר שירין ותושבחאן וצלותין כלא כדקאמרן, זכאין אינון ישראל בעלמא דין ובעלמא דאתי, דהא אינון ידעין לתקנא תקונא דלעילא ותתא כדבעינן לתקנא תקונא מתתא לעילא עד דאתקשר כלא כחדא בקשורא חד בההוא קטורא עלאה, כד בעינן לתקנא בתקונא דאתון רשימין דקודשא בריך הוא אתקרי בהון, וכו', ע"כ.

ועיין ברע"מ פרשת פנחס (דף רכ"ד ע"א) בזה הלשון: ד"א צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוחי. ר' יהודה אמר בקרבנא אית עשן, ואית ריח, ואית ריח ניחח, עשן איהו מסטרא דדינא, הדא הוא דכתיב (דברים כ"ט) כי אז יעשן אף ה', (תהלים י"ח) עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל, ריח ניחוחי, רחמי (שה"ש ז') וריח אפך כתפוחים, אמר רעיא מהימנא

וְאַחַד עֶשֶׂר סְמָנִים הָיוּ בָּהֶן, וְאֵלּוּ הֵן הַצָּרִי וְהַצָּפָרָן הַחֲלֻבָּנָה וְהַחֲלֻבֹנָה
 מִשְׁקָל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנָה, מִרְ וּקְצִיעָה שִׁבְלֶת נֶרֶד וְכֶרֶם
 מִשְׁקָל יִשְׁשָׁה עֶשֶׂר שִׁשָּׁה מָנָה, תִּקְשָׁם שְׁנַיִם עֶשֶׂר, קְלוּפָה יִשְׁלָשָׁה,
 קִנְמוֹן תִּשְׁעָה, בְּרִית בְּרִישִׁינָה תִּשְׁעָה קִבִּין, יֵין קִפְרִיסִין סָאִין תִּלְתָּא
 וְקִבִּין תִּלְתָּא, וְאִם לֹא מִצָּא יֵין קִפְרִיסִין מִבִּיא חֲמֵר חוֹרֵן עֲתִיק, מֶלַח
 סְדוּמִית רִבַּע מַעֲלָה עֶשֶׂן כָּל שְׁהוּא, רַבִּי נָתַן הַבְּבִלִי אוֹמֵר אֵף כַּפֹּת
 הַיָּרְדֵּן כָּל שְׁהוּא וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבִשׁ פְּסָלָהּ, וְאִם חֶסֶר אַחַת מִכָּל סְמָנֶיהָ
 תֵּיב מִיתָה.

רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצָּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שָׂרָף הַנוֹטֵף מַעְצֵי הַקִּמָּץ,
 בְּרִית בְּרִישִׁינָה שִׁשְׁפִּין בָּהּ אֶת הַצָּפָרָן כְּדִי שִׁתְּהָא נָאֵה, יֵין קִפְרִיסִין
 שִׁשְׁוֹרִין בּוֹ אֶת הַצָּפָרָן כְּדִי שִׁתְּהָא עֹדָה, וְהֵלֵא מִי רַגְלִים יָפִין לָהּ אֶלָּא שְׁאִין
 מִכְּנִיסִין מִי רַגְלִים בְּמִקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַכְּבוֹד.

והא תרוייהו עשן וריח אינון באף, וקראין סהדין, חד עלה עשן באפו, ותניינא
 וריח אפך כתפוחים, ואמאי אתקרי חד עשן דינא, ותניינא רחמי, אלא בחוטמא
 אית תרין חלונין ואתמר בשמאלא עלה עשן באפו, מאי עלה אלא מלבא
 דאיהו בשמאלא לקבל גבור מימינא נחית רוחא לגביה לקררא ליה ולשככא
 רוגזיה מסטרא דחסד דתמן מוחא, חכמה לימינא הרוצה להחכים ידרים, בינה
 בלבא כלפי שמאלא הרוצה להעשיר יצפין ובג"ד עלה עשן באפו מן בינה
 לגבי חכמה דאיהי לימינא, ומקבל ליה בחדוה בנגונא דליואי, והאי עשן לא
 סליק אלא ע"י אש דאדליק בעצים, דאינון אברים מליין פקודין עצי עולה,
 מארי תורה אורייתא, דאיהי אדליקת בהון אש בתוקפא דגבורה, ועלה עשן
 בהון בבינה עשן המערכה ומדסליקת לאף, אתקרי קטרת, הדא הוא דכתיב
 (דברים ל"ג) ישימו קטורה באפך, ולית דבטיל מותנא בעלמא כקטרת דאיהו
 קשורא דדינא ברחמי עם ריח ניחוח באף תרגום דקשר קטירו, א"ר יהודה
 זכאה חולקנא דרווחנא מלין סתימין באתגלייא, עוד אמר בוצינא קדישא דבתר
 דצלותא איהי כקרבנא מאן דיימא פטום הקטרת בתר תהלה לדוד בטיל מותנא
 מביתא, ע"כ.

ד

אבן סגולה, סגולות הסופר (מקורות ועיונים סימן ח', עמוד קפ"ט), תפלה למשה. בשינוי א', דבתפלה משה הביא אף את הפסוק בשמואל (ב' כ"ד כ"ה) ויבן שם דוד מזבח לה' ויעל עולות ושלמים ויעתר ה' לארץ ותעצר המגפה. מה שלא הובא אבן סגולה.

הבאנו את הפסוק, אבל בתפלה למשה, אינו מסיים בסיפא דקרא, 'מעל ישראל', והבאנו כדי לסיים את הקרא, אבל כיון שאולי במכוון לא רצה מרן זיע"א לסיים הקרא, שהתפילה ותעצר המגפה, תחל על כל העולם ולא רק בבני ישראל, לכן הנחנו בסוגריים. כמו כן בב' המקורות לא הובא סיומא דקרא (דברים ז' ט"ו) והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שנאיך. תיבות 'ונתנם בכל שנאיך', לא הובא שם. ואולי זה גם במכוון שלא ישלוט כלל המגפה הזאת בכל העולם כולו, לכן הנחנו בסוגריים.

רבון העולמים באנו לחלות פניך ברחמיך הרבים ובחסדך הגדול שתרחם על עולמך ותעצור המגפה מעלינו ומעל כל עולמך ולא תתן משחית לבוא אל בתינו ורחם עלינו ועל עוללנו ומפנו ועל העולם כולו בכלל וקבל תפלתנו כמו שקבלת קטרת הסמים שהקטיר לפניך אהרן הכהן כאשר החל הנגף בעם שנאמר ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה ובאשר שמעת פלולו של פנחס שנאמר ויעמד פינחס ויפיל ותעצר המגפה ותערב שיחתנו בקרבן של דוד המלך עליו השלום וכתוב ויבן שם דוד מזבח ליהוה ויעל עלות ושלמים ויעתר יהוה לארץ ותעצר המגפה ומעל ישראל כי אתה

ד תפילה זו שיסדה מרן זיע"א מיוסד לחלות פני השי"ת לרחם עלינו ולעצור המגפה, שתתקבל התפילה, ובכללה אמירת פרשת הקטורת, כמו שנתקבלה קטורת הסמים שהקטיר אהרן בעת המגפה בבני ישראל במדבר, ועל ידי זה נעצרה המגפה. וכמו שמצאנו גבי פנחס שעמד והתפלל ונעצרה המגפה אחרי הרגו את זמרי, כן תתקבל תפילתנו הזאת. וכאשר אנו מוצאים גבי תפילה שהיא ערבה על השי"ת כקרבנות, אנו מבקשים מהשי"ת שיקבל תפילתנו כקרבנותיו של דוד המלך ע"ה שהקב"ה נעתר לו ותעצר המגפה, בצירוף תפילת רפאנו ה' ונרפא, והכתוב שכתוב בו להדיא והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך.

לסיום ייסד מרן זיע"א לומר ג' פסוקי ה' צבאות עמנו, ה' צבאות אשרי, ה' הושיעה. ועיין בשער הכונות למהרחו"ו (שער הקרבנות פ"ג) בשם רבו האריז"ל שג' פסוקים אלו הם מסוגלים לאמרם אחר שאומרים פטום הקטורת, וכן נהג האריז"ל. יש לציין להמובא בסידור קול יעקב לרבי קאפיל זצ"ל שבזמן המגפה ח"ו צריך לומר ג' פעמים כל הג' פסוקים.

אָבִינוּ אֱלֹהֵי תְלוּיֹת עֵינֵינוּ רָפְאֵנוּ יְהוָה וְנִרְפָּא. הוֹשִׁיעֵנו וְנוֹשְׁעָה כִּי תִהְלָתֵנוּ אַתָּה וַיָּקִים בָּנוּ מִקְרָא שְׁכָנוֹב וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּנּוּ כָּל חֲלֵי וְכָל מַדְוֵי מִצָּרִים הָרָעִים אֲשֶׁר יִדְעָתָ לֹא יִשְׁמָם בָּךְ וּנְתַנֶּם בְּכָל שְׁנָאִיךָ. יְהוָה צְבָאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סִלָּה. יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר־יְאֹדֵם בּוֹטֵחַ בָּךְ. יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ כִּיּוֹם קָרָאנוּ.

ה

אבן סגולה, סגולות הסופר (מקורות ועיונים סימן ח', עמוד קפ"ט), תפלה למשה.

יֵשֵׁב בְּסִתֵּר עֲלֵינוּ. בְּצֵל נֶשְׁדִּי וְתִלְוֹנָן. אִמֵּר לַיהוָה מַחְסֵי וּמִצְוֹתֵי. אֱלֹהֵי אֲבֹתֵנוּ בּוֹ. כִּי הוּא יִצְלָךְ מִפֶּחַ יְקוֹשׁ. מְדַבֵּר הוֹדֵת. בְּאַבְרָתוֹ יִסֹּךְ לָךְ. וְתַחַת כְּנָפָיו תִּתְחַסֶּה. צָנָה וְסוֹחֶרֶה אֲמַתּוֹ. לֹא תִירָא מִפֶּחַד לְיָלָה. מִחֵץ יַעֲוֶה

ה הוא הקאפיטל הנקרא בגמ' שבועות (ט"ו ע"ב) שיר של פגעים. מזיקין שפוגעין בבני אדם להזיק. ובפסקי הרי"ד (שם) כתב: וקורא אותו של פגעים, לפי שאומ' אותו על בני אדם כשפוגעין בהן מזיקין להזיקן, ומועיל להם זה המזמור, ע"כ.

ובחידושי חתם סופר (שם) כתב: דלמ"ד [שיר של] פגעים דכתיב יפול מצדך אלף, ואומר יושב בסתר עליון עד כי אתה ה' מחסי כו', פי' להך מ"ד הוא דאמרי עד כי אתה ה' מחסי, דעד השתא משתעי בפגעים, יפול מצדך אלף וכדומה, שהם שדים, דמיניה ילפינן בברכות דקיימי עלן כי כסלי לעוגי', ואמרי כן להבריא המזיקין מהבנין המקודש משום דסביב רשעים יתהלכון, ומתקנאין בנו, וכן כתיב שם מקטב ישוד צהרים, וכו' ע"ש.

ועיין בדרשות חתם סופר (דף ת"ו טו"ד) כתב שאמירת מזמור זה הוא כדי להבריא הקליפה, עיין שם שכתב בתוה"ד וז"ל: 'ומשום שצריך להבריא הקליפה אמר שיר של פגעים' וכו' ע"כ. [לשון זה 'להבריא הקליפות', מובא במג"א (סימן קל"ב סק"ג) בשם האריז"ל לבאר הטעם שאנו אומרים אותו אחר תפילת מוסף ע"ש].

ועיין עוד בדרשות חתם סופר (דף ס"ב טו"א) בדרוש הודאה אחר המגפה, בד"ה והנראה וכו' כתב מרן זיע"א אודות ההשגחה הנפלאה בעת המגפה ועיפוש האויר, שבדרך כלל אין מבחין בין טוב לרע אלא בהשגחה הפרטית, שאלו לא יגש, שהיא השגחה נפלאה, וזל"ק: 'הנה כשיש חימה בעולם רחמנא לצלן ורובם חייבים וגורמים עיפוש האויר בדבר ומגפה, אז אין מבחין בין טוב לרע אם לא בהשגחה פרטית, ע"ד (איוב ה' י"ט) בשש צרות יצילך ובשבע רעות לא יגע בך רעה, ברעב פדך ממות ובמלחמה מידי חרב. ויפול מצדך אלף ורבבה מימינך אלף לא יגש (תהלים צ"א ז). והוא השגחה נפלאה', וכו', ע"כ.

יומם, מדבר באפל יהלך. מקטב ישוד צהריום. יפל מצדה אלה ורבבה מימינה. אליה לא יגש. רק בעיניה תביט. ושלמת רשעים תראה. כי אתה יהיה מחסי. עליון שמת מעונה. לא תאנה אליה רעה. ונגע לא יקרב באהלך. כי מלאכיו יצוה לך. לשמרה בכל דרכיה. על פנים ישאונה. פן תגוף באבן נגלה. על שחל ופתן תדרוך. תרמוס כפיר ותנין. כי בי חשק ואפלטחו. אשגבהו כי ידע שמי. יקראני ואענהו. עמו אנכי בצרה. אחלצהו ואכבדהו. ארך ימים אשבועהו. ואראהו בישועתי.

י

כנ"ל. נמצא אומרים ב' פעמים י"ג מדות, ובפעם הא' לפניו אל ארך אפים, ובפעם הב' אל מלך יושב על כסא רחמים.

אל מלך יושב על כסא רחמים. מתנהג בחסידות מוחל עונות עמו. מעביר ראשון ראשון. מרבה מחילה לחטאים וסליחה לפושעים. עושה צדקות עם כל בשר ורוח. לא ברעתם תגמל. אל הורית לנו לומר שלש עשרה. וזכר לנו היום ברית שלש עשרה. כמו שהודעת לענו מקדם. כמו שפיתוב ויירד יהיה בענן ויתיצב עמו שם ויקרא בשם יהוה.

ויעבר יהוה על פניו ויקרא.

יהוה יהוה אל רחום ותנון ארך אפים ורב חסד ואמת. נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקת. וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו.

ו בדרשות חתם סופר לערב יום הכפורים (דף ל"ה טו"א) כתב מרן זיע"א לפרש וז"ל: 'הנה כתיב (איוב מ"א ג') מי הקדימני ואשלם, כל המצוות שהאדם עושה הקדימו הקב"ה, והוא ית"ש הראשון ולא האדם. ולעומת זה בעבירות, האדם הוא הראשון המורד בהקב"ה, במה שהוא ית"ש נתן לו כסף ואברים וחיות וכוחות גופו. נמצא לענין מעשה הטוב הקב"ה הראשון, ולענין העבירות האדם הוא הראשון, נמצא לפי"ז לו שקול ישקול המצוה כפלים מהעבירה מ"מ שוים הם בבחינה הנ"ל.

ואמנם כשהקב"ה רוצה להטות כלפי חסד איננו שוקל אלא מצוה עצמה עם העבירה עצמה, ולא מעיין במה שהוא ית"ש ראשון במצוה, והאדם ראשון בעבירה. והיינו מעביר ראשון ראשון, פירוש שמעביר זו הבחינה של ראשון ראשון הוא מעביר, ואינו משער רק במצוה ועבירה עצמה, וכו' ע"כ.

תפילת הסופר

יט

סֶלַח לָנוּ אֲבִינוּ כִּי חָטֵאנוּ מְחַל לָנוּ מִלִּפְנֵינוּ כִּי פָשַׁעְנוּ. כִּי אֵתָה אֲדֹנֵי טוֹב
וְסֶלַח וְרַב חֶסֶד לְכָל קוֹרְאֶיךָ.

ז

אבן סגולה, סגולות הסופר (מקורות ועיונים סימן ח', עמוד קפ"ט), תפלה למשה.

מִי שֶׁעָנָה לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְיִצְחָק בְּנוֹ
בְּשִׁנְעָקָד עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְיַעֲקֹב בְּבֵית אֵל הוּא
יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְיוֹסֵף בְּבֵית הָאֱסֻרִּים הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְאַבְרָהָם בְּנוֹ
יִם סוּף הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְמֹשֶׁה בְּחוּרֵב הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְאַהֲרֹן
בְּמַחֲתָה הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְפִינָחָם בְּקוֹמוֹ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי
שֶׁעָנָה לְיִהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָּל הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְשִׁמְשׁוֹן בְּמַצָּפָה הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי
שֶׁעָנָה לְדָוִד וּשְׁלֹמֹה בְּנוֹ בִּירוּשָׁלַיִם הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְאַלְהֵינוּ בְּהַר הַבְּרָמָל
הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְאַלְיָשֶׁעַ בִּירֵיחוֹ הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְיוֹנָה בְּמַעַי הַדָּגָה
הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה בְּחִלּוֹ הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְחַנְנִיָּה
מִישָׁאֵל וְעֻזְרִיָּה בְּתוֹךְ כְּבִשָּׁן הָאֵשׁ הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְדָנְיָאֵל בְּגוֹב הָאֲרִיֹּת
הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְמַרְדֳּכַי וְאַסְתֵּר בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה
לְעֻזְרָא בְּגוֹלָה הוּא יַעֲנֵנוּ. מִי שֶׁעָנָה לְכָל הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים וְהַתְּמִימִים
וְהַיֹּשְׁרִים הוּא יַעֲנֵנוּ.

ח

אבן סגולה, סגולות הסופר (מקורות ועיונים סימן ח', עמוד קפ"ט), תפלה למשה.

רַחֲמָנָא דְעָנִי לְעָנִי עֲנִינֵן. רַחֲמָנָא דְעָנִי לְחַבְרִי לְבָא עֲנִינֵן. רַחֲמָנָא דְעָנִי
לְמַכְיָי רַחֲמָנָא עֲנִינֵן. רַחֲמָנָא עֲנִינֵן. רַחֲמָנָא חוּס. רַחֲמָנָא פְּרוֹק.
רַחֲמָנָא שְׁזִיב. רַחֲמָנָא רַחֵם עָלָן. הַשְׁתָּא בְּעֵגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב.

ז. הוא סדר התפילה שמסיימים בהם את הסליחות. ועיין בספר בעש"ט עה"ת
(לראש השנה ויוהכ"פ אות י"א בסופו) שכתב לבאר הענין שאומרים אלו התפילות
בסוף סדר הסליחות, ומקורו בספר כתר שם טוב (ח"ב די"א ע"ב וע"ג). והטעם
שייך גם לסדר התפילה הזה, וז"ל: 'בסוף הסליחות והתחינות אנו אומרים מי
שענה לכל הצדיקים והחסידים והתמימים והישרים הוא יעננו, רחמנא דעני לעניי
ענינו. פירוש, אנחנו אין אנו לא צדיקים ולא חסידים ולא ישרים, אלא רחמנא
דעני לעניי ענינו, לחבירי לבא ענינו, ע"כ.

ט ח

אבן סגולה, סגולות הסופר (מקורות ועיונים סימן ח', עמוד קפ"ט), תפלה למשה. והוא סדר תחנון כמנהגינו.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל גֹּד, צַר לִי מְאֹד, נִפְלָה נָא בְיָד יְהוָה, כִּי רַבִּים רַחֲמָיו, וּבִיד אָדָם אֵל אֶפְלָה.

רחום ותנון חמאתי לפניך. יהוה מלא רחמים. רחם עלי וקבל תחנוני. יהוה אל באפה תוכיחני. ואל בחמתך תיסרני. חנני יהוה. כי אמלל אני. רפאני יהוה. כי נבהלו עצמי. ונפשי נבהלה מאד. ואתה יהוה עד מתי. שובה יהוה. חלצה נפשי. הושיעני למען חסדך. כי אין במוות זכרה. בשאול מי יודה לך. יגעתי באנחתי. אשחה בכל לילה מנחתי. בדמעותי ערשי אמסה. עששה מכעס עיני. עתקה בכל צוררי. סורו ממני כל פעלי און. כי שמע יהוה קול בכי. שמע יהוה תחנוני. יהוה תפלת יקח. יבשו ויבהלו מאד כל איבי. ישובו יבשו רגע.

ט ט

אבן סגולה, סגולות הסופר (מקורות ועיונים סימן ח', עמוד קפ"ט), תפלה למשה. והוא מסדר הסליחות.

מַחִי וּמָסִי, מְמִית וּמַחְיֶה. מְסִיק מִן שְׂאוֹל לְחַיִּי עֲלֵמָא. בְּרָא כֵּד חֲטִי אֲבוֹהֵי לְקִיָּה. אֲבוֹהֵי רַחֲמִים אֲסִי לְכַאֲבָהּ. עֲבָדָא דְמִרִיד נָפִיק בְּקוֹלָר. מָרָה תְּאֵיב וְתִבְרַר קוֹלָרָהּ. בָּרַךְ בְּבָרַךְ אָנֹן וְחֲטִינֵן קִפְדָּה. הָא רְוִי נִפְשִׁין

ח בסדר הזה מובא אמירת קאפיטל 'רחום ותנון', ויש לציין שמרן זיע"א נהג בעצמו לומר קאפיטל כ"ה 'לדוד אליך ה' נפשי אשא' וגו' בסדר נפילת אפים. כמובא במנהגים תומר דבורה (פ"א אות ו'). ויל"ע אמאי לא הביא כאן סדר זה.

ואולי משום שהיא הוראה לרבים לא רצה לשנות את המנהג הנהוג. וי"ל עוד דעיין במג"א (סימן קל"א סק"ה) שהביא כן מהב"י (סימן קל"א) בשם הזוה"ק (ח"ג קכ"א ע"א) ומסיים דאם אמר מזמור זה, ולא כיון מילוי אלא בלבא רחיקא, הוא גרם עליה לאסתלקא מעלמא עד לא מטיין יומיו וכו'. וכתב המג"א ונ"ל דמה"ט אין אומרים אותו במדינות אלו ע"ש. ואולי לכן כתב כהוראה לרבים לומר קאפיטל 'רחום ותנון', דעלה לא קאי אזהרת הזוה"ק הנ"ל.

ט יש להעיר בסדר תפילות אלו הנאמרים אחר הסליחות, למה שהערנו בקובץ אוצרות הסופר (קובץ ז' מדור הוספות והערות במנהגי חתם סופר אות ב') דבשו"ת

בְּגִידֵי מָרְרִין. עֲבָדְךָ אֶנּוּ וּמְרֹדְנָן קִמְךָ. הָא בְּבוֹתָא הָא בְּשִׁבְתָּא הָא
בְּמִלְקוּיָתָא. בְּכִמְטוּ מִנְךָ בְּרַחֲמֶיךָ דְּנַפְיִישִׁין. אִפְּסִי לְכַאֲבִין דְּתִקְוָה עָלֵן. עַד דְּלֹא
נִהְיִי גְמִירָא בְּשִׁבְתָּא.

יא

אבן סגולה, סגולות הסופר (מקורות ועיונים סימן ח', עמוד קפ"ט), תפלה למשה. והוא
מסדר הסליחות.

מָרְן דְּבִשְׁמִיָּא לָךְ מִתְחַנְנֵן, כְּבֵר שְׁבִיָּא דְּמִתְחַנְנֵן לְשִׁבּוּיָהּ. כּוֹלְחוֹן בְּנֵי שְׁבִיָּא
בְּכִסְפָּא מִתְפָּרְקִין, וְעַמְךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמֵי וּבְתַחֲנוּנֵי. הֵב לָן שְׂאֵלְתֵינוּ
וּבְעוֹתֵינוּ, דְּלֹא נִהְיֵר רִיקָם מִן קִדְמָךְ.

מָרְן דְּבִשְׁמִיָּא לָךְ מִתְחַנְנֵן, כְּעֲבָדָא דְּמִתְחַנְנֵן לְמַרְיָהּ. עֲשִׂיכוּ אֶנּוּ וּבְחִישׁוּכָא
שְׂרִינְן. מְרִירָן נַפְשֵׁין מַעֲקָתֵינוּ דְּנַפְיִישִׁין. חִילָא לִית בָּן לְרִצּוֹנָךְ, מָרְן
עֲבִיד בְּדִיל קִנְיָא דְּגִזְרָתְךָ עִם אֲבֹהֵתָנָא.

חתם סופר (או"ח סימן קס"ו) כתב בתוה"ד זו"ל: אך מכניסי רחמים דרכי להאריך
בנפילת אפים עד שהגיע ש"ץ לשומר ישראל וכו', ע"כ. ויש להעיר אמאי
האריך בנפילת אפים עד שהגיע ש"ץ לשומר ישראל, והשמיט התפילות מחי
ומסי וכו', ומרן דבשמיא לך מתחננן וכו', דלא שייכי אהדדי למכניסי רחמים,
וגם אין בהם שום בקשה אל המלאכים, ואמאי הוצרך להאריך בנפילת אפים
עד שומר ישראל, ע"כ.

ובאוצרות הסופר (קובץ ט' עמוד ק"ט) ביאר הג"מ רבי אברהם שמואל
שטערן שליט"א דעיקר התקנה דמחי ומסי ומרן דבשמיא נוסד לעומת
התפילה דמכניסי רחמים שביסודו הוא פניה למלאכים [שע"ז חשש מרן
כמבואר בתשובתו או"ח סימן קס"ו], וע"ז אנו מכריזין ואומרים מחי ומסי
ממית ומחיה שרק הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא מחי ומסי, ומרן דבשמיא
רק לך מתחננן ולא לשום אחר זולתך. ולכן תקנוה בלשון ארמית שאין
המלאכים מכניסי רחמים, יכולים להבין, וע"כ א"ש דמרן שלא אמר מכניסי
רחמים וכו' לא הוצרך כלל לומר מחי ומסי ומרן דבשמיא, וא"ש בפשיטות,
ע"כ.

ובסדר התפלה שלפנינו הנהיג מרן זיע"א לומר אלו התפילות, אף שאין
אומרים מכניסי רחמים כלל, ואולי זה גופא כי הוי תפילה בפנ"ע, משא"כ בסדר
הסליחות נקבעו בהמשך למכניסי רחמים כמוש"נ, ועדיין יל"ע.

יב'

הוספה זו אינו מסדר התפילה הנ"ל, אלא מיוסד על פי מכתבו של מרן זיע"א באגרות סופרים (מכתב י"ז) הובא להלן, וכתב שם להדיא 'לומר הש"ץ בכל יום קודם שומר ישראל'. והיינו קודם אמירת 'שומר ישראל'.

יאמר הש"ץ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶי אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים לְכוּנֵן אֶת בֵּית חַיִּינוּ. וְלִהְיוֹב אֶת שְׁכִינָתוֹ בְּתוֹכֵנוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. וְנֹאמַר אָמֵן.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶי אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים לְרַחֵם עָלֵינוּ וְעַל פְּלִיטָתֵינוּ. וְלִמְנוֹעַ מִשְׁחִית וּמִגֶּפֶה מֵעָלֵינוּ וּמֵעַל כָּל עֲמוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנֹאמַר אָמֵן.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶי אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים לְקַיֵּם בְּנוֹ חֻמֵּי יִשְׂרָאֵל. הֵם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם. וְתַלְמִידֵיהֶם וְתַלְמִידוֹתֵיהֶם. בְּכָל מְקוֹמוֹת מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם. וְנֹאמַר אָמֵן.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶי אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים שְׁנִשְׁמַע וְנִתְבַּשֵּׁר בְּשׁוֹרֹת טוֹבוֹת. יִשְׁעוֹת וְנִחְמוֹת. וְיִקְבֹּץ נִדְחֵינוּ מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ. וְנֹאמַר אָמֵן.

אֲחֵינוּ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל. הַנִּתְוָנִים בְּצָרָה וּבְשִׁבְיָה. הָעוֹמְדִים בֵּין בָּיִם וּבֵין בִּיבְשָׁה. הַמְּקוֹם יְרַחֵם עֲלֵיהֶם וְיוֹצִיאֵם מִצָּרָה לְרוֹחָה. וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה. וּמִשְׁעָבוֹד לְגָאֻלָּה. הַשְׁתָּא בְּעָגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב. וְנֹאמַר אָמֵן.

י מקור תפילה זו בסידור רבי עמרם גאון, לשני וחמישי אחר קריאת התורה. ובאבודרהם ובכל בו כתב: שבת קודם ראש חודש אחר קריאת ההפטרה קודם אשרי, מכריז שליח צבור ומודיע לקבל באיזה יום חול ראש חודש וכו', ואומר תחלה 'יהי רצון וכו', ע"כ.

והנה מרן זיע"א כתב במכתבו באגרות סופרים (מכתב י"ז) אחר שהביא דבפד"מ הנהיגו חכמים לשלוח צבור בב' וה' לומר והוא רחום שאחר תפילת י"ח בקול רם וקול בוכים לעורר לב הציבור, כתב וז"ל: 'ונ"ל להוסיף עוד לומר הש"ץ בכל יום קודם שומר ישראל, אותן יהי רצון לפני אבינו שבשמים שאומרים בקריאת התורה. ואם פר"מ ובית דינו מסכימים לזה להלכה וכו', ע"כ. והבאנו גם תפילת 'אחינו כל בית ישראל', שאינו מתחיל ב'יהי רצון', כי מסתמא הכוונה לכל 'יהי רצון' ואחינו כל בית ישראל, שכולם נאמרים בחדא מחתא אחר קריאת התורה שהובא במקורות הנ"ל.

יג יא

לא נזכר בסדרי התפילה הנ"ל, אבל בריש התפילה נרשם שאומרים התפילה אחר שמו"ע, והיינו קודם תחנון, ולכא' אחר סדר התפילה אומרים 'שומר ישראל' וכו', כסדר התפילה.

**שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל. שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל. וְאֵל יֵאֱבָד יִשְׂרָאֵל. הָאוֹמְרִים
שְׁמַע יִשְׂרָאֵל.**

**שׁוֹמֵר גּוֹי אֶחָד. שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל עִם אֶחָד. וְאֵל יֵאֱבָד גּוֹי אֶחָד. הַמְיַחֲדִים
שְׁמַח יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד.**

יא הגה תפילת 'יהי רצון מלפני אבינו שבשמים' כתב מרן זיע"א שיאמר הש"ץ, אבל תפילת 'שומר ישראל' שהוא חלק הסדר התפילה אומרה כל יחיד ויחיד, ומשמע דמרן זיע"א נהג כמנהגינו שאומרים בכל יום אחר נפילת אפים 'שומר ישראל', ולא רק בתענית צבור או רק בשני וחמישי, כמובא בסידור השל"ה, ודלא כהיעב"ץ שהביאו ליום התענית לחוד.

וענין 'מתרצה ברחמים ומתפייס בתחנונים' מבואר בחתם סופר על פרקי אבות (גרפס בחתם סופר סו"ס ויקרא, דף קכ"ב טו"ב) בד"ה וכשאתה וכו', וז"ל: 'וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום שנאמר כי אל רחום וחנון הוא ארך אפים וגו' ונחם על הרעה (אבות פ"ב מ"ג). צ"ע כי לא נמצא בפסוק זה רמז שיעשה תפילתו רחמים ותחנונים, ועוד ק' מאי צריך לאתויי קרא להכי, והלא הוא דבר שהשכל מחייבו'.

'ונלפע"ד [כין] עפ"י חקירה אין ראוי להתפלל כלל, ומה תועיל תפילתו וכי בן אדם הוא להתנחם ולהתפייס בתחנונים, אלא שהקב"ה ציוה עלינו ולעבדו בכל לבבכם, וכתוב בדינאל (ו' י"א) וזמנין תלתה ביומא וגו', ומסר נפשו על זה כידוע. ומ"מ סד"א שאיננו אלא כשאר חוקים כמ"ש רמב"ם סוף הלכות מעילה בטעם הקרבנות שהוא מן החוקים, כן התפילה, וכיון שכן אינה צריכה שתהיה רחמים ותחנונים לפני המקום, כי איננו בא לפייסו ולהחזירו מדעתו, אלא כך ציוה עלינו להתפלל'.

'ולהשמר מזה בא ר"ש והזהיר אל תעש תפלתך קבע, כי אם רחמים, כי באמת אינו כמו שחשבת אלא הקב"ה מתרצה ברחמים ומתפייס בתחנונים כדכתיב וניחם על הרעה, ואם הוא חוץ מגדר שכלנו, מ"מ הוא האמת, ומייתי שפיר האי קרא להכי, וק"ל, ע"כ.

בדרשות חתם סופר דרוש לז"ך אלול (דף שנ"א טו"א) כתב מרן זיע"א לפרש את התפילה באופן אחר, וז"ל: 'מתרצה ברחמים ומתפייס בתחנונים התרצה והתפייס לדור עני כי אין עוזר. ע"ד משל, המלך מתרצה ומרחם שישלמו לו רק החצי ולאחר זמן, והוא מרחמי המלך. ושוב בבוא הזמן ואין להם לשלם גם את זה, הולכים לחכם אחד היודע לסדר כתב תחנונים לעורר רחמי המלך שיתפייס עתה עד פעם אחר, והמלך בחסדו נתרצה גם עתה בפיוסי דברים

שומר גוי קדוש. שמר שארית עם קדוש. ואל יאבד גוי קדוש. המושלשים
בשלוש קדשות לקדוש.

מתרצה ברחמים ומתפייס בתחנונים. התרצה והתפייס לדור עני. כי אין
עוזר. אבינו מלכנו. חננו ועננו. כי אין בנו מעשים. עשה עמנו
צדקה וחסד והושיענו.

ואנחנו לא נדע מה נעשה. כי עליך עינינו. וזכר רחמיה יהוה וחסדיה. כי
מעולם היתה. יהי חסדך יהוה עלינו. באשר יחלנו לך. אל תזכר לנו
עונות ראשונים. מהר יקדמונו רחמיה. כי דלנו מאד. חננו יהוה חננו. כי רב
שבענו בזה. ברגו רחם תזכור. כי הוא ידע יצרנו. זכור כי עפר אנחנו. עזרנו
אלהי ישענו על דבר כבוד שמך. והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך יי.

ע"ב סדר התפילה

נחמדים שכתב איש חכם ההוא. אחר זמן החכם ההוא נסע לדרכו ואיננו, ובני
מדינה אין להם לשלם ובאו כולם בוכים ומתחננים, לא לבד שאין לנו ממון
לשלם גם אין עמנו דברי ריצוי ופיוס, ולא מסכן וחכם לפייס, חוס נא וחמול
באפס דבר.

והנמשל השי"ת ב"ה וב"ש הגדול עלה במחשבתו לברוא העולם במידת
הדין, ראה שאין העולם מתקיים התפשר עם ברואיו לשתף מידת הרחמים עם
מידת הדין (בר י"ב ט"ו), ועוד קבע זמנו אחת בשנה בר"ה עד יום הכפורים.
והיינו מתרצה ברחמים, שנתרצה ע"ד פשר לשתף מידת הרחמים, אמנם שוב
אחר כך התפייס עוד בתחנונים שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה וקדמונינו, ושלחנו
שלוחי צבורים הגונים, ונתפייס גם ע"י אותן התחנונים. אמנם עתה בעו"ה אפס
עצור ועזוב, על כן אומרים התרצה והתפייס לדור עני כי אין עוזר, ע"כ.

יב את סיום התפילה מפרש מרן זיע"א (בליקוטים בסו"ס חתם סופר עה"ת על סדר
דברים) באופן הזה: 'ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליך עינינו וכו'. אחר גמר
התפלה אשר מהראוי שתהי' רק לכבוד שמים לא זולת, ואנחנו לא עצרנו כח
להתפלל כזה, כמאמר הנפש אל השכל שכתב בחובת הלבבות (שער עבודת האלקים
פ"ו) שא"א לו לייחד כוונתו לה', כי מיד נופל לו בדעתו להנאת עצמו, וזהו
שאנו אומרים כעין ווידוי, ואנחנו לא נדע מה נעשה כי עליך עינינו, פי' לא נדע
איך אפשר לעשות שיהי' עינינו ומחשבותינו רק עליך.

והנה שם השיב השכל להנפש שזה גרם לה שכחה, רב טובת ה' עליה
ורב שפלותיה, והנה בשער הבחינה (בפתח השער) כתב שזאת השכחה בא לו על
שאנו מגודלים בטובת הבורא מנעורינו מעולם ועד עתה, ואנו חושבים כי א"א
זולת זה.

יד

תפילה זו ייסדה מרן זיע"א בעת המלחמה, וז"ל בספר הזכרון (דף כ"ד): כל ימי היותנו שם התפללנו וכו', ואחר התפילה מזמורי תהלים אלו, ב', ג', יו"ד, כ"ב, ל"א, ל"ג, ל"ד, ל"ה, ל"ז, ל"ח, נ"א, צ', צ"א, ק"ב, ק"ג, קי"ו, קי"ז, ק"כ, קכ"א, ק"ל, קמ"ד, כ', ואח"כ יהי רצון שאומרים אחר תהלים הנדפס בסדורים עם י"ג מדות, ואח"כ תמניא אפי את האותיות פרעשפור"ג (כמו שכותבין בגט), קר"ע שט"ן אל שדי, ואח"כ אמרנו נוסח זה אנא האל וכו', ע"כ.

והנה תפילה זו מיוסדת לעת מלחמה, שלא ימשלו בהם שונאיהם, אבל לשון מרן זיע"א הוא על 'עתות בצרה', לכן הבאנום בסדר התפילה הזאת.

אָנָּא הַקָּל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, הַעֲזֵנָה לְעֵתוֹת בְּצָרָה אֶת יִרְאִיו,
הוּא יַעֲנֶה וְיִשְׁמַע עֲתִירָתָנוּ וְתַפְלָתָנוּ וְתַפְלַת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל,
וּבְכָל־לֵל וּבְזֹכֹר וּבְפָקוֹד בְּרַחֲמִים אֶת אֲנָשִׁי (שם העיר*) שֶׁחָמָה עֲבָשׁוּ
בַּעַת צָרָה, וְאִין לָהֶם עַל מִי לְחַשְׁעֵן בִּי אִם עַל־יָד אֲבִינוּ שְׂבָשְׁמִים,
מִלֶּךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים, בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים תַּפְלִטֵם וְתַחֲלִצֵם, וְאַל יִמְשְׁלוּ
בָהֶם שׁוֹנְאֵיהֶם, בִּי לֵךְ לְבַד תְּלוּיוֹת עֵינֵיהֶם, רַחוּם וְחַנוּן, רֵאֵה בָּעֵי
עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל הַסְּחוּפִים וּמִדְּלָדִלִים, וּבְדִלְדוּלָם הֵם מְבַקְשִׁים אֶת
פְּנֶיךָ וּמַצְפִּים תְּמִיד לִישׁוּעָתְךָ וּמִיַּחֲלִים לְחַסְדְּךָ, גִּמּוֹל לָהֶם חֶסֶד
וְיִבְכְּרוּ רַחֲמֶיךָ עֲלֵהֶם, שֶׁ-דִּי אִיּוֹם וְנוֹרָא מִשְׁגֵּב לְעֵתוֹת בְּצָרָה
לְאֲנָשִׁי (שם העיר*), הֵיחָ סֵתֵר לָמוֹ, וְיַעֲמִד לָהֶם זְכוּת הַצִּדִּיקָה
וְגִמְלוֹת חֲסִדִּים וְזְכוּת לִזְמַרְי הַתּוֹרָה, שְׁלֵא יִבְשְׁלוּ חֵם וְשָׁלוֹם
בְּנַפְשָׁם וְלֹא בְּמֵאוֹזָם, וְאַל תִּתֵּן לְמִבְשׁוֹל וּלְפֹקָה וּלְצָרָה, חֲמוֹל
עֲלֵהֶם וְעַל טַפָּם וְעַל עוֹלָלֵיהֶם, וַעֲשֵׂה לָהֶם בְּזְכוּת אֲבֹתָם יִצְחָק
וְיִשְׂרָאֵל אֲבוֹתֵיהֶם, וַעֲשֵׂה לָהֶם בְּזְכוּת תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּן, וְתַעֲתֵר
לָנוּ בְּתַפְלָתָנוּ וְתַקְבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תַּפְלָתָנוּ, וּבְזְכוּת כָּל
הַצַּדִּיקִים הַחֲסִידִים הַתְּמִימִים, וּבְזְכוּת הַצַּדִּיקִים הַגְּאוּנִים גְּדוֹלֵי הַדּוֹר
הַשּׁוֹכְנִים וְהַנִּמְטָנִים בְּקִבְרוֹתֵיהֶם קְבֵרוֹת צַדִּיקִים, וּבְזְכוּת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
מְדוּתֶיךָ שֶׁל רַחֲמִים הַכְּתוּב בְּתוֹרָתְךָ כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יְהוָה יְהוָה אֵל

יְהוָה שֶׁאֵנוּ אוֹמְרִים זְכוּר רַחֲמֶיךָ ה' וְחֲסִידֶיךָ כִּי מַעוֹלִים הֵמָּה, פִּי מַעוֹלִים
עָלֵינוּ רַחֲמֶיךָ וְחֲסִידֶיךָ, לִכֵּן א"א לָנוּ לִיַּחַד מַחֲשַׁבּוֹתֵינוּ אֵלֶיךָ, לִכֵּן אֵנוּ מִתְפַּלְלִים,
יְהִי חֲסִידֶיךָ ה' עָלֵינוּ כְּאִשֶּׁר יַחֲלֵנוּ לָךְ, כֹּאֲלוּ הֵינּוּ מִיַּחֲלִים לִיךָ בְּאֵמֶת לִשְׁמַךְ, וְלֹא
לְכַבּוֹדִי, ע"כ.

* שם העיר צריך לומר כמו שכותבין בגט דוקא.

רחום וְחַנוּן אֶרֶךְ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְאֵמֶת. נֶצַח חֶסֶד לְאַלְפִים נֶשֶׁא
עוֹן וּפֶשַׁע וְחַטָּאת וְנִקְמָה. שְׁאִינָן חוֹזְרוֹת רִיקָם מִלְפָּנֶיךָ. וְעוֹרְנוּ אֱלֹהֵי
יִשְׁעֵנוּ עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמִיךְ וְחֲצִילָנוּ וְכִפֵּר עַל חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן
שְׁמִיךְ. בְּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

טז

סדר פדיון נפש שערך מרן החתם סופר זיע"א בעת מלחמה

סדר פדיון נפש זה ערך מרן זיע"א בשנת תקס"ט במלחמת הצרפתים והביאו את ק"ק
פרעשבורג במצור, וכתב מרן בספר הזכרון (עמוד ט"ו) וז"ל בתווה"ד: קראתי לאהובי
הגבאי דמתא, ובקשתי ממנו שיתן לידי ממונות צדקה אשר כל בני הקהילה משתתפים
בו, סך תקמ"א פגים כמספר ישראל, ואעשה סדר פדיון נפש עבור הכלל על שם ישראל,
והוא ע"ד סדר פדיון נפש להרמב"ן ז"ל, ואמרתי לו בסתר לבל יגלה דבר, וכן עשה,
וצירפתי עמי עשרה אנשים חשובים, ורובם מתלמידי הנאמנים אשר לא יפרסמו הדבר
וזה נוסח התפילה אשר התפללנו אז, בתחילה יו"ד ואח"כ שי"ן ואח"כ רי"ש ואל"ף ולמ"ד
וכו' עכ"ל ק.

לְשֵׁם יְחִיד קִנְדָּשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתָּיה בְּדַחֲלֵהּ וְרַחֲמֵיהָ לְיַחֵד שֵׁם יי"ה
בּו"ה חֲרִינֵי נֹתֵן יו"ד מִטְּבָעוֹת אֵלֶּה בְּשִׁלְיָהוּת כָּל יִשְׂרָאֵל, וּבִפְרֹט
קְהַל יִשְׂרָאֵל פַּה פ"ב, לְיַחֵד צֶדֶק עִם צָדִיק פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹת כָּל עַמְּךָ בֵּית
יִשְׂרָאֵל, וְיו"ד פְּרוּמּוֹת אֵלֶּה יִהְיֶה פְּדִיּוֹן אוֹת יו"ד שֵׁל שֵׁם יִשְׂרָאֵל.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאַלְכֵּי אֲבוֹתֵנוּ שִׁיחֶיהָ יו"ד פְּרוּמּוֹת אֵלֶּה
בּוֹפֵר עַל נַפְשׁוֹת כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וּבִפְרֹט קְהַל יִשְׂרָאֵל פַּה
פ"ב, וְהִיָּה מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה שְׁלוֹם וְעִבּוּדֵת הַצְדָּקָה הַשְׁקָמָה וְכִטּוּחַ מַעֲתָה
וְעַד עוֹלָם, אֵל נָא חוּם נָא חֲמוּל נָא רַחֵם נָא עַל כָּל עַמְּךָ בֵּית
יִשְׂרָאֵל, וְחֲצִילֵם מִחֶרֶב וּמִשָּׁבִי וּמִשְׁבוּשׁ הַגִּיטוֹת וּמִכָּל פּוֹרְעָנוּת
הַמִּתְרַגְּשׁוֹת בְּעוֹלָם, וּמִמַּפְלַת כּוֹתֵל וּשְׂרִיפּוֹת אֵשׁ, וְצָדִיקָה תַּצִּיל מִמּוֹת,
וְלֹא מִמּוֹתָהּ מְשׁוּנָה בְּלָבָד אֱלֹא מִמּוֹתָהּ עֲצֻמָּה, אִם יֵשׁ עָלֶיךָ מִלְּאֵךְ
מִלִּיּוֹן אֶחָד מִנִּי אֱלֹהִים לְהַגִּיד לְאָדָם יִשְׂרָאֵל וְיַחֲנֹנוּ וְיֵאמְרוּ פָּדְעָהּ מִרְדֵּת
שַׁחַת מִצָּאֵתִי כּוֹפֵר. הַפִּלַח לְכָל-עוֹנֵבִי, הַרְפָּא לְכָל-תַּחֲלּוּאֵיכִי. הַגּוֹאֵל
מִשַּׁחַת תִּיכִי, הַמַּעֲטָרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים. הַמְּשַׁבֵּיעַ כְּטוֹב עֲדִיךָ, תִּתְחַדֵּשׁ
בְּנֶשֶׁךְ נְעוּרֵיכִי.

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיְשַׁמְרֶךָ: יֵאָר יְהוָה, פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּחַנֶּךָ: יֵשֶׁא יְהוָה, פָּנָיו אֵלֶיךָ, וַיֵּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

לְמַנְצֶחַ מְזֻמּוֹר לְדוֹד: יַעֲנֶה יְהוָה בְּיוֹם צָרָה, וַיִּשְׁבֶּה, שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: וַיִּשְׁלַח עֲזָרְךָ מִקֶּדֶשׁ, וּמִצִּיּוֹן יִסְעֶדֶךָ: וַיִּזְכֵּר כָּל־מִנְחֹתֶיךָ, וַעֲוֹלָתְךָ וַיִּשְׁנֶה סֵלָה: וַיִּתֵּן לְךָ כִּלְבֵבָהּ, וְכָל־עֲצָתְךָ יִמְלֵא: נִרְנְנָה בַּיִּשׁוּעָתְךָ, וּבְשֵׁם־אֱלֹהֵינוּ נִדְגַל, וַיִּמְלֵא יְהוָה כָּל־מִשְׁאָלוֹתֶיךָ: עֲתָה יִדְעָתִי, כִּי הוֹשִׁיעַ יְהוָה מִשִּׁיחוֹ, יַעֲנֶהוּ מִשְׁמֵי קִדְשׁוֹ, בְּגִבּוֹרוֹת יֵשַׁע יָמָיו: אֵלֶּה בְּרַכְּבִי, וְאֵלֶּה בְּפוֹסִים, וְאִנְחֵנוּ בְּשֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נִזְכִּיר: הֵמָּה כָּרְעוּ וַנִּפְּלוּ, וְאִנְחֵנוּ קָמְנוּ וַנִּתְעוֹדֵד: יְהוָה הוֹשִׁיעָה, הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְּיוֹם־קִרְאָנוּ:

וַיַּחֲדֵי נַעַם אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ. יֵשֵׁב בְּסִתְרֵי עֲלִיּוֹן, בְּצֵל שְׂדֵי יִתְלוֹנָן: אִמֹר לַיהוָה, מַחְסֵי וּמִצְדוֹתַי, אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ: כִּי הוּא יִצִּילֵךְ מִפֶּחַ יְקוֹשׁ, מִדְּבַר חַוּוֹת: בְּאַכְבְּרָתוֹ יִסֹּף לְךָ, וַתַּחַת־כִּנְפָיו תִּתְחַסֶּה, צָנָה וְסוֹחֶרֶה, אֲמַתּוֹ: לֹא־תִירָא מִפֶּחַד לְיָלֵה, מִחֵץ יַעֲוֶה יוֹמָם: מִדְּבַר בְּאִפֶּל יִהְיֶה, מִקֶּטֶב יִשׁוּד, צְהָרִים: יִפֹּל מִצְדָּה אֶלָּה, וּרְבֵבָה מִיָּמִינָה, אֵלֶיךָ לֹא יִגֹּשׁ: רַק בְּעֵינֶיךָ תִּבְיט, וַיִּשְׁלַמְתָּ רַשְׁעִים תִּרְאֶה: כִּי אֲתָה יְהוָה מַחְסֵי, עֲלִיּוֹן שְׁמַתָּ מַעֲוֹנָה: לֹא־תֵאָנֶה אֵלֶיךָ רָעָה, וְנִגַּע לֹא־יִקְרַב בְּאַהֲלֶיךָ: כִּי מִלֵּאכָיו יִצְוֶה־לְךָ, לִשְׁמֶרְךָ בְּכָל־דְּרָכֶיךָ: עַל־פָּנִים יִשְׁאוּנָה, פֶּן־תִּנָּחַ, בְּאֶבֶן רִגְלֶיךָ: עַל־שַׁחַל, וּפֶתֶן, תִּדְרֹךְ, תִּרְמָס, כְּפִיר, וְתַנִּין: כִּי בִי חֹשֶׁק, וְאַפְלִטָהוּ, אֲשַׁנְּבֶהוּ, כִּי־יִדַּע שְׁמִי: וְקִרְאָנִי וְאַעֲנֶהוּ, עַמּוֹ־אֲנֹכִי, בְּצָרָה, אֲחַלְצֶהוּ, וְאֲכַבְּדֶהוּ: אֲרֹךְ יָמִים אֲשַׁבֵּיעֶהוּ, וְאַרְאֶהוּ בַּיִשׁוּעָתִי:

אָנָּה בְּכַח גְּדֻלַּת יְמִינְךָ תַּתִּיר צְרוּרָה: אב"ג ית"ן
קָבַל רַחֲמֵי עֲמֶךָ שְׁנֵבְנוּ מִהֲרָנוּ נוֹרָא: קר"ע שט"ן
נָא גְבוּר דּוֹרְשֵׁי יְחִוּדָה כְּבִבְתָּ שְׁמָרָם: נג"ד יב"ש
בְּרַכְּסָם טַהֲרָם רַחֲמֵי צִדְקָתְךָ תְּמִיד גְּמִלָּם: בט"ר צת"ג
חֲסִין קְדוֹשׁ בְּרוּךְ טוֹבָה נִהַל עֲדָתְךָ: חק"ב טנ"ע
יְחִיד גָּאֵה לְעַמְּךָ פִּנָּה זֹכְרֵי קִדְשְׁתְּךָ: יג"ל פו"ק
שׁוּעָתָנוּ קָבַל וּשְׁמַע צַעֲקָתָנוּ יוֹדֵעַ תַּעֲלָמוֹת: שק"ו צי"ת
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

שִׁיר לַמַּעֲלוֹת, אֲשֶׁא עֵינֵי אֶל־ הַהָרִים, מֵאֵין יָבֹא עֲזָרִי: עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה,
עֲשֵׂה שְׁמִים וְאָרֶץ: אֲלִי־תֵן לְמוֹט רִגְלֶךָ, אֶל־ יָנוּם שִׁמְרֶךָ: הִנֵּה לֹא־יָנוּם,
וְלֹא יִישָׁן, שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: יְהוָה שִׁמְרֶךָ, יְהוָה צִלְּךָ עַל־יַד יְמִינֶךָ: יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ
לֹא־יִכְבֶּה, וַיָּרֶח בִּלְיִלָה: יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע, יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשֶׁךָ: יְהוָה
יִשְׁמֹר־צִיאֲתֶךָ, וּבֹאֶךָ, מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:

ואחר כך אותיות שי"ן, רי"ש, אל"ף, למ"ד, היינו נוסח התפלה "לשם יחוד" וכו', לפי
אות שי"ן עם ש' פרוטות, וכל מזמורי התהילים, וכן בשאר האותיות ואח"כ תפלה זו:

אָנָּה אֲדֹנֵי הָרוּפָא לְשִׁבּוּרֵי לֵב וּמַחְבֵּשׁ לְעַצְבוֹתֶם מֶלֶךְ עֶזְרָה וּמוֹשִׁיעַ
וּמִגֹּן, שֶׁתֵּגֶן בַּחֲסָדֶךָ עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵם וַיְגִדּוּ
רַחֲמֶיךָ עַל מְדוּתֶיךָ וְתִתְנַהֵג עִם בְּנֵיךָ לִפְנֵים מְשׁוֹרֵת דִּינֶךָ, וַיִּכְבְּשׁוּ
רַחֲמֶיךָ אֶת כַּעֲסֶךָ מֵעַלֵּיהֶם וּמֵעַלֵּינוּ קָהַל יִשְׂרָאֵל פַּה פ"ב, וְתַצִּילֵנוּ מִכָּל
רָע, אֲוִיב פְּגִימֵי וְחִצּוֹן, וַיִּתְקַן בָּנוּ מִקְרָא שְׂכָתוֹב כָּל כָּלִי יוֹצֵר עֲלֶיךָ
לֹא יִצְלַח וְכָל לָשׁוֹן תִּקּוֹם אֶתְּךָ לְמִשְׁפַּט תִּרְשִׁיעִי זֹאת נִחַלַת עַבְדִּי ה'
וַיִּצְדַּקְתָּם מֵאִתִּי נָאם ה', וּמִקְרָא שְׂכָתוֹב מְגִדּוֹל עוֹז שֵׁם ה' בּוֹ יִרְוֶן
צִדִּיק וְנִשְׁגָּב, וַיְהִי נָא אֲמַרְנוּ לִפְנֵיךָ לְרִצּוֹן אָמֵן סֵלָה וְעַד.

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, אֲשֶׁרִי בְּלִירָא יְהוָה, תְּהַלֵּךְ בְּדַרְכָּיו: יִגַּע בַּפִּיךָ בִּי תֹאכַל,
אֲשֶׁרִיךָ וְטוֹב לָךְ: אֲשֶׁתֶּךָ כְּגִפֵּן פִּרְיָהּ, בִּירְכֶתִי בִיתְךָ, בְּנֵיךָ כִּשְׁתְּלֵי וִיתִים,
סָבִיב לִשְׁלָחֶךָ: הִנֵּה כִּי כֵן, יִבְרַךְ גִּבּוֹר יְרֵא יְהוָה: יִבְרַךְ יְהוָה מִצִּיּוֹן, וַיִּרְאֵה
בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וַיִּרְאֵה־כְּנִים לְבָנֶיךָ, שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

אֶל תִּירָא מִפֶּחַד פֶּתָאָם וּמִשְׁאֵת רִשְׁעִים בִּי תֵבֹא: עָצוּ עֲצֶה וְתַפֵּר,
דְּבָרוּ דְּבָר וְלֹא יָקוּם, בִּי עֲמָנוּ אֵל: וְעַד זְקֵנָה אָנִי הוּא, וְעַד שִׁיבָה
אָנִי אֶסְבֵּל, אָנִי עֲשִׂיתִי וְאָנִי אֲשֶׁא וְאָנִי אֶסְבֵּל וְאֶמְלֹט:

טז

סדר פדיון נפש שערך מורן החתם סופר זיע"א בגמור המלחמה

סדר פדיון נפש זה ערך מורן זיע"א בגמור המלחמה, ועיין מה שכתב מורן בספר הזכרון (עמוד פ"א) וה"ל בתוה"ד: ונחה ושקטה הארץ וכו' וה' בירך אחריתם יותר מראשיתם תל"ת בעושר ונכסים, יהי שם ה' מבורך על כל ברכה ותהילה וכו', אמרתי להיות נכון לקבוע יום מועד, להקריב תודה לה' אלוקיני, יום ה' פרשת שמות שהיה תענית שובבים, התענו רוב או כל בני הק"ק ה' ישמרם, ובשחרית אחר התפילה הביא כל איש נדבתו, על ידי שני קצינים אלופים אשר נתמנו על זה, והממעט לא החסיר מסך ח"י פגים, ואחר הקבצם נדבת העם הביאוהו לידי, ובצירוף הבד"צ ובקבוץ מנין עשרה עשינו פדיון נפש על ב' אופנים וכו' עכל"ק.

[סדר א']

ע"י ק"ם מטבעות בנהוג, כמספר אהו"ה אהי"ה הוי"ה אדנ"י א"ל.

[סדר ב']

ואח"כ ספרנו המטבעות ע"ד אחר, דהיינו יו"ד ציבורים מן חמשה חמשה, וחמשה ציבורים מן יו"ד יו"ד * ואח"כ וי"ו ציבורים של חמשה חמשה ואח"כ חמשה ציבורים של ששה ששה. (**)

יְהוָה זָכְרֵנוּ, יְבָרֶךְ, אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל, יְבָרֶךְ אֶת־בֵּית אֶהְרֹן: יְבָרֶךְ יִרְאֵי יְהוָה, תַּקְמָנִים עִם יְהוָה: יִסַּף יְהוָה עֲלֵיכֶם, עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה, עֲשֵׂה שְׁמִים וְאַרְצָן: הַשְׁמִים שְׁמִים לַיהוָה, וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי־אָדָם: לֹא הַמֹּתִים יְהַלְלוּ־יָהּ, וְלֹא פְלִי־רֵדֵי דוֹמָה: וְאַנְחֵנוּ נִבְרָךְ יְהוָה, מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם, תְּהַלְלוּ־יָהּ: ג' פעמים

יְקוּם פֶּרֶקֶן מִן שְׁמִיָּא, תָּנָא וְחֲסִידָא, וְרַחֲמֵי וְחַי אַרְיֵכִי, וּמְזוּנֵי רְיוּחֵי, וְסִיעֲתָא דְשְׁמִיָּא, וּבְרִיּוֹת גּוֹפָא, וְנִהוּרָא מַעֲלִיָּא. זְרַעָא חַיָּא וְקִימָא, זְרַעָא דִּי לֹא יַפְסוּק וְדִי לֹא יִבְטוּל מִפְתָּנִי אוּרִיתָא. לְמַרְנָן וּרְבָנָן חֲבוּרָתָא קַדִּישָׁתָא, דִּי בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל, וְדִי בְּבָבֶל, לְרִישֵׁי כְּלָה וּלְרִישֵׁי גִלּוּתָא, וּלְרִישֵׁי מַתִּיבְתָּא, וּלְדִינֵי דְבָבָא. לְכָל תַּלְמִידֵיהוֹן וּלְכָל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וּלְכָל מֵאן דְּעָסְקוֹן בְּאוּרִיתָא. מְלָבָא דְעֲלָמָא, יְבָרֶךְ יְתִיהוֹן, יִפְיֵשׁ חַיִּיהוֹן, וְיִסְגֵּא יוֹמֵיהוֹן. וְיִתֵּן אֲרָכָא לְשָׁנֵיהוֹן. וְיִתְפָּרְקוֹן וְיִשְׁתַּבְּחוּ מִן כָּל עָקָא וּמִן כָּל מַרְעִין בִּישׁוֹן. מָרָן דִּי בְּשְׁמִיָּא יְהֵא בְּסַעֲדֵיהוֹן כָּל זְמַן וְעַדָּן. וְנֹאמַר אָמֵן:

יְקוּם פֶּרֶקֶן מִן שְׁמִיָּא תָּנָא וְחֲסִידָא, וְרַחֲמֵי וְחַי אַרְיֵכִי, וּמְזוּנֵי רְיוּחֵי וְסִיעֲתָא דְשְׁמִיָּא, וּבְרִיּוֹת גּוֹפָא, וְנִהוּרָא מַעֲלִיָּא. זְרַעָא חַיָּא וְקִימָא. זְרַעָא דִּי

לֹא יִפְסֹק וְדִי לֹא יִבְטֹל מִפְתָּנָמִי אוֹרִיתָא, לְכָל קַהְלָא קְדִישָׁא דְרִין, רַבְרָבִיא עִם זַעֲרִיא, טַפְלָא וְנָשִׂיא. מַלְכָּא דְעֵלְמָא יִבְרַךְ יִתְבוֹן יִפִּישׁ חַיִּיכוֹן וְיִסְגָּא יוֹמִיכוֹן וְיִתֵּן אַרְכָּא לְשַׁנִּיכוֹן, וְתַתְּפָרְקוֹן וְתִשְׁתַּזְבֹּן מִן כָּל עָקָא וּמִן כָּל מַרְעִין בִּישׁוֹן. מָרְן דִּי בִשְׁמִיא יֵהֵא בְּסַעֲדִיכוֹן, כָּל זְמַן וְעַד, וְנֵאמַר אָמֵן.

ומי שבירך וכו' ובפרוטרוט שם הקהלה = פרעשפורג *

ותמניא אפי אותן האותיות של שם פרעשפורג.

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, אֲשֶׁרִי כָל־יֵרָא יְהוָה, תְּהִלָּה בְּדַרְכָּיו: יִגִּיעַ כַּפִּיָּה בִּי תֹאכַל, אֲשֶׁרִיָּה וְטוֹב לָהּ: אֲשֶׁתָּה כְּגֶפֶן פְּרִיָּה, בִּירְכָתִי בֵיתָהּ, בְּנִיָּה כְּשֶׁתִּלִּי זֵיתִים, סָבִיב לְשִׁלְחָנָהּ: הִנֵּה כִּי בֵן, יִבְרַךְ גִּבּוֹר יֵרָא יְהוָה: יִבְרַךְ יְהוָה מִצִּיּוֹן, וְרֵאהָ בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם, כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ: וְרֵאד־בָּנִים לְבָנֶיהָ, שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

ואחר כך חילקנו המעות לעניי העיר, ועלה קרוב לשש מאות זהובים.

(*) כמו שכותבין בגט, כמ"ש בטיב גיטין ס"ק ל' - לשון מרן זיע"א שם.

הנהגות הסופר

הנהגות והליכות
להנצל מחולי ומגפה ר"ל
ממורן החתם סופר זיע"א

הנהגות הסופר

הוראות והנהגות
לימי חולי ומגפה דח"ל

א. בזמן המגפה הצער הוא מסוכן.^א

א כן כתב מרן זיע"א בתשובתו שנדפס בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן ק"ב) אודות 'מה שאירע בקהלתו בחדש כסליו נכסה הירח, ויען כי בעו"ה חולי הקאלרא שלט שם בעת ההיא וכבר אירע כן בחדש כסליו שנת תקצ"א ג"כ בשליטת החולי ההיא ולא טוב הי' אחריתו אז, ע"כ זחלו ורעדו ונצטערו הרבה בכיסוי הלבנה, ובליל ט"ו אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג נראית קצת והרבה אנשים התחילו לברך ברכת החדש ולא עלתה בידם כי חזרה ונתכסה בעבים, ויען כי נצטערו ההמון מאוד על סימנא מילתא, וידוע כי הרופאים מזהירים מאד בזמן המגפה בכלל ובפרט בחולי הנ"ל שלא יצטערו ולא יתנו על לב שום דאגה. ע"כ התחכם פר"מ להשקיט לב הדואגים להורות להם כי עוד יש תקוה גם בליל ט"ז, וכן היה בליל ט"ז בהיר הי' בשחקים וברכו כמה מאות ברכת החדש ושמחו שמחה גדולה, וכו' ע"ש.

ואחר תשובתו באריכות, כתב מרן זיע"א: אך יען בזמן המגפה שהצער מסוכן להם, ומשו"ה אין גוזרין בו תענית כמ"ש מג"א (סימן תקע"ו סק"ב), וגדולה מזה ברמ"א (יו"ד סס"י שע"ד), ומצינו שהיו חז"ל מסתירים בפני ע"ה אפילו שהי' להם למכשול עון משום סכנה עיין שבועות (ט"ז ע"א) בתוס' ד"ה אלא וכו', מכ"ש הכא השתא דאיכא למימר כהלכתא הורה כנ"ל. ולא יאונה לצדיק כל און לא תאונה אליו רעה ונגע לא יקרב באהל, ובאוהל בני קהלתו. הי' ירחם על כל עמו וירפאם ויחלימם כחפץ אוהבי ה', וה' עמנו, עכ"ד מרן זיע"א.

ומה שכתב מרן זיע"א דגדולה מזה ברמ"א יו"ד סוף סימן שע"ד, הוא ברמ"א (סימן שע"ד ס"א): יש אומרים בשעת הדבר אין מתאבלים, משום ביעתותא, ושמעתי קצת נהגו כן. ומקורו משו"ת מהרי"ל סימן מ"א שכתב לענין לצאת מהעיר בשעת דבר, בתוה"ד וז"ל: וגם [יצא מהעיר] משום ביעתותא, דמהאי טעמא נמצא בתשובה שאין צריך להתאבל בעידן ריתחא, וכן נוהגים בארץ לומברדי"א וכו', ע"כ. והגרעק"א זיע"א במכתבו בימי המגפה (אגרות סופרים מערכת הגרעק"א מכתב כ"ט) ובו הנהגות בעתים הקשים, כתב בתוה"ד: שלא לדאוג ולהרחיק כל מיני עצבות, ע"כ.

ובספר בן יהוידע (ב"ק דף ס' ע"ב) בד"ה דבר בעיר וכו' כתב לחלק בין דבר למגפת החולירע, דבמגפה זו דחולי הקוליר"א אפילו אם נתחזק החולי בעיר

ב. אף באופן שאין מתענים ואין מתריעין^ג, מ"מ כל אשר יראת אלקים נגע בלבבו יעורר לבבו וישפוך שיח ותחנונים ויזכרם לטובה לפני הטוב והמטיב ית"ש אולי יתעשת אלקים וישמע תפלתנו^ג.

טוב שיברח, וגם בזה לא יועיל ההסגר בביתו שבעיר, יען כי זה החולי של הקוליר"א יזיק לאדם הפחד וההבעתה ויתהווה בו החולי מחמת הפחד וההבעתה אשר יפחד ונבעת, ואומרים הרופאים מעשה בדרך משל ומליצה, פעם אחת היה חולי הקוליר"א בעיר אחת גדולה, וקודם שנתחזק החולי מצא אדם אחד את המשחית הממונה על חולי הקוליר"א, ואמר לו כמה נפשות אתה רוצה ליקח, ואמר חמשה אלפים, וסוף דבר מתו באותה העיר ט"ו אלפים באותו החולי, וימצא האיש ההוא לאותו המשחית, ויאמר לו למה שקרת, שאמרת אתה שליח על מספר חמשה אלפים, ולקחת ט"ו אלפים, והשיב לא שקרתי, כי לא לקחתי בחרבי על ידי אלא רק חמשה אלפים, ואותם העשרה מתו מחמת רוב הפחד והבעתה שהיה להם בעבור החולי הזה בעיר, עד כאן משל הוא בדרך מליצה, להודיע שיש נספה בלא משפט מחמת פחד והבעתה, ולכן טוב לברוח למקום רחוק, כדי שלא ישמע באזניו, ולא יראה בעיניו, החולי השולט בבני אדם, ויבא לידי פחד והבעתה, ואז ילקה חס ושלום וכו', ע"ש.

וראה לשונו של האדמו"ר הרש"ז מקאפוסט זצ"ל נכדו של הצמח צדק מליובאוויטש (הובא במאמרו של הר"י מאנדשיין ז"ל מירושלים בקובץ אור ישראל, עמוד קפ"ב - קפ"ג) בעת מחלת הוליריע ר"ל, בזה"ל: 'זהעיקר לא לירא ולא לפחד כלל, כי זה אסור ע"פ ד"ת וגם ע"פ מדת מוסר, כי אם לבקש רחמים בשמחה'. ועוד כתב: 'ולא להיות בעצבון יותר ח"ו בשום פנים, ובהסכם חזק חק ולא יעבור כו', זולת זה אין מה לפחד כלל, כי ח"ו לא ניתן רשות כו' ה", ובלב נכנע ושמח לבקש רחמי ה' המרובים הטוב כי לא כלו רחמיך וללמוד בשמחה כמ"ש אתמול, ולבטוח במידת טובו ורחמנותו שיאמר וכו' הרף, ויוסיף לכם שנות חיים טובים וארוכים', ע"כ.

ובספר שומר אמונים (מאמר הבטחון והתחזקות דף קפ"ח) כתב בזה"ל: 'וכן מובא מרבינו האר"י ז"ל כשיש ח"ו דבר בעיר אין יכול לשלוט רק באלו שיש להם פחד, אבל באלו שמתחזקים בלבם בבטחונם על ה' ומתגברים על הפחד, אין שום דבר רע יכול לשלוט בהם וכו', ע"כ.

ב' כגון ממדינה למדינה אחרת כשאינן יוצא ואין בא, ומכת דבר דינו כשאר צרות המתרגשות שאין גוזרים תענית ולא מתריעים ומבקשים מהפרכי' להפרכי' אחרת, יעיין מג"א (סימן תקע"ו סק"ח ט'). כמבואר בדברי מרן זיע"א.

ג' כן כתב מרן זיע"א במכתבו באגרות סופרים מערכת מרן זיע"א (מכתב י"ז) ונדפס באגרות ומכתבים (סימן א') להראב"ד הגאון רבי מרדכי טאסק זצ"ל ששלח לשאול את מרן זיע"א בעת שמרן היה בפשיטאן, וכבר החל הנגף בגאליצ'י, ובפרט בלעמבערג ובראד, ורצו לקבוע להרבות תפילות רחמים ותחנונים, וע"ז השיב לו מרן 'והנה בודאי כל אשר יראת אלקים נגע בלבבו יעורר לבבו וישפוך שיח ותחנונים ויזכרם לטובה לפני הטוב והמטיב ית"ש אולי

ג. בזמן מגפה, או כשמתפללים על מדינה אחרת שבמגיפה, יאמרו בימי שני וחמישי את תפילת 'והוא רחום' אחר תפילת שמו"ע, בקול רם ובקול בוכים, לעורר לב הציבור.^ז

ד. יאמר הש"ץ בכל יום, קודם אמירת 'שומר ישראל' שאחר תחנון, ה'יהי רצון לפני אבינו שבשמים' שאומרים בימי שני וחמישי אחר קריאת התורה.^ח

יתעשת אלקים וישמע תפלינו. אך להטיל על הציבור, קשה עלי מאוד. ומרן מבאר די"ל דמחמת שהמלכות סוגרת את המדינה ואין יוצא ואין בא, הו"ל כשארי צרות המתרגשות שאין גוזרים תענית ואין מתריעין ממדינה למדינה אחרת עיין שם בדבריו.

ד כן כתב מרן זיע"א במכתבו במכתבו באגרות סופרים מערכת מרן זיע"א (מכתב י"ז) ונדפס באגרות ומכתבים (סימן א') בזה"ל: 'ומ"מ נהירנא כד הוינא טלי' הי' כיוצא בזה בפפ"ד וציוו החכמים לשלוחי צבור ביום ב' וה' לומר והוא רחום שאחר תפלת י"ח בקול רם וקול בוכים לעורר לב הציבור, ע"כ.

וביאור הדברים דהנה מצינו פלוגתא אם ראוי לומר תפילת 'והוא רחום' בימי שני וחמישי בקול רם או בלחש, עיין בשו"ע (סימן קל"ד ס"ב) שכתב המחבר: ואומרים אותו בקול רם, ואם לא אמרו מעומד, עובר על התקנה, ונקרא פורץ גדר. והרמ"א כתב: וכן נוהגין לאומרו מעומד, אבל אומרים אותו בלחש. ובמג"א (סק"א) כתב: מפני שנתקן כנגד תפלת י"ח. וכן מבואר בלבוש (שם ס"א). ובפמ"ג (א"א סק"א) כתב דבלחש היינו דלא כאותם שמגביהים קולם ביותר. ובמשנ"ב (סק"ה) כתב דטעם דעה ראשונה כדי לעורר הכונה ונהרא נהרא ופשטיה בענין זה.

ולפי"ז היינו הרבותא דאף שהמנהג שלא לאומרו בקול רם אלא בלחש, מ"מ כדי לעורר לב הציבור בזמן המגפה, יאמרוהו בקול רם וקול בוכים.

והיינו שהש"ץ יאמר את סדר תפילת 'והוא רחום' בעצמו בקול רם ובקול בוכים, וכל העם אומרים יחד איתו, אבל הש"ץ יאמרנו כשליח צבור בקול לעורר לב הציבור.

ובספר זכרון למשה (עמוד רב) הביא מה שאמר הגאון רי"א פריעדמאן זצ"ל אבד"ק נירעדהאז שהיה רגיל לספר כי מה שנראה התעוררות גדול בבכיות ותשובה בימים נוראים בקיבוץ אצל רבנים גדולים וקדושים, עוד ביותר הי' אצל רבינו הגאון בעל חתם סופר זצ"ל כל שבוע פעמים באמירת 'והוא רחום' בתחנון, ורושם גדול נשאר בזה גם אצל תלמידיו זכרונם לברכה, ע"כ. ובליקוטי חבר בן חיים בתיאור ימיו האחרונים של מרן זיע"א, שביום ההסתלקות כ"ה תשרי, שהיה ביום חמישי, מדגיש את אמירת 'והוא רחום' מילה במילה, וז"ל: 'והתפלל כל התפילה וקראו לפניו עוד בספר תורה, ואמר והוא רחום מלה במלה' וכו'.

ה ז"ל מרן זיע"א במכתבו באגרות סופרים מערכת מרן זיע"א (מכתב י"ז) ונדפס באגרות ומכתבים (סימן א'): 'ונ"ל להוסיף עוד לומר הש"ץ בכל יום קודם

ה. סדר התפילה בימי המגפה שייסד מרן זיע"א הוא לאומרו בוקר וערב
אחר תפילת שמונה עשרה.¹

ו. לומר 'פיטום הקטורת' ב' פעמים בכל יום בעת דבר חמגפה רח"ל.²

שומר ישראל אותן יה"ר לפני אבינו שבשמים שאומרים בקריאת התורה.³
ומוסיף שם מרן זיע"א להראב"ד דפרעשבורג הגאון רבי מרדכי טאסק זצ"ל:
'ואם פר"מ ובית דינו מסכימים לזה להלכה מ"מ לא יעשו דבר בלי שאלת פי
אקרו"ט, שיפרסמו זה ביני או"ה שלא יאמרו שהתפלה היא על המלחמה ולא
על הדבר, ויהי' סכנה בדבר חלילה, והחכם עיניו בראשו', ע"כ.

ו. והוא הסדר שנדפס לעיל, ובריש התפילה כתב הרב המו"ל ז"ל: פלאות רבות
עשה שדי בחסדו ובטובו רב גמלנו. ולמען תספרו לדור אחרון מהנס הגדול
שעשה ה' עמנו בתחלת שנת תקצ"ב שהיתה מגפת קאלערא בכל העולם ובחסדו
הגדול רחם ה' על יראיו, וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו אשר התפללנו ערב
ובוקר על [פי] מצות אדמו"ר הגאון נ"י לנצח, ע"כ. והיינו בציווי מרן החתם
סופר זיע"א, וכדבריו שם בחסדו הגדול רחם ה' על יראיו וקבל ברחמים וברצון
את סדר תפילותיהם.

ז. כמו שתיקן מרן זיע"א בתפילה אשר ייסד לאומרה ערב ובוקר בימים אלו.
וכפי הנראה סבר מרן זיע"א שיאמרו את פיטום הקטורת פעמיים בכל יום,
ולא רק פעם אחת.

ועיין בהגהות חתם סופר עשו"ע או"ח (סימן תקע"ז מג"א סק"ב) על מה שכתב
המג"א דהאידינא אין מתענין כלל בשעת הדבר, דמנוסה הוא כשאנו אוכל ושותה,
קולט ח"ו שינוי האויר ע"ש. ע"ז כתב מרן זיע"א: ועיין זוהר ר"פ חיי שרה
מענין אמירת פיטום הקטורת וכו' ע"כ.

והנה בריש פרשת חיי שרה לא מצאנו, ואולי הכוונה להזה"ק פרשת וירא
(הסמוכה לפרשת חיי שרה) מדרש הנעלם (דף ק' ע"א) בזה"ל: א"ר פנחס זמנא חדא
הוינא אזלי בארשא, וערעית ביה באליהו, אמינא ליה לימא לי מר מלה דמעלי
לברייטא, וכו', ועוד, בעדנא דיערע מותנא בבני אנשא, קיימא אתגזר וכו' וזא
אעבר על כל חילא דשמיא, דאי ייעלון בנוהי בארעא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות
וימרון ברעות נפשא ולבא עניינא דקטורת בוסמין דהוו להו לישראל, דיתבטל
מותנא מנייהו, וכו', ע"כ. וע"ע בזה"ק פרשת ויקהל (ח"ב דף רי"ח ע"ב) באריכות
מענין סגולת אמירת הקטורת. וברע"מ פרשת פנחס (דף רכ"ד ע"א).

ועיין בשו"ת שיח יצחק (סימן תצ"א) להגר"י ווייס זצ"ל ראב"ד ווערבוני יצ"ו
שכתב בתוה"ד וז"ל: בענין כח הקטורת לעצור ולבטל, עיין ג"כ במעבר יבוק
(הגדול, חלק עתר ענן הקטורת, פ"ה) פרק מיוחד בזה, וכן בספר אמתחת בנימין. ועיין
ג"כ במלבי"ם (פרשת מסעי) מביא מקדוש אלקי מהר"ש אסתרופול הי"ד וזי"ע, שטוב
לומר אז מ"ב מסעות דפרשת מסעי עם תרגומם, ע"ש, ע"כ דברי השיח יצחק.
וראוי להוסיף מה שכתב בהקדמת סידור החתם סופר הגרי"צ בערנפעלד

ז. בשעת הדבר רח"ל יתוודה וישוב כל אחד לפני השי"ת, והקב"ה ירפאנו.^ח

ח. יש להמנע מדיבור ומחשבה רעה בענינים האלו.^ט

זצ"ל, אחר שמתאר את זכותו המיוחדת להתאבק בעפר רגלי מרן 'הדעת סופר' זצ"ל שאורו זרח בפרעשבורג ואח"כ בקרתא קדישא ירושלים ת"ו, וז"ל: אבל לא אמנע לרשום עובדא דהוי בדידי, ושיש לה שייכות לתפלה, ויהי כאשר הגרמנים ימש"ו עמדו על גבולות מצרים בימי מלחמת העולם השני, ומלך מצרים הכריז שלא ימנע את השונא לעבור דרך ארצו לארה"ק, נכנס לבית מרן רופא ירושלמי הגר בביתו, וידיעה מרה בפיו, כי האנגליים ציוו על גדוליהם וחשוביהם לעזוב בעוד כמה שעות את ארצות ים התיכון בדרך להודו, כי קרובה מפלתם בעיניהם, הבתי דינים בעיה"ק הוציאו ס"ת לרחובות העיר וצום ובכי בכל מחנה ארה"ק. אז קרא לי מרן זי"ע וסגר בעדי הדלת, ובקשני להגיד מלה במלה יחד אתו עמו פרשת הקטורת שבע פעמים בלי שום כוונה רק פירוש המילים. פניו הי' כאש בוערת, ואמר לאט לאט ואני אחריו. כאשר גמרנו אמר תפלה קצרה ממש, אשר לא ידעתי. אח"כ בצהלה על פניו אמר בזה"ל: 'הקב"ה ויורד העלפנץ'. כנראה שתפלתו היתה שגורה בפיו, ולא הראה שום סימני דאגה וכו', ע"כ. ח כן כתב מרן זי"ע בדברשות חתם סופר (דף שפ"ו ט"ב) בד"ה לכו וגו' בסוף דרוש הספד, לפרש הפסוק בהושע (ו' א') לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו, וז"ל: לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו (הושע ו' א'). ע"ד פשוט, אמרו חז"ל (שבת קנ"ג ע"א) שוב יום אחד לפני מיתתך, ישוב כל יום שמא ימות למחר, אמנם רוב אינם שומעים עצה זו, ואומרים עוד חזון למועד, לכשיזקין או כשיחלה יתודה וימות מתוך תשובה. אך בשעת הדבר רח"ל שהקב"ה טורף אנשים כמו רגע ואין פנאי להתודות, ע"כ לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וחוטף, ע"כ נשוב אליו והוא ירפאנו.

ט בשו"ת חתם סופר (ח"ו סימן ס"ד) כתב מרן אודות קטן שנולד והיה חלוש ואח"כ ראו אצלו שינויים, והיה ספק אם ימלו אותו, ובאותו זמן שפטוהו לבן מות רח"ל, ומרן זי"ע תלה הדבר על דברת האנשים בזה, ולכן ציוה שלא יוציאו כן מפיהם ולא יהרהרו שום דבר רע על הילד הזה, עין שם שכתב בזה"ל: וגם צויתי להאיש מביא הכתב שלא ידבר מזה כלל, ולאחזות מרעי שהראיתי כתב העתק הנ"ל צויתי שלא להוציא מפיהם, ולא להרהר שום דבר רע על הילד שבכאן, ואנו מקווים ומיחלים לחסדי ה' ישמרהו ויחייהו, ואבותיו יגדלוהו לתורה ולחופה ומעשים טובים, ע"כ. ועיין שם באריכות הענין.

ויתירה מזו מצאנו שכתב מרן בספר הזכרון (עמוד ט"ו) בשנת תקס"ט בעת המלחמה שהביאו את ק"ק פרעשבורג במצור וז"ל בתוה"ד: קראתי לאהובי הגבאי דמתא, ובקשתי ממנו שיתן לידי ממונות צדקה אשר כל בני הקהילה משתתפים בו, סך תקמ"א פגים כמספר ישראל, ואעשה סדר פדיון נפש עבור הכלל על שם ישראל, והוא ע"ד סדר פדיון נפש להרמב"ן ז"ל, ואמרתי לו בסתר

ט. בזכות התלמידים ובני הישיבה שהמשיכו בלימודם בפרעשבורג, בימי המגפה, ולא חזרו לביתם ועירם, אף שהשרים יעצו שיתפזרו ויחזרו לביתם, היתה הישועה לשאר בני העיר.

לבל יגלה דבר, וכן עשה, וכו', ע"כ. הרי שאף ענין הפדיון נפש בעת המלחמה אמר לעשות בסתר לבל יתגלה דבר.

ולענין מגפה יש לציין דבהערות לספר טעמי המנהגים (עמוד תק"ע הערה ב') כתב: בספר המאור הגדול כתוב, שמעתי וראיתי דאם יש ח"ו מגפה בעולם, הוא סכנה לזכור שם המגפה, אפילו אחר המגפה, ע"כ.

ועיין שם (עמוד תקס"ט) בשם מהר"א מסטרעטין לכנות החולאת על שם מין אחר, למשל שיאמר שאין החולאת כמו שחושבין, רק שהוא ע"י תולעים, ונרמז בפסוק (שמות ל"ד י"א) הנני גורש מפניך וגו' והכחדתיו, היינו דיש סגולה לבטל החולאים רעים הבאים ע"י הקליפה ושרים של הז"א, לכחד את החולאת ולכנותו בשם אחר ע"ש.

י כן כתב מרן זיע"א וביאר את דבריו בביאור נפלא, בדרוש הודאה אחר המגפה (דרשות חתם סופר דף מ"ג טו"א) בתוה"ד וז"ל: ואחר כל זאת נודה לה' אלוקינו על חסד גדול שהפליא ע"ד הפלא, על התלמידים בני הישיבה ה' עליהם יחיו שלא פגע בשום אחד מהם שום חולי ומכאוב, ולא שום ענין מענין החולי ההוא, ועל זה לא לבד שבני הישיבה יתנו תודה לאלוקינו, אך כל בני הקהלה, כי בזכותם וצדקתם היה זאת לנו כאשר אבאר בעזה"י. והוא כי ידוע ומפורסם לרבים רב טוב בני קהלתנו בהחזקת ישיבה, זה קרוב לכ"ו שנה אשר זכני ה' לישב פה, והם מחזיקים למאות תלמידים, מי יפאר גודל פאר אנשי קהלתנו על זה, ומ"מ לאו כל הזמנים ולא כל המקומות ולא כל העתים שוים, לפעמים יש ויש אנשים אשר עיניהם צרה ופוערים פיהם כי קשה עליהם עול סבלם, ובכל זאת לא פגע ולא נגע בהם שום אדם מעולם, אבל עכ"פ דבר שפתיים אך למחסור, ויהיה ח"ו למזכרת עון. והנה בזמן המגפה העבר היה עין בריה צרה בחברתה בלא"ה, ומכ"ש בבכורי דלים הללו, ואלו ח"ו נחלה אחד מהם אעפ"י שבודאי היו גומלים עמהם חסד כדרכם, מ"מ יש ויש שהיו פותחים פיהם ומדברים מה לנו לסבול עול אחרים אומללים האלו, ישובו איש לביתו, והיה ח"ו דבורים כאלה לעורר דין על הקהלה. והקב"ה חפץ בהצדקם, על כן יהיב עינא פקיקא לבל ישלוט שום חולי ורפיון באלו - וזהו רמז בפסוק שאנו בו, כרחם אב על בנים ריחם ה' על יראיו, היינו בחורים לומדי תורה שזכרנו, והטעם כי הוא ידע יצרנו שרגילים לפצות פה ולדבר דברים שלא כהוגן, זכור כי עפר אנחנו, ואין מעצור לאיש עפר מן האדמה, על כן חס הקב"ה על יראיו ולא פגע בהם החולי כלל, ויחלימם ויחיה אותם, וכו', ע"כ.

ובדרוש שקודם זה דרוש לפרשת עקב (דף ס"א טו"ד) בד"ה ובזה וכו', שכתב בתוה"ד: ובזה יובן ש"ס פרק חלק (סנהדרין צ"ח ע"א) אין בן דוד בא עד שיבוקש דג לחולה ולא ימצא. פירוש כי ידוע (ברכות ס"א ע"ב) כשאמר פפוס לרבי עקיבא

י. מרן זיע"א השתמש בקמיעה לשמירה שקיבל ממורו מרנ"א הכהן אדלער זיע"א י"א.

יא. מרן זיע"א עשה פדיון נפש ע"י נתינת צדקה [לצדקת רבי מאיר בעל הנם] תקמ"א פגים כמספר ישראל ע"ד סדר פדיון נפש ק"ס פרוטות של הרמב"ן ז"ל, עבור בני עירו פרעשבורג, ועבור כל ישראל י"ב.

מ"ט עוסק בתורה נגד גזירת המלכות, והשיב לו אמשול לך משל לשועל שעמד על שפת הנהר ואמר לדגים מ"ט אתם רצים הנה והנה, אמרו לו מפני שאנו מתיראים מפני הציידים, אמר להם צאו אלי היבשה ונלחמה עמהם, אמרו לו אין אתה פקח אלא טיפש שבחיות, השתא במים שהוא מקום חיותנו אנו יראים מפני הציידים, ביבשה שהוא מקום מיתתנו על אחת כמה וכמה. אמנם כוונת השועל היה להטעותם להוציאם ממקום חיותם. ואמר רבי עקיבא ה"נ ומה בשעה שאנו עוסקים בתורה כי היא חיינו ואורך ימינו אנו מתיראים, אם נשמע לקול השועל שלא לעסוק בתורה על אחת כמה וכמה - הנה כן הדבר הזה ממש, כל זמן שהשיבות בעולם, אעפ"י שהציידים רודפים תמיד ואין רגע בלא פגע, מ"מ זכות התורה מגין, אבל עתה הלביש את עצמו כשועל ליעץ לטוב לבטל כל הישיבות בכל המדינה, ואם יביא ח"ו ויגש הרעה והמגפה או דברים שאנו יראים מי יגן ביבשה בלי מי תורה. והנה עצת השועל הזה המתנכר להטיב הוא יותר רע ומר מהציידים הרעים כשאנו במים. וכבר כתבתי לעיל דאין בן דוד בא עד שאפס עצור ועוזב. על כן אמרו אין בן דוד בא עד שיבוקש דג לחולה, היינו תלמידים השטים במי התורה, יבוקשו לרפאות כל חלי ולא ימצאו בעו"ה, ואז היא דיוטא התחתונה, ואז נצפה לבן דוד בב"א, ע"כ.

יא כן כתב בנו מהגאון מהרש"ס זצ"ל המכתב סופר אבד"ק קראקא, במכתבו מיום א' י"א שבט צדיק ונושע, נדפס באגרות סופרים (מערכת מכתבי הגרש"ס סימן ל', ובמדור אגרות ומכתבים סימן ד', מוגה מצילום כתי"ק), ואת"ד: ודע כי קבלתי מאמ"ו מאוה"ג זצ"ל [שקבל מרבו הגאון החסיד זצ"ל] קמיעה לשמירה, והוא וכו'. ותבחר סופר ירא שמים ויטבול עצמו קודם שיכתוב, ולא יכתוב קודם שקרא ק"ש והתפלל בסמיכות גאולה לתפלה. והסופר יקרא מכתבי זה כדי שידע כונות שמות היוצאים מר"ת כמו שכתוב לעיל, ועל דרך כלל יכוון שכותב עפ"י דעת הקדושים שהשתמשו בקמיעה זו ה"ה אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל, שקבל מרבו הגאון החסיד מו"ה נתן אדלער זצ"ל שבכח זכות תורתם כותב שתהא אסוותא וכו', ע"כ.

הרי שכתב להדיא שהשתמשו בקמיעה זו, היינו רבו מרנ"א אדלער זיע"א ומרן זיע"א. ועיי"ש בהערה בסוף המכתב שכתב: אמר הסופר, מקובלני שקמיע זו היא מיהושע בן נון, וכו', והוא בדוק ומנוסה בעזה"י, ע"כ.

יב כן עשה מרן זיע"א בעת המלחמה בפרעשבורג בשנת תקס"ט, ונטל ממצות שכל בני הקהילה משתתפים בו, עבור בני קהילתו ועבור כל ישראל, בשליחות כל ישראל ובפרט בני קהלא קדישא דפרעשבורג.

יב. בפרעשבורג בימי מרן השבט סופר זצ"ל ערכו חופה וקידושין [ליתום ויתומה] בבית החיים כדי לעצור את המגפה.²

וכן כתב מרן זיע"א בספר הזכרון (עמוד ט"ו) בתוה"ד זצ"ל: קראתי לאהובי הגבאי דמתא, ובקשתי ממנו שיתן לידי ממעות צדקה אשר כל בני הקהילה משתתפים בו, סך תקמ"א פגים כמספר ישראל, ואעשה סדר פדיון נפש עבור הכלל על שם ישראל, והוא ע"ד סדר פדיון נפש להרמב"ן ז"ל, ואמרתי לו בסתר לבל יגלה דבר, וכן עשה, וצירפתי עמי עשרה אנשים חשובים, ורובם מתלמידי הנאמנים אשר לא יפרסמו הדבר וזה נוסח התפילה אשר התפללנו אז, בתחילה יו"ד ואח"כ שי"ן ואח"כ רי"ש ואל"ף ולמ"ד וכו', ע"כ.

ומה שכתבנו שהמעות נתן עבור צדקת רבי מאיר בעל הנס, כן כתב בליקוטי חבר בן חיים בתיאור ימיו האחרונים של מרן זיע"א זצ"ל: ואז ציוה לעשות פדיון נפש בבית המדרש שלנו בביתו [היינו ה'שיעור שטוב'], למען יוכל להתפלל עמהם בקראם בקול, וציוה להפריש מהפדיון לשם 'רבי מאיר בעל הנס', ולומר 'אלקא דמאיר ענינא' וכו', ע"כ. וכפי שכותב הרי בשעת ההפרשה ציוה לומר אלקא דמאיר ענינא.

יג. כן כתב הג"מ רבי יצחק ווייס זצ"ל הי"ד ראב"ד ווערבוני יצ"ו בספרו (שו"ת שיח יצחק סימן תצ"א) בתשובתו משנת תרע"א, להרה"ג מהר"ם קעניג זצ"ל דיין דקויבסדעארף יצ"ו, ששמע מזקני שער שעשו כן בשנת תרל"ג בפרעשבורג. והיינו בתחילת שנות כהונתו של כבוד רבינו השבט סופר ברבנות דק"ק פרעשבורג, ומסתמא נעשה בהסכמתו, ואפשר שאף סידר החופה וקידושין, הגם שלא נזכר שמו, אבל בודאי שלא נעשה שלא בידיעתו ושלא בהסכמתו. בתשובתו מתייחס הגר"י ווייס זצ"ל על דבר ששאל 'מקור שעושים חופה ליתום ויתומה על ביה"ח בעת המגיפה ב"מ ול"ע'.

והשיב לו: 'דבר זה מובא בספר שערי ירושלים (שער מזון הארץ) שכן עשו בעיה"ק צפת תובכ"א, שעשו ליתומים ויתומות החופות על הבית עולם, בין רבינו האר"י ז"ל ובין רבינו הב"י ז"ל, כי קבלה בידם זאת הסגולה, וסר המות הזה, ע"ש. וגם אני שמעתי מזקני שער שעשו כן בשנת תרל"ג בפ"ב'.

ובספר בארת המים למהרר"צ הכהן מרימנאוו (מדור פסורי קודש, עמוד קע"ד, אות ח') מובא: בשנת תקצ"א היתה שוררת עלי תבל מחלת החולי רע רח"ל, וגם ברימנאב, ועשו להסגולה הידועה, כי השיאו איש עני עם בתולה עניה, ועשו החופה עלי הבית עלמין. והנה כאשר רצו להוביל את החתן וכלה תחת החופה, נחלתה הכלה על חולי הלז ב"מ, וספרו הדבר להרה"ק מוהר"צ הכהן זלה"ה, אזי פתח את פיו הקדוש ואמר קיי"ל מעבירין את המת מלפני הכלה (כתובות י"ז ע"א), ותיכף נתרפאת מחליה ושבה לאיתנה הראשון, ע"כ. הרי דגם שם עשו את הסגולה, וקורא לה 'הסגולה הידועה', וכנראה שכן נהגו בהרבה מקומות.

סגולות הסופר

סגולות וענינים
להנצל מחולי ומגפה ר"ל
ממורן החתם סופר זיע"א

סגולות הסופר

סגולות הסופר
לימי חולי ומגפה רח"ל

א.

סגולה כשחולאים סובבים בעולם וחושש שלא ישלוט בו עין הרע
כשחולאים סובבים בעולם וחושש שלא ישלוט בו עין רעה, יעשה עצמו
כחולה באותו חולי.

מדרן זיע"א^א

ב.

סגולה לסלק מידת הדין ולהגביר רחמים
סגולה לסלק מידת הדין ולהגביר הרחמים להתודות על חטאיו.

מדרן זיע"א^ב

א בתורת משה השלם (פרשת עקב דף נ"ד טו"ב) בד"ה והסיר ה' (הראשון) וגו' כתב וז"ל: והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך. אמרו חז"ל במס' ב"מ (דף ק"ז ע"ב) כל חולי זה עין הרע. והנה כשחולאים סובבים בעולם האדם עושה עצמו חולה כעין אותו חולי משום עין הרע, שיסברו שגם בו שלט אותו חולי כדי שלא ישלטו בו עיניהם, אבל כיון שהקב"ה ברך ישראל שלא ישלטו בהם עין הרע, א"כ כל חולי מצרים אשר יושמו בכל שונאיהם לא ישימו עליו אפילו לפנים למראית עין משום חשש עין רעה, זה לא נצטרך שהרי והסיר ה' ממך כל חולי, זה עין הרע, ע"כ.

ב בדרשות חת"ס (דף ק"צ טו"א) בד"ה עוד וכו' כתב וז"ל: ונ"ל דיש שמידת הדין מתגבר אבל מדת הרחמים עומד על ימינו, והנה לסלק מדת הדין יש סגולה נפלאה, בהתודות על חטאיו, ומוסר נפשו לדיניו, אזי יתגברו הרחמים וכו' ע"כ.

ג.

סגולת קידוש לבנה לרפואה

אולי יש רפואה בקידוש לבנה דהוי קבלת פני השכינה.

מרן זיע"א¹

ג בשו"ת חת"ס או"ח (סימן ק"ב) בתוה"ד אודות מה שאירע בק"ק קראקא בחדש כסליו נכסה הירח, ויען כי בעו"ה חולי הקאלרא שלט שם בעת ההיא וכבר אירע כן בחדש כסליו שנת תקצ"א ג"כ בשליטת החולי ההיא ולא טוב הי' אחריתו אז, ע"כ זחלו ורעדו ונצטערו הרבה בכיסוי הלבנה, ובליל ט"ו אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג נראית קצת והרבה אנשים התחילו לברך ברכת החדש ולא עלתה בידם כי חזרה ונתכסה בעבים, ויען כי נצטערו ההמון מאוד על סימנא מילתא, וידוע כי הרופאים מזהירים מאד בזמן המגפה בכלל ובפרט בחולי הנ"ל שלא יצטערו ולא יתנו על לב שום דאגה, ע"כ התחכם הרב אב"ד קראקא הר"ש לאנדא זצ"ל להשקיט לב הדואגים להורות להם כי עוד יש תקוה גם כליל ט"ז, וכן היה כליל ט"ז בהיר הי' בשחקים וברכו כמה מאות ברכת החדש ושמחו שמחה גדולה.

וכתב מרן זיע"א בתוה"ד וז"ל: ויעיין ברכות נ"ט (ע"ב) הרואה חמה בתקופתה וכו', ובערוך ערך חמה ומייתי לי' בהגהות מיימו' פ"י מהל' ברכות בשם הירושלמי, דבימות הגשמים כשמתכסה החמה ג' ימים מעננים כשמאירה אח"כ מברכים, וא"כ פשיטא שהי' ראוי לברך על הירח החדשה שלא נראה אורה החדש כלל שהי' מכוסה ושוב האירה הארץ מכבודה אמאי לא נברך אפילו בסוף החודש, ועכצ"ל מפני שאינו שמחה מפני מיעוט הלבנה, וא"כ יש לדון קצת בנידון שלפנינו שהיו העם שמחים לקראת בואה כי חושבים זה לסימן טוב, ואולי יש באמת רפואה למחלה בקבלת פניה דהוה כקבלת פני השכינה וכתוב באור פני מלך חיים כמ"ש רמב"ן ר"פ וירא, ועכ"פ לא מסמנא מלתא טבא כשמתכסה שלא יכולים לברך עליה כעבד שבא למזוג כוס ושופך קיתון על פניו וככל אותות השמים דעכ"פ אית בהו סימנא אלא ישראל אל יחתו מהם כי הקב"ה מראה להם שישובו בתשובה ויבטלו גזירת המזל וכו' ע"כ.

ועיין בהערות לאגרות ומכתבים (סימן ג') מה שהבאנו נידון אם זה קולא בשעת הדחק רק מחמת הצער דרבים, או שכן נקט לדינא. והנה בכף החיים למהר"ח פאלאגי (סימן ל"ה סק"ג) כתב דראשונים כמלאכים היטיבו את אשר דברו דהיא סגולה נפלאה להאומר ברכת הלבנה בכוונה שלא יארע לו שום נזק וחשש מיתה באותו החודש, ולכן מי שהוא חולה יוסיף אומץ ויתחזק עצמו לומר ברכת הלבנה בכוונה גדולה ע"ש. ועיין בדעת תורה (סימן תכ"ו ס"ב) אם כוונת הסגולה שהביא בבאר היטב להינצל ממיתה הוא דוקא מיתה בידי אדם, או בכל אופן שהוא ע"ש.

ועיין במאור עינים (פרשת בראשית) על מאמר הגמ' סנהדרין (מב א) תנא דבי ר' ישמעאל אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים פעם אחת

ד.

סגולה לרפואה

אכילת ס"ג בשבת אחר מנחה קטנה מסוגל לרפואה.

הג"מ רבי יהודה אסאד זצ"ל^ד

ה.

סגולה לחולה שנפל למשכב

סגולה לחולה שנפל למשכב, להניח תחת מיטתו קערת מים קרים.

מרח זיע"א^ה

בחוודש דים אמר אביי הילכך צריך למימרא מעומד. שכתב בד"ה והנה אף שכעת וכו', בזה"ל: ועל כן יש קבלה כי מעת קידוש הלבנה לא ידאג שימות באותו החודש, כי בעבור שבא לבחינת פנים בפנים וגדלות יצא מן המיעוט בעת קידוש הלבנה, וע"כ יצא מכל הדברים שהוא בסוד המיעוט, ויצא מן המיתה, כי הלא היא מסוד המיעוט גם כן כמבואר למעלה, ונעשה כיום שהיה בשעת מתן תורה שהיה חירות ממלאך המות, וזה מספיק לו לכל החודש שלא ימות במיתה הבאה מסוד הקטנות, וכו' ע"כ.

ועיין בספר שתילי זיתים (סימן מ"ח) שכתב דאמרו מי שמקדש הלבנה בטוח הוא שבאותו חודש הוא חי ע"ש שמביא עובדא נפלאה מכבוד אביו זצ"ל. ד' אב"ד סעודהעלי יצ"ו, הובאו דבריו באוצרות הסופר (קובץ י"א עמוד ע"ט) מספר כרם שלמה לאבד"ק טענקא (ברוקלין טבת תש"ס) עמוד מ"ו, וז"ל ועובדא ידענא בימי הגאון הנורא רבינו יהודה אסאד אבד"ק סעודהעל בעל תשובת מהרי"א שלטה בעירו איזה מחלה, וביקש הגאון הנ"ל מרבינו החתם סופר זיע"א איזה סגולה על זה, ויעץ לו החתם סופר זיע"א שיקבלו עליהם להיות זהיר בקיום ס"ג דשבת קודש. הגה"ק הנ"ל לא שאל את מרח החתם סופר ז"ל על מה התכוין, כי הרי גם עד אז קיימו שלש סעודות בשבת, רק הוא ז"ל אמר שבדאי כונתו היה להדר בסעודה שלישית לקיימה אחר מנחה קטנה, ע"כ. ועיין בספרא דרבא דישראל (עמוד קצ"ב הערה י"א) בשינוי קצת, ועיין בהגדה של פסח חתן סופר, ונעתק בסידור חת"ס, שזה הוא ביאורו של החתן סופר בהבנת עצת וסגולת מרח החת"ס לקיים ס"ג.

ה' במנהגי חת"ס תומר דבורה (פי"ג אות י"ז) הביא מכ"י תלמידו הג"מ רבי יעקב ליכטנשטיין מדאנציג, וז"ל, סגולה לחולה שנפל למשכב זמן ארוך להניח מתחת למטתו קערה עם מים קרים.

ועיין במנהגי רבותינו והליכותיהם מרח החתם סופר (עמוד שע"ג אות פ"ז) שהביא לשון התלמיד: סגולה שאמר הוא זצ"ל בעצמו, ווען ר"ל החולה זמן ארוך נפל

1.

סגולה לקבלת תפילה על החולה

שיתפלל בפני החולה ולא יזכיר את שמו.

מרח זיע"א¹

2.

חודש המסוגל לרפואה

חודש אייר הוא חודש המסוגל לרפואה.

מרח זיע"א²

למשכב איזט, דאמיט ער זיך ניכט אויף ליגען זאלל האט ער געהייסען איינע שיסעל קאלטעס וואסער תחת המטה צו שטעלען להניח. והביא שם תרגום העני: אם ר"ל החולה נפל זמן ארוך למשכב, וכדי שלא יקבל פצעי לחץ, צווה להניח קערה עם מים קרים תחת מיטתו.

ו בחידושי חתם סופר עמ"ס נדרים (ד' מ' ע"א) בד"ה ואהבת וכו', ואהבת לרעך כמוך. כתב הרמב"ם (פרק י"ד מהלכות אבל) מצות עשה של דבריהם לבקר החולה וכו', ואע"פ שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך וגו'. ואיתא בגמרא כי אתא רב דימי אמר כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה, ושאינו מבקר גורם לו שימות, מאי גרמא אילימא כל המבקר את החולה מבקש עליו רחמים שיחיה, וכל שאין מבקר מבקש עליו שימות, שימות ס"ד, אלא כל שאינו מבקר אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות וכו', יראה לפרש ע"פ מה שאחז"ל (עין מג"א סימן קי"ט סק"א בשם מהרי"ל) המבקש רחמים בפני החולה אין צריך להזכיר שמו כדכתיב אל נא רפא נא לה, וכתבו המקובלים כי יש בהזכרת שמו קצת התעוררות הדין עליו, אע"פ שמ"מ קרוב לשכר ע"י התפלה, מ"מ לפעמים איכא קצת הפסד ע"י הזכרת שמו, משא"כ כשמתפלל בפני החולה שא"צ להזכיר שמו אז טוב לו, והיינו הנכנס לבקר מתפלל עליו שיחיה כי לא צריך להזכיר שמו, משא"כ מי שאינו מבקר מבקש ואינו בפניו, זה צריך להזכיר שמו בתפלתו, ולפעמים יארע לו הפסד בדבר, אע"פ שמתפלל עליו שיחיה, ע"כ.

ז בגמ' שבת (דף קמ"ז ע"ב) אבל לא מתעמלין. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אסור לעמוד בקרקעיתה של דיומסת, מפני שמעמלת ומרפא. אמר רב יהודה אמר רב כל ימיה של דיומסת עשרים ואחד יום, ועצרת מן המניין. איבעיא להו עצרת (בתחלה) להאי גיסא, או להאי גיסא. ת"ש דאמר שמואל כולהו שקייני מדיבחא ועד עצרתא מעלו. דילמא התם הוא דכמה דקרייר עלמא מעלי, אבל הכא משום הבלא הוא, כיון דחמים עלמא טפי מעלי. ופירש"י דיומסית, שם נהר שמימיו מלוחים. שמעמלת, מחממת. ומרפא, שהטיט מלוח. כל ימיה,

ה.

סגולה לשמירת הגוף וחולי ועל כל צרה שלא תבוא.

יאמר תפלה זו בשעה שמתנדב לעילוי נשמתו של ר"מ בעל הנס והוא מנוסה ב"ה רבים הצליחו ועשו פרי. יפוש איזה סך לעילוי נשמתו של רבי מאיר בעל הנס, ויאמר:

הריני מתנדב מעות זה לצדקה לעילוי נשמתו של רבי מאיר בעל הנס פדי שהקדוש ברוך הוא יצליחני בזכות רבי מאיר בעל הנס, לי ולכל אשר לי מכל חולי ומכל מכאוב, ונהיה דשנים ורעננים פריאים ושקמים, ויצלינו מכל צרה ומיני פורענויות, ויארץ ימינו לטוב וישנותינו בנעימים לעבודתו יתברך שמו.

אלהא דמאיר ענא, אלהא דמאיר ענא, אלהא דמאיר ענא.

ימי רפואתה. להאי גיסא וכו', מתחלת הימים או בסוף. שקיני, משקין לרפואה. מדבחה לעצרת, אלמא עצרת בסוף.

ובחידושי חתם סופר שם כתב: כולו שקיני מדיבחה ועד עצרתא וכו' מדיבחה ועד עצרתא, היינו חדש אייר, והרמז פסוק (שמות ט"ו כ"ו) כי אני י'הוה ר'ופאין ר"ת איר בחד י', ו[הפסוק] (תהלים ו' י"א) א'ויבי י'שובו י'בושו ר'גע, הוא בשני יודיין, שהמזמור מדבר כשהי' דוד חולה ונתרפא, ע"כ.

ויש לציין דבאוהב ישראל (לר"ח אייר, בד"ה טעם אמירת פרקי אבות) כתב: וימים אלו נקראים אצל אומות העולם מי, וגם הם מודים שהימים האלה הם טובים ומסוגלים לרפואה, ומי הוא מנין חמישים, והעיקר הוא שהימים האלה הם טובים ומסוגלים לרפואת הנפש, וכן יהי רצון שירפאינו ה' ונרפא, אמן, ע"כ.

ובעבודת ישראל ליקוטים בד"ה ואגלה לך וכו' כתב: ואגלה לך רמז בברכת רפאנו בשמונה עשרה וכו', והנה הרופאים הסכימו על חודש אייר לסגולה לרפואה, והגם שהם מונין לחדשים, בודאי נשתלשל הענין מחכמת ישראל שרומז כי אייר בגמטריא אר"ך שמשם בא הרפואה, על שם ארוכה ומרפא וכו' ע"כ.

ואולי יש להוסיף דהנה בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רל"ג) כתב דהספירות כשם שהם עולים ממעלה למטה כך הם יורדים ממטה למעלה, ולפי חשבון זה בשבוע השלישי דספירת העומר מתחיל ספירת הוד. ובספר שפתי צדיקים פרשת שמות בד"ה והן לא יאמינו לי וגו' הביא בשם הר"פ מקאריץ זצ"ל שיתחילו ברפואות בל"ג בעומר כי ספירת הוד הוא סגולת הרפואה, ול"ג בעומר הוא הוד שבהוד, וע"ש מה שהביאו מספר פרי עץ חיים, ולפי זה לפי חשבון הספירות דהחתם סופר חודש אייר מתחיל בספירת הוד שהוא המסוגל לרפואה.

אֶקְרָא לַאלֹהִים עֲלִיּוֹן לֹאֵל גָּמַר עָלַי. אֶקְרָא לַאלֹהִים עֲלִיּוֹן לֹאֵל גָּמַר עָלַי.
אֶקְרָא לַאלֹהִים עֲלִיּוֹן לֹאֵל גָּמַר עָלַי.

חֲנֻנִי אֲדַנִּי כִּי אֵלֶיךָ אֶקְרָא כָּל הַיּוֹם. חֲנֻנִי אֲדַנִּי כִּי אֵלֶיךָ אֶקְרָא כָּל הַיּוֹם.
חֲנֻנִי אֲדַנִּי כִּי אֵלֶיךָ אֶקְרָא כָּל הַיּוֹם.

עֲזָרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמֶךָ וְהַצִּילְנוּ וְכַפֵּר עַל חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן
שְׁמֶךָ. עֲזָרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמֶךָ וְהַצִּילְנוּ וְכַפֵּר עַל
חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ. עֲזָרְנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמֶךָ וְהַצִּילְנוּ וְכַפֵּר
עַל חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ.

(עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ) עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיֶנְךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרְתֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן
קִדְשֶׁתְךָ. (עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ) עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיֶנְךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרְתֶךָ,
עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשֶׁתְךָ. (עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ) עֲשֵׂה לְמַעַן יִמְיֶנְךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן
תּוֹרְתֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן קִדְשֶׁתְךָ.

יְהִי לְרִצּוֹן אֶמְרֵי כִּי וְהִגִּיוֹן לְבִי לִפְנֵיךָ יְהוָה צוּרִי וְגֹאֲלִי. אֲמֵן כֵּן יְהִי רִצּוֹן.
כֹּל לְמַנְצָח מְזֻמּוֹר לְדוֹד. יַעֲנֶךָ יְהוָה בְּיוֹם צָרָה יִשְׁתַּבַּח שֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב. יִשְׁלַח
עֲזָרְךָ מִקֹּדֶשׁ וּמִצִּיּוֹן יִסְעֶדְךָ. יוֹפֵר כָּל מִנְחָתְךָ וְעוֹלֹתֶיךָ יִדְשָׁנָה סֶלָה. יִתֵּן
לְךָ כָּל־כֶּבֶד וְכָל עֲצָתְךָ יִמְלֵא. נִרְנְנָה בִּישׁוּעָתְךָ וּבִשְׁם אֱלֹהֵינוּ נִדְגַל יִמְלֵא
יְהוָה כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ. עֲתָה יִדְעֵתִי כִּי הוֹשִׁיעַ יְהוָה מִשִּׁיחוֹ יַעֲנֵהוּ מִשְׁמֵי קִדְשׁוֹ
בְּגִבּוֹרֹת יִשַׁע יְמִינוֹ. אֵלֶּה בִּרְכָב וְאֵלֶּה בְּסוּסִים וְאֵנְחָנוּ בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
נִזְכִּיר. הִמָּה כָּרְעוּ וְנִפְּלוּ וְאֵנְחָנוּ קִמְנוּ וְנִתְעוֹדֵד. יְהוָה הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ
בְּיוֹם קִרְאָנוּ.

הג"מ רבי אברהם שאג זצ"ל^ח

ח בכת"י של הג"מ רבי אברהם שאג זצ"ל אב"ד קויבעסדארף מפי מרן החתם
סופר זיע"א, (י"ל בפעם הראשונה ע"י הרבני מו"ה ישראל שטערן ז"ל לדינער של כולל
שומרי החומות לצדקת רבי מאיר בעל הנס, פה עירנו יצ"ו), וז"ל: העתק מפי מ"ו קדוש
ישראל מהרמ"ס זצוק"ל תפלה לאמרו בשעה שמנדב לעילוי נשמתו של ר"מ
בעל הנס זצ"ל והוא בדוק ומנוסה ורבים עלו והצליחו ועשו פרי'. ושוב כתב:
יאמר תפלה זו בשעה שמתנדב לעילוי נשמתו של ר"מ בעל הנס והוא מנוסה
ב"ה רבים הצליחו ועשו פרי. יפרוש איזה סך לעילוי נשמתו של ר"מ ב"ה,
ויאמר וכו', ע"כ.

ט.

סגולה למי שהיה בחולי עצום וסכנה גדולה וניצול
ללמוד כל ימי חייו בכל שנה ושנה מסכת כריתות ומסכת תמורה.
הג"מ רבי יצחק ווייס זצ"ל הי"ד^ט

י.

סגולה למרה שחורה ועצבות וטירות הדעת

קמיע המסוגל למרה שחורה ועצבות וטירות הדעת ר"ל.

ודע כי קבלתי מאמ"ו מאוה"ג זצ"ל [שקבל מרבו הגאון החסיד זצ"ל]
קמיעה לשמירה, והוא לכתוב פרשת ק"ש כמו שכותבים במזוזה, אלא
שבסוף כל תיבה יכתוב שם אל, כזה: שמע אל ישראל אל וכן עד גמורה
ממש כמו מזוזה, ויוכל לכתוב גם שמות הכתובים במזוזה מבחוץ [כוזו וכו'
או שם שדי], אך לא בצירוף שם אל, והסופר יאמר בפירוש שכותב קמיעה
זו שתהיה אסותא להאשה פלונית בת פלונית.

וטוב לכוון על המזוזה הנ"ל קלף כתובים עליו פסוקי השמירה או ר"ת
שלהם, שהוא כמ"ל לב"ד, ר"ת כי מלאכיו יצוה לך לשמך בכל
דרכך, ור"ת שלו גימטריא קו"ל שהוא בתפארת רחמים כידוע.

ועוד יכתוב שם לתא"ר ונלי"ב, שהוא ר"ת לא תאונה אליך רעה ונגע
לא יקרב באהליך, ור"ת שלו גימטריא עטרת שהוא זיווגו של קול
הנ"ל כמו צירוף הוי"ה אדנ"י ית"ש הגדול. ותכתוב ג"כ לתא"ר ונלי"ב
יהיה גימטריא קרע שטן.

עוד יכתוב שם יי"צ"ו מו"ע ר"ת י"י ישמור צאתך ובאך מעתה ועד עולם,
ור"ת שלו גימטריא רל"ב כמו יהיה אור, וכמו ר"ת כי רוצה ה' בעמו,
והם רל"ב אורות עליונים המבטלים כל חושך.

ואח"כ יכוון הקמיע בנייר ויכתוב עליו יהא אסותא לפלונית בת פלונית,
ואח"כ יכוון הקמיע בחוטי כסף, ויכוין כס"ף בגימטריא ק"ס שהם

ט במכתבו בספר זכרון למשה (עמוד קנ"ט אות ד) וז"ל: ולמי שהיה בחולי עצום וסכנה
גדולה ר"ל וניצול, צוה מרן שילמוד בכל שנה שתי מסכתות כריתות ותמורה כל
ימי חייו. כן הגיד הגה"ק רבי משה יוסף האפמאן ז"ל מפאפא בעיה"ק ירושלים
תובב"א, שכן מסורת לאביו הגה"ק רבי מיכאל ז"ל. וכן הוא באלף כתב (אות רפ"ה).

צדופי שמות הקדושים בגימטריא ק"ס, עיין בפדיון נפש של הרמב"ן ז"ל, עם ק"ס פרוטות, ואח"כ תתן הקמיע בנרתק של עץ, ע"ץ בגימטריא ג"כ ק"ס. ותבחר סופר ירא שמים ויטבול עצמו קודם שיכתוב, ולא יכתוב קודם שקרא ק"ש והתפלל בסמיכות גאולה לתפלה.

והסופר יקרא מכתבי זה כדי שידע כונות שמות היוצאים מר"ת כמו שכתוב לעיל, ועל דרך כלל יכוון שכתוב עפ"י דעת הקדושים שהשתמשו בקמיעה זו ה"ה אאמ"ו מאוה"ג זצ"ל, שקבל מרבו הגאון החסיד מו"ה נתן אדלער זצ"ל שבכח זכות תורתם כותב שתהא אסוותא לפלוני הנולד מפלונית וכו'.

המכתב סופר זצ"ל י'

יא.

קמיע למגיפה רח"ל

יכתוב הקמיע בטהרה על קלף מבהמה טהורה ויותר באיזה דבר מה שהוא ויתלה בצוארו:

וי יה עו מה ד

פי יה נו חה ס

וי יה פו לה ל

וי תה עו צה ר

הי מה גו פה ק

מיוסד עה"פ (תהלים ק"ו ל') ויעמד פינחס ויפלל ותעצר המגפה.

הדעת סופר זצ"ל יא

י במכתבו מיום א' י"א שבט צדיק ונושע, נדפס באגרות סופרים (מערכת מכתבי הגרש"ס סימן ל', אגרות ומכתבים סימן ד' מוגה מצילום כתי"ק). ועיי"ש בהערה בסוף המכתב שכתב: אמר הסופר, מקובלני שקמיע זה היא מיהושע בן נון, ומסוגלת למרה שחורה ועצבות וטירוף הדעת ר"ל, והוא בדוק ומנוסה בעזה"י, ע"כ.

וכן הוא בפנקס הקמיעות של מרן זיע"א בהעתק הנמצא בגנזי כנסת ישראל, בשינויים לשון קלים, ושם לא נכתב אודות אשה חולה דוקא, אלא לפלוני הנולד מפלונית.

יב.

סדר התפילה על חולה

לא אמנע להעלות פה מה שסח לי זקן אחד מתלמידי חתן סופר זצ"ל שנמצא בספר אחד שמי שרוצה להתפלל על חולה ל"ע יאמר מקודם הווידי, ואח"כ פרשת זכור את אשר עשה לך עמלק, ואח"כ יאמר פרשת עקידה בניגון כמו שקורין בר"ה, ואח"כ יתפלל לרופא כל בשר.

הדעת סופר זצ"ל י"ב

יג.

סגולת עשרת פסוקים של הרמב"ן לשמירה

מרן זיע"א מזכיר את העשרה פסוקים המקובלים מהרמב"ן ז"ל לאמרם, ומסוגל לשמירה ולמצוא חן ולהצלחה.

עשרה פסוקים מהרמב"ן ז"ל

ה' פסוקים מן ז' תיבות, וה' פסוקים מן י"ב תיבות

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ (בראשית א' א'). ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל

יא בספר רבי עקיבא ותורתו חלק המכתבים (מכתב ט"ו) כתב הדעת סופר: לחטיבה מול חטיבה אעתיק פה מה שמצאתי בקונטרס הקמיעות מכ"ק זקני מאור הגולה בעל כתב סופר זצ"ל, וז"ל: קמיעה זאת נשלחה לידי מדודי הגאבד"ק פאזען נ"י המקובלת מאת אא"ז מהר"ע איגר ז"ל שנתן בשעת מגיפת חולי קאלערא ר"ל - והוא הכתוב בטהרה על קלף מבהמה טהורה ויותר באיזה דבר מה שהוא ויתלה בצוארו. ומעתיק את הקמיע. ושוב כתב הדעת סופר זצ"ל: מובן ממילא שצריכין לזהר מאוד בנתינת קמיעות להתעסק בהם רק גברא רבא אשר טעם מעץ החיים, וד"ל, ע"כ.

ובהערות שם ציין הג"מ רבי יוסף ליבערמאן שליט"א לאזהרות שכתב המכתב סופר זצ"ל במכתב עם הקמיע שנעתק להלן, אלא שכתב דמה שהזכיר שם המכתב סופר לענין קריאת שמע וסמיכת גאולה לתפילה, שייכא דוקא שם, אבל השאר פשיטא דשייך בכל מקום, ע"ש.

יב במכתב כת"י אל הגר"נ שטערן זצ"ל מיום ב' כסלו תשי"ח, בו הוא מתעניין אודות מצב בריאותה של הרבנית ע"ה, הנמצא בגנזי מורנו הרב אב"ד שליט"א. נדפס באגרות ומכתבים (סימן ח').

יִשְׂרָאֵל (דברים ל"ד י"ב). וַיַּעֲקֹב הַלֵּךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מְלָאכֵי אֱלֹהִים (בראשית ל"ב ב'). וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב פֶּאֶשֶׁר רָאִים מַחֲנֶה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנֶה (בראשית ל"ב ג'). הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי פִי (דברים ל"ב א'). יַעֲרַף כַּמָּטָר לִקְחֵי תוֹל כִּפְטָל אִמְרֵי פִשְׁעֵיהֶם עָלַי דָּשָׂא וְכַרְבִּיבִים עָלַי עֲשֵׂב (דברים ל"ב ב'). וַיְהִי בְּנִסְעַת הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְהוָה וַיִּפְּצוּ אֲזִבִּיךָ וַיִּנָּסוּ מִשְׁנֵאִיךָ מִפְּנִיךָ (במדבר י' ל"ה). וּבְנַחֲתָה יֹאמֶר שׁוּבָה יְהוָה רַבְבוֹת אֱלֹפֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר י' ל"ו). וַצִּבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמוּשָׁה וְשִׁלְשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת (במדבר ב' כ"ג). כָּל הַפְּקָדִים לְמַחֲנֶה אֲפָרִים מֵאֵת אֶלֶף וְשִׁמְנֵת אֲלָפִים וּמֵאָה לְצִבְאוֹתָם וְשִׁלְשִׁים יִסְעוּ (במדבר ב' כ"ד).

מרן זיע"א י'

יג באוצרות הסופר (קובץ כ"ב מדור עת סופרים) בד"ה עשרה פסוקים להרמב"ן ז"ל, נכתב בזה"ל: בתורת משה השלם פרשת במדבר (דף ד' טוא) עה"פ וצבאו ופקודיהם וגו'. ב' פסוקים אלו הם מעשרה פסוקים המקובלים מהרמב"ן ז"ל לאמרם ואין להם שחר ולא כוונת מכוון עפ"י פשוטו רק מסוד ה' ליראיו, ומ"מ אימא בהו מילתא כי חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום לבטל כ"ח ס"ם בגמטריא מאה, ושורש הברכה בחלקו של בנימין בבהמ"ק כי שם ציוה ה' את הברכה, ע"כ במספר בנימין (דהיינו פסוק וצבאו ופקודיהם קאי על הפקודים למטה בנימין כמבואר בקרא) מרומז שנ"ד פעמים מאה, היינו מאה ברכות לכל יום בשנה כסדרן שהוא שנ"ד ימים. אמנם לעתיד לבוא במהרה בימינו יקויים כל הנשמה תהלל, על כל נשימה, והם תתר"ף לשעה, גמטריא ישתבח שמך, וזה יהי' כשיתחבר יוסף עם ישראל, והי' לעץ אחד כדאיתא ביחזקאל, ע"כ כל הפקודים למחנה אפרים דייקא תתר"ף פעם מאה ועוד מאה אחד יותר לבטל כח של ס"ם לגמרי, כמו השונה משנתו מאה פעמים ואחד, ע"כ.

ובסוגריים שם כנראה הערת המו"ל הג"מ רבי שמעון סופר זצ"ל אבד"ק ערלוי מח"ס התעוררות תשובה זצ"ל הי"ד: הובאו בסידור של"ה ועוד. ויש לדון אם מזה איכא משמעות קצת דמרן זיע"א היה אומר פסוקים אלו, כי מבאר לן וכותב אימא בהו מילתא. או שלא נהג לאמרם, ויל"ע. ועיין בעבודת הקודש להחיד"א (שומר ישראל אות ה') שכתב: הרמב"ן ז"ל הפליג בתועלת אמירת עשרה פסוקים אלו, וגם לכותבם בקמיעא, ויש קונטרס גדול בכתב יד מהרמב"ן באופן וסדר כתיבת הקמיעא. וכתב שהאומרם בכל יום יועיל לו לשמירה ולמצוא חן ולהצלחה, ע"ש.

יד.

סדר פדיון נפש

סדר פדיון נפש - ק"ם פרוטות של הרמב"ן ז"ל, ומנהג מרן החתם סופר זיע"א בזה, עיין בהערה י'.

יד מצאנו בכתבי ובתולדות מרן החתם סופר זיע"א כמב וכמה פעמים שמוזכר ענין הק"ם פרוטות, ופדיון נפש להרמב"ן ז"ל, ועיין אוצרות הסופר (קובץ י"ח) מדור עת סופרים בד"ה פדיון נפש וכו', בירור בענין זה בזה"ל: בכתבי הקודש דמרן החת"ס זיע"א נזכרים כמה פעמים 'סדר פדיון נפש להרמב"ן ז"ל'. בספר הזכרון למרן החת"ס זיע"א (דף ט"ו מדפה"ס) כתב בד"ה בר"ח סיון בירחי תליתאי וכו' בתוה"ד ז"ל: ובימים ההם ולבי עלי דואג יום יום, קראתי לאהובי ה"ה הקצין גבאי דמתא וכו' ובקשתי ממנו שיתן לידי ממעות צדקה אשר כל בני הקהלה משתתפים בו סך תקמ"א פגים כמספר 'ישראל', ואעשה סדר פדיון נפש עבור הכלל על שם ישראל, והוא ע"ד סדר פדיון נפש להרמב"ן ז"ל וכו' עכ"ל.

ושוב ביום כ' סיון עשה מרן זיע"א שנית סדר פדיון נפש, עיין שם (דף כ"ב מדפה"ס) בד"ה בלילה וכו' ובד"ה ויהי אך יצא וכו', 'ועשינו סדר הפדיון כמפורש לעיל', ע"ש.

ועוד בה שלישי אחרי גמר המלחמה וליהודים היתה הרוחה (ע"ש דף פ"ב מדפה"ס) בד"ה ויום וכו', וז"ל: 'ואח"ז הביא כל איש נדבתו על ידי שני קצינים אלופים אשר נתמנו על זה, והממעיט לא החזיר מסך ח"י פגים, ואחרי הקבצם נדבת העם הביאוהו לידי, ובצרוף הבד"ץ ובקבוץ מנין עשרה עשינו פדיון נפש על ב' אופנים, א' מק"ם מטבעות כנהוג וכו', ואח"כ ספרנו המטבעות ע"ד אחר וכו', עכ"ל. ע"ש ב' האופנים.

ועיין בדרשות חת"ס (דף קל"א טו"א) בד"ה ובה נבוא וכו' שכתב: 'כי כל צירופי שמות הרחמים בקדושה הם ק"ם כידוע מסדר פדיון נפש וכו', ע"ש. וע"ש (דף פ"ג טו"ד) בד"ה ולבאר הענין וכו'. ובעוד איזהו מקומן.

ובעת ששכב מרן זיע"א על מיטתו סמוך להסתלקותו גם נזכר שעשו פדיון נפש הנ"ל. עיין במכתבו של הליקוטי חבר בן חיים (ח"ה דף כ"ו) בו הוא מתאר הסתלקות מרן זיע"א, בזה"ל: 'וביום הד' גברו אנחותיה וכו' ואז ציוה לעשות פדיון נפש בבית המדרש שלנו בביתו וכו', ע"כ. ובליל ההסתלקות כתב שם: 'ועתה שינו שמו, ועשו גם כן פדיון נפש להרמב"ן על שמו החדש, וכו', ע"כ.

ועיין ג"כ במכתבו של הג"מ רבי פישל סופר זצ"ל בבית אפרים שמזכיר שעשו הפדיון נפש להרמב"ן ז"ל הנ"ל. אבל לא נודע לנו מקור הסדר פדיון נפש הנ"ל, וייחוסו להרמב"ן ז"ל. [ועיין בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה א' ח"א סימן מה) ד"ה הנה בשו"ת וכו' מביא 'משום שכבר נתפרסם הפדיון נפש דק"ם פרוטות' וכו' ע"ש. אמנם לא הזכיר שמקורו בהרמב"ן ז"ל].

ונסדר בכאן סדר עשיית הפדיון נפש' שערכו למרן זיע"א קודם הסתלקותו לחיי העוה"ב, בקצרה.

קודם פטירת מרן זיע"א ביקש שיערכו לו סדר פדיון נפש, והג"מ רבי דניאל פרוסטיץ זצ"ל ראב"ד דק"ק פרעשבורג ערך הפדיון נפש, כמו שכתב הג"מ רבי פישל סופר זצ"ל במכתבו בריש הספר בית אפרים לבנו הג"מ רבי נפתלי סופר זצ"ל: ביום אסרו חג אמר להגאון מו"ה דניאל פרוסטיץ שיעשה בעדו פדיון נפש להרמב"ן, כי לא ידע רבינו מכל הפדיונים אשר נעשו, מיד הלכתי אליו ואמר גם כן "מדוע לא נעשה בעדי פדיון נפש", והשבתי שיהיה בקרוב בבית הכנסת הגדולה, ושאלתי לו אם רוצה ליקח תרנגול לעשות כפרה כמנהג ישראל שעושים לחולה, והשיב הן, ולקחתי סידור הנקרא "בני יעקב", סידור ששם נדפס התפילה, מיד הכיר ששם נדפס בטעות בסידור וחסר "זה כפרתי".

ובליקוטי חבר בן חיים כותב: ביום ד' גברו אנחותי וכו' ואז ציוה לעשות פדיון נפש בבית המדרש שלנו בביתו, למען יוכל להתפלל עמהם בקראם בקול, וציוה להפריש מהפדיון לשם רבי מאיר בעל הנס ולומר "אלקא דמאיר ענינא". ובאמצע הלכו לשאול פיו מה לומר, וציוה ד' מזמורים שמתחילים אל תשחת, נ"ז, נ"ח, נ"ט, ע"ה, וגם יהיה רצון ורבש"ע הנדפס בתפילה על מקשה לילד בסוף.

וממשיך שלעת ערב שוב נקבצו רוב בני הקהילה בבית הכנסת של הקצין מו"ה עזריאל ברילל נ"ע לעשות שוב פדיון נפש וכו'. ויש לציין לתחילת דברי הליקוטי חבר בן חיים שבשמיני עצרת וכן שנית בשמחת תורה עשה הג"מ רבי דניאל זצ"ל פדיון נפש למרן זיע"א. ושם כתב הג"מ רבי יחיאל גאלדהאבער שליט"א ראה"כ דגל ירושלים ומח"ס מנהגי הקהילות בענין הזה בזה"ל:

פדיון נפש ע"י סך ק"ס מטבעות הובא ב'שערי ציון', קצור של"ה, סדר פדיון נפש, 'אמתחת בנימין' ועוד. והפדיון כסכום שם החולה מיוחס לרמב"ן, לדוגמא ראה: ספר שם טוב קטן. ובכתבי האריז"ל הובא כמה רמזים למספר ק"ס הממתיק את הדינים: י' פעמים שם הויה (טעמי המצות, פ' שופטים (וכ"כ בספר הקנה, ד"ה ענין יראת המקום). בגי' עץ, שהעץ המתיק את מי מרה (שער הפסוקים, בראשית דרוש ד'; מגלה עמוקות פ' זאת הברכה). ק"ס בגי' סל"ע (טעמי המצוות, פ' בא). מלת 'מלך' במילוי מ"ם למ"ד כ"ף, כל אות שניה, בגי' ק"ס, כ"כ בשושן סודות סעיף כט. ק"ס בגי' כסף. [הובא גם בכתבי האריז"ל, ועוד]. ע"כ.

עוד כתב הנ"ל וליקט כל המובא בכתבי מרן החת"ס ובניו ותלמידיו אחריו אודות פדיון נפש. כדלהלן:

לפני פטירת החת"ס עשו התלמידים פדיון נפש של הרמב"ן (בהספדו של רבי פישל סופר על הכת"ס, בית אפרים, תרל"ב דף ג טו"ד). ולא פורש האם של ק"ס או בגי' השם. והחת"ס בעת המצור על פרשבורג עשה: "פדיון

נפש עבור הכלל ע"ש ישראל, והוא ע"ד סדר פ"נ להרמב"ן (ספר הזכרון, עמוד טו).

ובהספדו על רבי עמרם חסידא, מאריך בענין שמיתת צדיק מכפרת ובתו"ד כתב: "ומונין השקלים לכפר על נפשותיכם, וכן נוהגים כל פדיון נפש" (דרשות דף שלא טו"א).

ובחת"ס עה"ת דרוש משנת תקצ"ג כתב: "ויען כל מכה היתה של חמש מכות, ה' פעמים ל"ב עולה ק"ס שהוא מספר של פדיון נפש מכל חולי ומכאוב, שהוא י' פעמים ה"א וכו'" (חת"ס עה"ת, פ' בא, דף מח טו"ב).

כמו כן מציין למכתב הגר"ש סופר זצ"ל. אמנם סיים שם: ועדיין לא נתברר יחסו של ה"פדיון נפש" הנ"ל להרמב"ן ז"ל. ע"כ.

יש להוסיף עוד דבפדיון נפש שעושים לחולה עם מגין מעות סך ק"ס, כתב הג"מ רבי יצחק וויס זצ"ל בסו"ס ליקוטי תהלים שנדפס בפרעשבורג תר"פ, שמסורת היתה להגאון הקדוש רבי דניאל פרוסטיץ זצ"ל שיש ליקח איזה פרוטות מהמעות שעשו בהם הפדיון נפש להחולה וליקח בהם איזה דבר מאכל ולהטעימו להחולה מזה ומסוגל לרפואה ע"ש.

ויש לציין למה שהעיר הג"מ רבי יו"ט ליפמאן ראקאו שליט"א רב ביהמ"ד היכל התורה פה, שראה מכתב מהג"מ רבי יצחק וויס זצ"ל מווערבוי מח"ס שיח יצחק שכתב בתוה"ד: 'בעת שרבינו רשכב"ה בעל שבט סופר זי"ע הי' חולה, ואני הייתי ב"ב שלו יום ולילה, שלח אחר ק"ס מטבעות כסף שמרנא הח"ס זי"ע עשה עמהם הפי"נ שאעשה פי"נ עם מטבעות האלו במעמדו בעדו' וכו' ע"כ. הרי שהיה לו בירושה הק"ס פרוטות לצורך עשיית פדיון נפש, ועשה כן בעת חליו.

אגרות הסופר

אגרות מכתבים שנכתבו
להנצל מחולי ומגפה ר"ל
ממורן החתם סופר זיע"א

אגרות הסופר

אגרות ומכתבים
הנהגות וסגולות בעת חולי ומגפה דח"ל

סימן א

מכתב מומרן זיע"א^א
הנהגות וסדר תפילות בעת המגפה

וישפוך שיח ותחנונים ויזכרם לטובה
לפני הטוב והמטיב ית"ש אולי יתעשת
אלקים וישמע תפלינו. אך להטיל
על הליצור, קשה עלי מאוד גם כי
י"ל דצמדינתינו שהמלכיו סוגרים
המדינה ואין יולא ואין זא מהתם
להכא, א"כ מכת דבר דינו כשאר
צרות המתרגשות שאין גזרים תענית
ולא מתריעים ומצקשים מהפרכי
להפרכי אחרת, יעיי' מג"א (סי' תקע"ו
סק"ח ט').

ומ"מ נהירנא כד הוינא טלי' הי'
כיוצא בזה צפפ"ד וליוו
החכמים לשלוחי צבור ביום ב' וה'
לומר והוא רחום שאחר תפלת י"ח

שיל"ת מרחץ ביסטשאן, יום ג' תמוז
תקצ"א ל'

שלום וכ"ט ליי"נ הרב המאה"ג המופלג
הישיש כבוד ש"ת מהו' מרדכי נ"י
טאסק רב"ד דקהלתינו המפוארה פ"ב
יע"א.

תמול הגיעני מכתב מגאון א'
מגאליציא בוכה ומתאונן על
התפשטות החולי קאלרא ר"ל, וצפרט
במקהלות קדושי' לצוב וצראד וכבר
רבים שחוי' ר"ל, וציקש ממני להרבות
תחנונים ורחמים צעד שארית
הנמצאה.

והנה צודאי כל אשר יראת אלקים
נגע בלצבו יעורר לצבו

א נדפס באגרות סופרים מערכת מרן זיע"א (מכתב י"ז) והוגה עפ"י העתק
כתי"ק.

ב לשון הגמ' כתובות (ח' ע"ב).

שצח לשמו הגדול, ואקוה הטוב מהמטיב לכל.	בקול רם וקול צוהים לעורר לצ הציבור.
עניני לנכח יציטו מכתב חתנו הרב מהו' משה נ"י ודעתי כדעת חתנו הרב נ"י מקומו על ינח, מ"מ לא אשיבהו עד יודיעני ידידי הרב נ"י רצונו.	ונ"ל להוסיף עוד לומר הש"ץ בכל יום קודם שומר ישראל אותן יה"ר לפני אצינו שצשמים שאומרים בקריאת התורה. ואם פר"מ וצית דינו מסכימים לזה להלכה מ"מ לא יעשו דבר בלי שאלת פי אקרו"ט, שיפרסמו זה ביני או"ה שלא יאמרו שהתפלה היא על המלחמה ולא על הדבר, ויהי' סכנה בדבר חלילה, והחכם עיניו צראשו.
ואחתום בברכה א"ג משה"ק סופר מפ"פ דמיין	מזג' וצריאת גופי תלי"ת טוב יותר הרבה מאשר הי' שצוע העצרה
ושלום לצית דינו הצדק הרבנים המופלגים המאה"ג כבוד מהו' דניאל וכבוד מהו' משה טריטש נ"י.	

סימן ב

תשובה מומרן זיע"א^י

הנהגה ביום הכפורים בעת המוגפה

צנפשו צעידן ריתחא מגפת קאלרא ר"ל, ומסתפק מה יהיה ציום צומא רצה, ה' יסיר חרונו וירפא כל חולי עמו ישראל מהרה.	שיל"ת, פ"ב נגהי ליום ב' ט"ז אלול תקצ"ו, לפ"ק שלום וכל טוב לידידי הרב המופלג המפואר כבוד מ"ה יודא נ"י בראנדיבורג
בתשו' דבר שמואל (סימן ק"ז) התיר צפשיטות לאשה צריאה מינקת אך צנה היה מסוכן לחלצ אמו	על נידון דצרת רופאי[ם] מומחים האומרים [ש]היוצא מפתח ציתו אליצא ריקנא ציום התענית דמו

ג שו"ת חתם סופר (ח"ו סימן כ"ג).

ואם תתענה תחלש ולא יהיה לה להניק ויסתכן הולד, התיר לה שלא להתענות, אע"פ שהיא עצמה צריא אותה, כדי להציל מספק פ"ג של הולד, ולא הביא ראיה. והוא פשוט, דהרי אדם צריא אולם מחלל שבת עצור ספק חולה, אעפ"י שהוא צריא, ה"נ יאכל הצריא ציה"כ להציל הולד מספק פ"ג. מכש"כ שמותר לצריא לאכול מספק סכנת עצמו, אעפ"י שהוא כעת צריא, אולם רק שהאזיר מעופש, ויש לחוש פן תדבקהו הרעה ח"ו.

מוזיק, וכמ"ש מג"א (סימן תקע"ו סק"ב), אז ישערו הרופאים כמה שיעור לגימיה שצריך האדם שיתחזק גופו וינצל מספק סכנה, ואותו שיעור קאפע או טע או מרק ישתה פחות פחות מכשיעור מלא לוגמיו, וישהה צין שתיה לשתייה כדי אכילת פרס, שהוא לכל היותר ט' מינוטין, ולכה"פ צ' מינוטין, כאשר ביארנו בצירור במקום אחר. וישתה רק הנחת מעיו ולא הנחת גרונו, היינו קאפע וטע צלי נוקר וחלב, ומרק צלי מתובל, ואם הי' אפשר שלא כדרך אכילתן היה טפי עדיף.

אמנם לפי לשון השאלה שהרופאים הזהירו מנחת פתח ביתו בתענית, משמע כשהם סגורין צביתם אין התענית מוזיק להם, א"כ יתענו ויהיה סגורים ויתפללו ביחידות ולא יקראו בתורה, כי אין זה כדאי לדחות איסור כרת דאורייתא. אך אם המומחים מסכימים שהתענית עצמו

וה' הרופא חנם הרופא נאמן יסיר מכס ומכל חולי ישראל כל מיני מחלה, ויכתבו ויחתמו לאלתר לחיים טובים ארוכים ומתוקים.

הב"ד א"ג
משח"ק סופר מפפד"מ

סימן ג

תשובה ממרן זיע"א

קידוש לבנה בסוף זמנו כסגולה בעת חולי הקאלארא רח"ל^ד
'בזמן המגפה הצער סכנה'

שיל"ת, פ"ב כאור בוקר ליום א' זאת
חנוכת המזבח תקצ"ז לפ"ק.

שלום וכ"ט לידידי הרב הגאון המופלג
ומפורסם כמהו' שאול לאנדא נ"י
אבדק"ק קראקא יע"א.

יקרתו הגיעני יום עש"ק העצר,
נידון מה שאירע בקהלתו
חדש כסליו נכסה הירח, ויען כי
זעו"ה חולי הקאלרא שלט שם צעת
ההיא וכבר אירע כן בחדש כסליו שנת
תקצ"א ג"כ בשליטת החולי ההיא ולא
טוב הי' אחריתו אז, ע"כ זחלו ורעדו
ונטערו הרבה ציטוי הלצנה, וכליל
ט"ו אחר חצי כ"ט י"צ תשנ"ג נראית
קצת והרבה אנשים התחילו לצרף
צרכת החדש ולא עלתה צידם כי חזרה
ונתכסה בעצים, ויען כי נטערו
ההמון מאוד על סימנא מילתא, וידוע
כי הרופאים מזהירים מאד בזמן
המגפה בכלל ובפרט בחולי הנ"ל שלא
ינטערו ולא יתנו על לב שום דאגה.
ע"ב התחכם פר"מ להשקיט לב
הדואגים להורות להם כי עוד

יש תקוה גם כליל ט"ז, וכן היה
כליל ט"ז צהיר הי' בשחקים וצרכו
כמה מאות צרכת החדש ושמוחו
שמחה גדולה, ופרמכ"ת סמך עלמו
עמ"ש בספר שיירי כה"ג לש"ע
א"ח (סימן תכ"ו הגה"ט אות ב') שמאל
כחוצ צשיטה א' לאחרון א' במס'
סנהדרין בשם רבינו פרץ והרב
המאירי שגם ט"ז בכלל הכשר צרכת
הלצנה. ואמנם בתשו' דבר שמואל
(סס"י י"ו) מקיים על זה וז"ל, ולא
נתצבר לנו הטעם, עכ"ל, ונפשו
היפה בשאלתו להודיעו דעתי
הנעירה, מה אומר בדבר זה.

נאמן עלינו הדיין שיירי כה"ג שכך
מלא בשם רבינו פרץ
והמאירי, אך טעמא לא ידע הגאון
דבר שמואל, ונחזי אכן. הנה הצ"י
(סס"י תכ"ו) בשם צעל שערי אורה דאין
לצרף עד אחר ז' שלמים עפ"י סוד
ה', וקבע כן בש"ע, וכן נוהגים
לדקדק היכי דאפשר. אך הוא לכאורה
נגד ש"ס פרק היו צודקין (סנהדרין מ"א

ד שו"ת חתם סופר (או"ח סימן ק"ב).

סע"ב), אך בתשו' מנחם עזרי' (סס"י ע"ח) כתב דס"ל דלא פליגי אמוראי, אלא מר ס"ל ר' יוחנן אתחלתה קאי שאין מתחילים לצרף עד ז', ומר סבר אסוף זמן קאי, דאין לצרף אלא עד ט"ז ושניהם אמת, ולא פליגי אלא אהי קאי ר' יוחנן, ודפח"ת. אלא שם העלה דתחלת ליל ז' הוא זמן צרכה עד תחלת ליל ט"ז, וכ"כ עוד במאמר אס כל חי (ח"א סס"י י"ט) ע"ש. ונ"ל טעמי' משום דפשיטא לי' עד ט"ז ולא עד בכלל דהרי אחר חצי כ"ט י"ב תשנ"ג התחילה להיות חוסר והולך, ואיך יצרך וע"כ עד ולא עד ט"ז, א"כ ה"ה עד ז' ולא ז' בכלל, כנ"ל.

אלא שדבריו מאוד תמוהים, שכתב שם בטעם ז' ימים וז"ל, ועוד א"א לז' ימים בלא שבת. כוונתו למ"ש במדרש מיום השמיני והלאה ירצה א"א לשמונה בלא שבת לקבל פני מטרוניתא תחלה וזה טעם מילה בשמיני ומייתי לי' בט"ז י"ד (סימן רס"ה סק"ג), וס"ל להגאון מ"ע דהוא הדין והוא הטעם שאין לצרף על חידושה של לבנה עד שיעבור עלי' שבת, כן ז"ל. וא"כ יליף מינה ומינה מה התם מיום השמיני והלאה ואם נולד ביום השבת אין מלין ביומו, אעפ"י שינא עליו שבת מ"מ כיון שלא הי' בכניסת המטרוניתא אין מלין

עד שבת הבא, ואם נולד ביום א' אין מלין בשבת הבא אעפ"י שיהי' בכניסת שבת מ"מ עדיין לא ינא עליו שבת, וז"ל דתלי' בכניסת ויניא שבת, דאין לומר שיעבור עליו כ"ד שעות של שבת, זה אינו, דהרי נולד בשבת סמוך לניא שבת מלין אותו בשחרית לשבת הבא. אלא ע"כ הקפידא הוא בכניסה ויניא דוקא זכור ושמור כידוע, מ"מ מוכח מיני' ובי' כהר"ר יוסף גיקטיליא הנ"ל דבעי' ז' שלמים, וא"כ מדאמרינן עד ז' ח' בכלל הוא הדין עד ט"ז וט"ז בכלל ומקדשים עד עבור יום ט"ז.

ואי משום דפוחתת והולכת, י"ל הנה בתחלת התחדשה לא נראית בעליל תמני סרי שעה כמבואר בר"ה (כ' ע"ב), דאע"ג דלכני מערבא נראית אחר שש שעות מ"מ להראות בעליל לכל באי עולם אינה נרגש אורה עד י"ח שעות, ולכני מערבא נמי היינו לעדים המציטים ומניחים בין החרכים להעיד וכמה פעמים אינה נראית להם ומעצרים החדש הואיל ולא באו העדים, והשתא ק"ו אם אורה אינה נראה עד אחרי י"ח שעות כ"ש כשהיא מלאה ומאירה לכל עבר רק שמתחלק מעט מעט שלא יהי' נרגש החסרון עד אחר י"ח שעות לכל הפחות, וא"כ הי' יכול לצרף לכל הפחות עד י"ח שעות אחר חצי כ"ט י"ב תשנ"ג שהוא

כמו שש שעות ביום ט"ז^ה. ולפע"ד יש לסמוך ע"ז אפילו לכתחלה בשעת הדחק.

אך נ"ל עוד יותר כי היכי דאמרינן אחר ז' כבר נתבסמה וכמילוי פגימתה דמי וכמ"ש בתשו' מ"ע הנ"ל עד ז' נראית פגימתה וגנאי הוא לה, אם כן לפ"ז ה' ראוי לומר כחלתה כן סופה ועד ז' ימים האחרונים שצדש יכול לזרז שאז הוא פגימה שלה כמו ז' ימים הראשונים, והא דלא מזכירי' אלא עד ט"ו, היינו לפי מה שסיים תשו' מ"ע דימי זרכתה הם ט' מתחלת ז' עד תחלת ט"ז לדידי' ה"ל ט' ימים נגד ט' גלגלים עד גלגל הירח ע"ש, ולדידן מסוף ז' עד סוף יום ט"ז שהוא תחלת יום י"ז הם ט' ימים קצו

לזרכה ומשום פחת וחסרון ליכא עדיין, וזוה זכינו למצוא דעת קדושים הר"פ והמאירי, וא"כ צדיעצד שכבר הורה זקן מכ"ת אין מזניחין אותו^י.

ויעיין זרכות (נ"ט ע"ב) הרה"ה חמה בתקופתה וכו', וזערוך ערך חמה ומייתי לי' בהגהות מיימו' (פ"י מהלכות זרכות) בשם הירושלמי, דצימות הגשמים כשמתכסה החמה ג' ימים מעננים כשמאירה אח"כ מזרכים, וא"כ פשיטא שהי' ראוי לזרז על הירח החדשה שלא נראה אורה החדש כלל שהי' מכוסה ושוב האירה הארץ מכבודה אמאי לא נזרז אפילו צסוף החדש. ועכ"ל מפני שאינו שמחה מפני מיעוט הלזנה, וא"כ יש לדון קצת בנידון שלפנינו שהיו העם שמחים לקראת צואה כי חושבים זה לסימן

ה בליקוטי הערות הביא משו"ת עצי ברושים (סימן ס"ג) שכתב דט"ס הוא וצ"ל: שהוא כמו י"ב שעות ביום ט"ז. שהרי חצי כ"ט י"ב הוא י"ד ימים וי"ח שעות, וי"ח שעות שאינו ניכר החסרון הוא בס"ה ל"ו שעות, וי"ד ימים ול"ו שעות הוא י"ב שעות ביום הט"ז. ועיין בשו"ת יגל יעקב (אור"ח סימן ס') שכתב שצ"ל ט"ו במקום ט"ז ע"ש.

ו בשו"ת עצי ברושים (סימן ס"ג) הנ"ל, כתב לתמוה דהא לעיל כתב מרן זיע"א בעצמו שיש לסמוך ע"ז לכתחילה. ובליקוטי הערות שם כתב דלפי הגהת היגל יעקב הנ"ל א"ש, דלסמוך לכתחילה היינו ביום ט"ו אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג, בתוך י"ח שעות, אבל כאן איירי בליל ט"ז כשכבר עברו י"ח שעות מחצי כ"ט י"ב תשצ"ג, וכמו שהי' בנידון דידי', לכן כתב דרק בדיעבד כשכבר הורה זקן אין מזניחין אותו.

ועיין בארחות חיים (ספינקא) שכתב (סימן רט"ז סק"ד) שמרן זיע"א התיר רק משום צערא דרבים וסכנה בעת המגפה שיהיו בצער ח"ו ע"ש. אמנם יש שנקטו דמרן זיע"א ביאר כן מעיקרא דדינא, אלא שחשש לדברי המחבר והרמ"א ולכן התיר רק בשעה"ד.

טוֹב, וְאוֹלֵי יֵשׁ בְּאֵמֶת רְפוּאָה לַמַּחֲלָה בְּקִצְלַת פְּנִיָּה דְהוּא כְּקִצְלַת פְּנֵי הַשְׂכִּינָה, וְכַחֲצִי צָאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים כַּמֶּלֶךְ רַמְבַּ"ן ר"פ וִירָא, וְעַכְ"פּ לֹא מִסְמָנָה מִלְתָּא טַבָּא כְּשִׁמְחָכְסָה שֶׁלֹּא יְכוּלִים לַצֶּרֶךְ עֲלִיָּה כְּעֶצֶד שֶׁצָּא לַמּוּזָג כּוֹס וְשׁוֹפָךְ קִיתוֹן עַל פְּנֵי^ה, וְכָל אֲוֹתוֹת הַשָּׁמַיִם דַּעֲכָ"פּ אֵינָם זֵהוּ סִימָנָה, אֲלֵא יִשְׂרָאֵל אֵל יַחְמוּ מֵהֶם, כִּי הַקִּצְ"ה מֵרָאָה לָהֶם שִׁשּׁוּצוֹ וְיִתְצַרְכוּ, וְהֵינּוּ הַשֶּׁק יִפֶּה מִמַּעַן קִדְשָׁךְ מִן הַשָּׁמַיִם, הַשֶּׁק שֶׁנִּרְאָה מִמַּעַן קִדְשָׁךְ

וּבַחֲרִי' תּוֹרָה שְׁלִי אֲמַרְתִּי^ט, מֶ"שׁ הַשֶּׁל"ה (מס' ר"ה) צִפְסוּק הַשְּׂקִיפָה מִמַּעַן קִדְשָׁךְ. שֶׁמֶרְמֹז הַשֶּׁק יִפֶּה. וְעַכְ"פּ פִּשְׁטוֹת הַקֶּרֶא אֵין הַמַּשָּׁךְ לִכְאֵן. וְאֲמַרְתִּי סַפְ"צ דְּסוּכָה (כ"ט ע"א) אִם הַחֲמָה דּוֹמָה לַשֶּׁק חֲיָי רַעַצ צָאִין לַעֲוֹלָם, וְאִמְנָם יִשְׂרָאֵל לֹא יַחְמוּ מֵהֶם כִּי הַקִּצְ"ה מֵרָאָה לָהֶם הַשֶּׁק מִן הַשָּׁמַיִם לְהוֹדִיעַם שִׁשּׁוּצוֹ וְיִתְצַרְכוּ, וְהֵינּוּ הַשֶּׁק יִפֶּה מִמַּעַן קִדְשָׁךְ מִן הַשָּׁמַיִם, הַשֶּׁק שֶׁנִּרְאָה מִמַּעַן קִדְשָׁךְ

ז עֵינֵי בִּילְקוּט סְגוּלוֹת (אוֹת ד' וּבַחֲרָה) מֵה שְׁצוּיִין בַּעֲנִין זֶה.
ח יֵשׁ לַצִּיּוֹן מֵה שֶׁשִּׁמְעֵנוּ מִעַט"ר מוֹרְנוּ הָרַב שְׁלִיט"א שֶׁכ"ק מֵהַר"י מְדִינָה
זצ"ל הִיא אוֹמֵר שֶׁעֵינֵי זֶה שֶׁבִּמְנִיעַת קִיּוֹם מִצְוָה יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוֹם עֶבֶד שֶׁבֶא לַמּוּזָג לְרַבּוֹ וְכו', אֵינְתָּנָהוּ בְּכָל הַמִּצְוֹת. וְכִנְרָאָה שְׁדַּבְרֵי מֶרֶן זִיעַ"א כֹּאן הֵם מְקוּרֹו. וְהַבִּיא רֹאֵי מִרְשֵׁי בִּיּוֹמָא (פ"ח ע"א) בַּד"ה יִדְאָג כָּל הַשָּׁנָה וְכו' ע"ש.
ט עֵינֵי בְּדַרְשׁוֹת חֲתָם סוֹפֵר דְּרוֹשׁ לְפִרְשֵׁת כִּי תִבּוֹא (דף שִׁמְ"ג טו"א) שֶׁכְּתֹב: הַשְּׂקִיפָה מִמַּעַן קִדְשָׁךְ מִן הַשָּׁמַיִם וּבֶרֶךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל (דְּבָרִים כ"ו ט"ו). וְכְּתֹב שֶׁל"ה (רִישׁ מִסְכַּת ר"ה בַּהֲג"ה) רִמּוֹ לְלִבִּישֵׁת הַשֶּׁק, הַשְּׂקִיפָה אוֹתִיּוֹת הַשֶּׁק - יִפֶּה. וְצ"ע מֵה עֵינֵי רִמּוֹ זֶה בַּהֲאֵי קֶרֶא דֹאמֵר הַשֶּׁק יִפֶּה מִמַּעַן קִדְשָׁךְ. וִי"ל עַכְ"פּ מֵאֵי דֹאמְרוּ חוֹז"ל (ר"ה ט"ז ע"ב) כָּל שָׁנָה שְׂרָשָׁה מִתְחַלְתָּה מִתְעַשְׂרֶת בְּסוֹפָה, שֶׁעַל יְדֵי כֵן מְכַנְיַעִין לָבֶם לְאַבְיָהֶם יִת"ש. וְאֲמָרוּ חוֹז"ל סוֹף פ"ב דְּסוּכָה (כ"ט ע"א) בְּזִמָּן שֶׁחֲמָה לּוֹקָה וּפְנִיָּה דּוֹמָה לַשֶּׁק, פִּירֵשׁ רִשִׁי כְּתוּבִים שְׁחוּרִים נִרְאִים בָּהּ, חֲצִי רַעַב בָּאִים לַעֲוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאִירַע הַשְּׁתָא הַכָּא, וּמִסִּיִּים שֶׁם בִּשְׁ"ס אֲבָל כְּשֶׁעוֹשִׂין רַצּוֹנֵי שֶׁל מְקוֹם מֵאוֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אֵל יַחְמוּ. נִמְצָא מֵה שֶׁנִּרְאִין פְּנֵי הַחֲמָה כְּשֶׁק הוּא יִפֶּה וְטוֹב לָנוּ, שֶׁעִי"ז יִהְיֶה כְּשָׁנָה שְׂרָשָׁה מִתְחַלְתָּה וְיִהְיֶה לָהּ אַחֲרִית טוֹב. וְהֵינּוּ דִקְאֵמֵר הַשֶּׁק יִפֶּה מִמַּעַן קִדְשָׁךְ מִן הַשָּׁמַיִם, אִם אֵתָּה מֵרָאָה לָנוּ שֶׁק מִמַּעַן קִדְשָׁךְ הֵינּוּ (לִיקָה) [לִיקוּן] חֲמָה, עִי"ז וּבֶרֶךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, כִּי ע"י עֲתִירַת תְּפִלָּה יִתְהַפֵּךְ הַכָּל לְטוֹבָה וּלְבִרְכָּה. יֵתֵר הַדְּבָרִים מִלִּי מִיָּנִי אֲזַדָּא, ע"כ.

וּבְשַׁעֲרֵי יוֹסֵף צִיּוֹן הַגִּרִּי"נ שֶׁטַעֲרָן זצ"ל לְתַשׁוּבָה זֶה. וְמֵה שֶׁכְּתֹב מֶרֶן זִיעַ"א בְּתוֹה"ד 'כְּמוֹ שֶׁאִירַע הַשְּׁתָא הַכָּא, הֵינּוּ שְׁנַת תְּקַע"ו, וְעֵינֵי בִשּׁוּ"ת חֲתָם סוֹפֵר (חֲאוּ"ח סִימָן קכ"א) מְנַגֵּה לַיּוֹם ג' ט"ז אֲדָר תְּקַע"ו שֶׁכְּתֹב בּוֹה"ל: נַעֲמִיּוֹת בִּימֵינוּ הַגִּיעֵנִי הַיּוֹם, וְשֶׁם נֹאמֵר הָיִיתָ כִּי בַּעֲוִ"ה הַיּוֹקֵר הוּא בַּעֲוֹלָם וְאַחֲרֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְדוּכָאִים בְּדִקְדוּקֵי עֲנִיּוֹת וְחֲצִי רַעַב נִשְׁתַּלְחוּ וְאֵין חֲטִיִּים וְקָמַח מִצִּיּוֹן בִּנְקֵל לַעֲנִי

אלא וכו', מכ"ש הכא השתא דאיכא
למימר כהלכתא הורה כנ"ל.

ולא יאונה לזדיק כל און לא תאונה
אליו רעה ונגע לא יקרצ צאהלו,
וצאוהל בני קהלתו. ה' ירחם על כל
עמו וירפאם ויחלימם כחפץ אוהבי
ה', וה' עמנו.

הב"ד א"ג

משה"ק סופר מפפד"מ

הוא יפה שעי"ז ברך את עמך וגו',
וה"נ כן צכסוי הלצנה, א"כ לא יועיל
מה שמקדשים אח"כ אם הוא חוץ
לזמנו, ומיגרע גרע שעי"ז לא ישובו,
אך יען בזמן המגפה שהנער מסוכן
להם, ומשו"ה אין גוזרין בו תענית
כמ"ש מג"א (סימן תקע"ו סק"צ), וגדולה
מזה צרמ"א (יו"ד סס"י שע"ד), ומלינו
שהיו חז"ל מסתירים צפני ע"ה אפילו
שהי' להם למכשול עון משום סכנה
עיין שזועות (ט"ז ע"א) צתוס' ד"ה

סימן ד

מכתב מהגר"ש סופר זצ"ל המכתב סופר אב"ד קראקא
עם קמיע לחולה שקיבל מאביו מרן החתם סופר זיע"א
שקבל מרבו מרנ"א זיע"א

בעזה"י קראקא אור ליום א' י"א שבט
צדיק ונושע לפ"ק
[=זית רענן] יפ"ת [=יפה תואר] מו"ה
ישראל דוד שמחה נ"י ולנ"ב כלתי
בצדקת מ' לאה גרינה רחל בת טויבע,
שלום וברכה לבני הנחמד הרבני
המופלג חו"ש [=חרוץ ושנון] זי"ר
הרופא נאמן ורחמן ירפאה ויחלימה
לחיים טובים ארוכים ומתוקנים, דשנים

ישראל כדי סיפוקם ליו"ט של פסח ועוללים מבקשים לחם, וכו' ע"כ. ועיין עוד
בדרשות חתם סופר (דף שע"ח טו"ב) בד"ה וע"ז וכו', בדרוש הספד מיום ד' כסליו
תקע"ז הזכיר מרן את חצי הרעב שבאו לעולם ע"ש.
י נדפס באגרות סופרים מערכת מהרש"ס (מכתב ל') עם תקונים עפ"י העתק
כתי"ק. ועיי"ש בהערה בסוף המכתב שכתב: אמר הסופר, מקובלני שקמיע
זו היא מיהושע בן נון, ומסוגלת למרה שחורה ועצבות וטירוף הדעת ר"ל, והוא
ברוך ומנוסה בעזה"י, ע"כ. הגהנו המכתב מצילום כתי"ק שקבלנו מידידינו הרבני

ורעננים, תהי' שמחה אם על הבנים, ה' יברכם וישמרם, עלי תולע אמונים, ויקדישו אלקי ישראל שומר אמונים, אמן אמן סלה ועד.

מכתבך הנעים קבלתי, ונדקה לחייס, ה' הטוב ימלא כל משאלות לבך לטובה ונגע לא יקרצ צאהלק, ככתוב לתא"ר ונל"צ [=לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרצ צאהלק].

ודע כי קבלתי מאחמ"ו מאוה"ג זל"ל [שקבל מרבו הגאון החסיד זל"ל] קמיעה לשמירה, והוא לכתוב פרשת ק"ש כמו שכותבים במזוזה, אלא שבסוף כל תיבה יכתוב שם אל, כזה: שמע אל ישראל אל וכן עד גמירא ממש כמו מזוזה, ויכל לכתוב גם שמות הכתובים במזוזה מבחוץ [כחו וכו' או שם שדי], אך לא צריך שם אל, והסופר יאמר בפירוש שכותב קמיעה זו שתהיה אסותא להאשה פלונית בת פלונית.

ומוב לכוון על המזוזה הנ"ל קלף כתובים עליו פסוקי השמירה או ר"ת שלהם, שהוא כמ"ל לב"ד,

ר"ת כי מלאכיו יאזו לך לשמרך בכל דרךך, ור"ת שלו גימטריא קו"ל שהוא בתפארת רחמים כידוע.

ועוד יכתוב שם לתא"ר ונל"צ, שהוא ר"ת לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרצ צאהלק, ור"ת שלו גימטריא עטרת שהוא זיווגו של קול הנ"ל כמו צירוף הו"ה אדנ"י ית"ש הגדול. ותכתוב ג"כ לתא"ר ונל"צ יהיה גימטריא קרע שטן.

עוד יכתוב שם יי"ו מו"ע ר"ת י"י ישמור נאך וצאך מעתה ועד עולם, ור"ת שלו גימטריא רל"צ כמו יהיה אור, וכמו ר"ת כי רוצה ה' בעמו, והם רל"צ אורות עליונים המצטלים כל חושך.

ואח"כ יכרוך הקמיע בנייר ויכתוב עליו יהא אסותא לפלונית בת פלונית, ואח"כ יכרוך הקמיע בחוטי כסף, ויכוין כס"ף בגימטריא ק"ס שהם נרופי שמות הקדושים בגימטריא ק"ס, עיין בפדיון נפש של הרמב"ן ז"ל, עם ק"ס פרוטות, ואח"כ תתן הקמיע בנחתק של עץ, ע"ץ בגימטריא ג"כ ק"ס.

מוה"ר ישראל שטערן ז"ל מחשובי קהילתנו הק', מאוסף התצלומים שלו, שקיבלה מנכדי המכתב סופר זצ"ל.

קמיעה זו נמצא גם בפנקס הקמיעות של מרן זיע"א, בהעתק הנמצא בגנזי כנסת ישראל, בשינויים לשון קלים, ושם לא נכתב אודות אשה חולה דוקא, אלא לפלוני הנולד מפלונית.

ותבחר סופר ירא שמים ויטבול
עלמו קודם שיכתוב, ולא
יכתוב קודם שקרא ק"ש והתפלל
בסמיכות גאולה לתפלה.

והסופר יקרא מכתבי זה כדי שידע
כונות שמות היוצאים
מר"ת כמו שכתוב לעיל, ועל דרך
כלל יכוון שכתב עפ"י דעת הקדושים
שהשתמשו בקמיעה זו ה"ה אלמ"ו
מאזה"ג זל"ל, שקבל מרבו הגאון
החסיד מו"ה נתן אדלער זל"ל שכתב

זכות תורתם כותב שתהא אקווא
להאשה לאה גרינה רחל בת טויצע.

ובזכות הצדיקים ישלח ה' רפואה
שלימה במהרה לזוגתך
כלמי הצדקת ת' ונתצער כל טוב סלה.

בא"נ ונפש אצרך המנפה לשמוע
במהרה מכס כל טוב סלה
חותם בצרכה, ומעטיר צעדכס.

הק' שמעון בהגאון מהרמ"ם זצ"ל

סימן ה

מכתב ממרן הגרעק"א זיע"א י"א
בשנת תקצ"ב בעת מגיפת החולירע רח"ל
ובו קמיעא לעצור המגפה

ב"ה ד' בשבת ח"י מרחשון תקצ"ב
רב שלוי ל ידידי ורב חביבי הרב המאור
הגדול חריף ובקי מו"ה נטע נ"י
הגאב"ד דק"ק פילט יע"א.

מב"ק הגיעני שבעתי עונג בהקשיבי
משלומי הטוב.

וע"ד הקמיע, היא כתובה צס' היקר
אילה שלוחה על תנ"ך בפסוק

ויעמד פנחס ויפלל, ולא נזכר שם שום
אזהרה ענינים שבהכרח להכותב
לעשות מקודם, ולא שיהי' הסופר ת"ח
דוקא וכדומה. ונוסח הקמיע יהי' מי
שיהי' עושה פעולתו, ולזה לדעתי אין
בזה מיחוש דשמות הקדושים, שאין
בזה ענין השבעה, וגם א"צ לקדש
השמות, ואותיות השם אינם רזופות
שיהיה נקרא בשם הקדוש.

ועב"ז אחרי שמנאחי כעת עוד
בספרי' אחרי' ובסידור אחר
כמו שרשום פה למטה, לדעתי לבחור
יותר בזה, שעפ"י סדר אילה השלוחה
מוזמן אותיות י"ה ציחד בתיבה אחת,
אבל בנוסח דלמטה אינו כן.

וי	פה	וו	וה	ה
יי	יה	י	ת	מ
ע	נ	פ	ע	ג
מו	ח	ל	צ	פ
ד	ם	ל	ר	ה

ידידו או"נ החלוש מאד ד' יחזקוני
חק' עקיבא בהרב מהר"ם גינו

סימן ו

קמיע ממזן הגרעק"א זיע"א^{יב}
לעצור המגפה רח"ל

קמיע המיוחס להגרעק"א זיע"א,
מיוסד עה"פ ויעמד פנחס
ויפלל ותעזר המגפה. בנוסח שני
והעיר הג"מ רבי שמעון הירשלער
שליט"א מחבר הספר
מאורן של ישראל שנוסח הקמיע
בזורה הזאת כנראה מקורה בספר
משנת חסידים. והוצא בריש ספר
בארמ המיס להרצ"ה מרימאגאוו
זל"ל.

וי	פה	וו	וה	ה
יה	יו	יה	תי	מ
עו	נה	פי	עה	ג
מה	חי	לה	צו	פ
די	סה	לו	רה	ה

^{יב} נדפס בספר מאורן של ישראל (ח"א עמוד תל"ז).

סימן ז

מכתב הדעת סופר זצ"ל י

עם קמיע שמקובל מהגרעק"א זיע"א בעת המגפה רח"ל

ב"ה, פה פ"ב עש"ק ויקהל, העת"ר לפ"ק
אלוקים יענה את שלום כבוד אהובי
ידינ"פ תלמידי הרב הג' החו"ב אוצר
נחמד להשכיל מלא ברכת ד' יראת ד'
אוצרו הטוב כש"ת מו"ה ישראל וועלץ
נ"י רב דקהל טיניע יע"א.

אחדש"ת צאהצה הנודעת הגיעני
מכתבו היקר ע"י אחיו
תלמידי החציב נ"י, וגם לרבות עלים
לתרופה מה שקצן כעמיר גורנה
מכמה ספרים קדושים סגולות
ורפואות בשעת המגפה רח"ל, וגם
זדעמו להדפיס מחדש ספר יקר
המציאות 'סדר היום' לימוד קרצנות
שנוהגים לומר בכל ערי מזרח צעת
זרה ר"ל להנצל מחולי רע ר"ל, ונועץ
עמדי אם להו"ל כדי שיהי' לתועלת
הרבים.

ואך למותר אחשוב לגלות דעתי בזה
כי צודאי יהי' לתועלת, צפרט
שמציא כמה תפלות נאות מספה"ק
לאומרם צעת זרה, וצוה"ר שעתה

עת זרה ליעקב ראוי לאפוזי צרחמי
ולשפוך שיח לפני שומע תפלות יתצרך
שמו הגדול.

אמנם כן מה שמצקש ידידי נ"י
להדפיס הסכמה ממני, אין
מן הצורך, כי בזה אין צריך להסכמה,
הלא הוא רק העתק מספה"ק אשר
פקיע שמייחו וחזקה לחצר שאינו
מוציא מתח"י וכו', ויה"ר שלא נצוא
לזה, וד' יסיר מעלינו אויב דבר וחצב,
וישפות סוכת שלומו עלינו, ונהי'
שקטים שאננים לעבודתו, ויקויים
צמהרה צימינו מקרא מלא וכתמו
חרצותם לאתים וחניתותיהם למזמרות
אכי"ר.

בה שתמה על דברי ק"ו מאוה"ג
ח"ס זצ"ל צהוראמו צקדושה
וכו' י', ואין מקום פקפוק על הוראמו
צקדושה זצ"ל.

מחמת טרדות אקצר והנני ידיו רבו
החפץ בהרמת קרנו בכבוד וגדולה כאו"ג
הק' עקיבא בה"ג מהרשב"ם זצ"ל

יג נדפס בספר רבי עקיבא ותורתו (מכתב ט"ו).

יד חלק זה השמטנו כי אינו מענין הספר, ועייש מה שמיישב את הדברים.

לחמיבה מול חמיצה אעתיק פה
מה שמנאחי בקונטרס
הקמיעות מכ"ק זקני מאור הגולה
בעל כתב סופר זצ"ל, וז"ל: קמיעה
זאת נשלחה לידי מדודי הגאבד"ק
פאזען נ"י המקובלת מאת אא"י
מהר"ע איגר ז"ל שנתן בשעת מגיפת
חולי קאלערא ר"ל טו.
והוא הכתוב בטהרה על קלף
מזהמה טהורה ויומפר

באיה דבר מה שהוא ויתלה בנארו:
וי יה עו מה ד
פי יה גו חה ס
וי יה פו לה ל
וי תה עו צה ר
הי מה גו פה ק

מובן ממילא שזריכין לזוהר מאוד
בנתינת קמיעות להחמיק
זהם רק גברא רבא אשר טעם מען
החיים, וד"ל.

סימן ח

מכתב מהדעת סופר אב"ד פרעשבורג זצ"ל^{טו}
אל הגרי"ג שטערן זצ"ל
בו מזכיר סגולה לחולה מהחתן סופר

ב"ה, אור ליום ב' כסלו תשי"ח לפ"ק
שלום רב יבא ויקרב לכבוד ידנ"פ מחו'
הרב הגאון שליט"א

ביום ז' העבר נודעתי ע"י ש"צ
הרב מערלוי נ"י שזוגתו ה'
שתחי' לאוי"ט גברה עלי' החולשה
ל"ע, ונאטעיתי מאוד כי זהיותי צלל
קורתו ראיתי הטצה הנראה לעינים,
וכל יום ז' וה' חייתי בכליון עינים

לשמוע מאיש אחי מהטבת מצבה,
עד שצא צ"ג ר' משה נ"י אל
הטלפון והוא הריס טלפון אל
הציה"ח והוגד לו כמש"כ ידידי נ"י
במכתבו.

ואני תפלה שהקצ"ה צררוח"ס
וצזכות אבותינו הק' יע"א
ישלח לה צמחיה .. רפואה שלימה
בתושח"י.

טו מיוסד עה"פ (תהלים ק"ו ל') ויעמד פינחס ויפלל ותעצר המגפה.
טז נמצא בגנזי עט"ר מורנו הרב שליט"א.

בעתירת ותפילת מחו' מוקירו
 מנפה לקראת צורות
 טובות.

הק' עקיבא בהנמחרשב"ם ז"ל
לא אמנע להעלות פה מה שסמ
 לי זקן אחד מתלמידי חתן

סופר זל"ל שנמנא צספר אחד שמי
 שרואה להתפלל על חולה ל"ע יאמר
 מקודם הוידוי, ואח"כ פרשת זכור
 את אשר עשה לך עמלק, ואח"כ
 יאמר פרשת עקידה צניגון כמו
 שקורין צר"ה, ואח"כ יתפלל לרופא
 כל צשר.

מבוא לסימנים מ' - י"ב

בשלהי הקיץ דשנת תקצ"א פרצה מגיפת חולי רע רח"ל 'ונתפשט בעו"ה כמעט בכל מדינה ומדינה ועיר ועיר, ד' ירחם מהרה' (לשון מרן הגרעק"א באגרות סופרים מכתב ל'). [גם בדרשות חתם סופר (דף ס"ב טו"א) מובא 'מה שחנני הי"ת דרוש פרשת וישב, דרוש הודאה אחר המגפה חולי קאלרא ר"ל בשנת תקצ"ב לפ"ק', ועיי"ש שמאריך בגודל טובם וחסדם של הממונים ואנשי הגמילות חסדים בזה].

הסכנה היתה גדולה מאוד, ובפרט התקבצות אנשים יחדיו בבתי כנסיות ובתי מדרשות, וגם שאר צרכי האנשים לרפאותם ולמנוע מהמחלה להתפשט ולהתחזק בקרב האנשים.

אז אזר מרן הגרעק"א כגבור חלציו ויצא לישע עמו, כשנתן להם הוראות ברורות וסדר הנהגה, וגם הוסיף סגולות לאכול ולשתות דברים מסוימים, ומה לא לאכול, ועליהם כתב 'וירחקו כמטחוי קששת כאילו הם מאכלות אסורות', עוד כתב 'והעובר על ציווי הרופאים בסדר הנהגה חוטא הוא לה' במאוד, כי גדול סכנתא מאיסורא, ובפרט במקום סכנה לו ולאחרים שגורם ח"ו התפשטות החולי בעיר, וגדול עונו מנשוא', ולסדר הבתים ולנקותם וכדו'.

ב' מכתבים נדפסו באגרות סופרים (מכתב כ"ט ל') להג"מ רבי אליהו גוטמאצער מגריידיץ זצ"ל ולאבד"ק אנשבאך בשניהם מופיעים סדרי הנהגה אכילה שתי' וכדו', וסדרי בתי כנסיות ומנינים בימים אלו, וכמובן סדרי תפילה, מה להתפלל בימי המגיפה להיוושע ברפואה שלימה.

אמנם כאשר עיניכם תחזינה בגוף המכתבים, הציפו שואלים רבים את מרן הגרעק"א מה לעשות, עד כדי שהחליט לקבוע בדפוס את תשובתו לשולחו לכל מבקש ע"ש.

כמובן שמרן זיע"א דאג לכולם, אבל עיקר הדאגה היתה על העניים שערי הפרנסה סוגרו בעדם, כי מעת התפשטות המגיפה סוגרו שערי העיירות, ואין להם מה לאכול, ולכן אוכלים מאכלים גסים המקלקלים יותר, ולכן בכל סדר ההנהגה הנהיג מרן הגרעק"א שיתנו צדקה מיוחדת לפרנס חולי ועניי ישראל בימים ההם, 'וביותר לאביונים אשר מלפנים היו מפרנסים עצמם בכבוד ומשפיעים לאחרים ונשארו בעול הקהלה וכו' שנתרוששו ונתמוטטו עד ככר לחם, ובמסתרים בכתה נפשם לסבול דוחק מבלי לבזות א"ע בפני אחרים' (לשון מרן הגרעק"א באגרו"ס מכתב ל'), ומעות מיוחדות לרפאות את חולי ישראל.

ההנהגה שקבע מרן הגרעק"א זיע"א התפרסם מאוד בקרב בני ישראל הקרובים והרחוקים, וגם בין אומות העולם, עד כדי כך שמלך פרייסען יצ"ו הביע את הנחת שדבר זה גרם לו והביע את הכרת התודה והברכה למרן זיע"א, שהתפרסם במכתבי עת בימים ההם, וגרם לקידוש שמו יתברך, הרים את קרן התורה וגדוליה, ובפרט נגד המתחדשים המשכילים פורצי גדרי התורה והיראה שעיקר מעשיהם היה לבזות ולהשפיל את כבוד התורה, בתואנות שונות כשאחד מהם הוא שהרבנים והתלמידי חכמים המה נבערים מדעת בכל הצריך לעניי החיים, ונהפוך הוא שמרן הגרעק"א שהיה ידוע בשקידתו והתרחקותו מעניי העולם הזה, הוא היה זה שהציל את ישראל בחכמתו ותבונתו והנהגתו, וכאשר ציין המלך שלפי חשבון לא נפקדו מבני ישראל רק הרבה פחות מערך המתים במגפה מקרב הגויים.

ואחר שסידר את הנהגת הבריות וסדר התפילות יום יום, היו עיני ישראל נשואות למרן, מה יהיה בימי ראש השנה ויום הכיפורים, עת הקבץ כל בני ישראל לשפוך שיח ותקיעת שופר בימי הרת עולם, ומה יעשו עניי הצאן.

ויסדר להם מרן הגרעק"א סדר נכון וברור, בדיוק הדק היטב, כמה מתפללים יתפללו בבית הכנסת, וכמה יתפללו בבית הכנסת זמני, כדי שלא יהא הדוחק רב, וחלילה יזיק לבריות רח"ל, אימתי יתחילו את התפילות ועד אימתי יתפללו, זמן אמירת תהלים דראש השנה, ועוד ועוד פרטים שונים, 'תקנות ואזהרות' אלו נדפסו מכת"י בספר פסקים ותקנות רבי עקיבא איגר עמוד ע' ואילך.

לפנינו אגרת מתלמיד מרן זיע"א הגאון רבי יעקב צבי מעקלענבורג זצ"ל בעל הכתב והקבלה זצ"ל לבני קהילתו קעניגסבערג יצ"ו, להתנהג כהנהגת ותקנת מרן הגרעק"א זיע"א. [באוצרות הסופר (קובץ כ"ט) פוענח בטעות שמות החתומים עליו הדיינים דק"ק פאזנא הג"מ רבי יעקב קאלפארי. והג"מ רבי מרדכי לאנדעסבערג. ובאמת הוא מודעה עם הנהגות מרן הגרעק"א שתלמידו אב"ד קעניגסבערג יצ"ו ערך לבני קהילתו. וכבר הערנו בזה באוצרות הסופר (קובץ ל') ע"ש].

יצוין שיש בהם כמה חידושים שאינם מופיעים בפסקים ותקנות רבי עקיבא איגר הנ"ל.

האגרת מונח בגנזי ידידינו הנגיד הנכבד והמרומם הג"מ רבי שמואל דוד הערצאג שליט"א ראה"ק דנייטרא ב"פ יצ"ו שנהג בנו טובת עין להדפיסה לראשונה בקובצנו, אתו עמו יעמוד על הברכה גיסו החשוב ידידינו היקר הג"מ רבי יוסף שטערן שליט"א אב"י במאנסי נ.י. שהשתדל בזה בכל עוז, ישאו ברכה מאת ה'.

כמו כן הדפסנו חלק ממכתב בכת"י הג"מ רבי צבי הירש לעהרין זצ"ל מראשי הפקידים והאמרכלים באמסטערדאם לטובת עניי ארץ הקודש, אל מרן החתם סופר זיע"א, בו הוא מודיע לו מה שנתפרסם במכ"ע בבערלין מכתבו של מלך פרייסען יצ"ו בשבת הגרעק"א בעת המגיפה ופעליו הגדולים, וכדי להנות את מרן החתם סופר ואת הרבנית הצדקנית בריתא דהגרעק"א הודיע להם זאת בשולי מכתבו בענין מעות עניי ארץ ישראל. חלק מהמכתב כבר נדפס באוצרות הסופר (קובץ י"ח).

כהשלמה אנו מדפיסים את ה'סגולה נפלאה מהרב הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל, שנדפס בריש קונטרס מיוחד 'תפלה יפה בשעת החלי-רע ערוכה וסדורה לאמרה בצבור מאת רבנים מפורסמים מאורי הגולה וקדושי עליון אשר האירו פני תבל בחכמתם וקדושתם והגינו על כל בני דורם לעתות בצרה', שנדפס בבודאפעסט בשנת תרנ"ב ע"י א. יפה

קונטרס נדיר זה מונח באוסף 'כנסת ישראל' לידידינו הרבני הג"מ רבי ישראל שטערן ז"ל מנכדי קהילתנו הק' מח"ס 'ברית ישראל' ו'שיח ישראל', תשו"ח לבניו החשובים שנהגו בנו טובת עין.

בסופו סידרנו את סדר התפילה שכתב מרן הגרעק"א לומר בימי המגפה רח"ל, כפי שמובא באגרות סופרים, וכפי שמובא בקונטרס הנ"ל, יש להעיר שלא ברירא אם הסדר הזה בקונטרס נפיק מקולמסא דמרן הגרעק"א, אף שבדף השער רשום: 'מאת רבנים מפורסמים מאורי הגולה וקדושי עליון אשר האירו פני תבל בחכמתם וקדושתם והגינו על כל בני דורם לעתות בצרה'.

מבוא זה וד' הסימנים דלהלן נדפסו באוצרות הסופר (קובץ כ"ט), ומשם העתקנום, למען לא יחסר המזג.

סימן ט'

תקנות והנהגות מרן הגרעק"א לימי ראש השנה
בשעת מוגיפת החולי-רע רח"ל בשנת תקצ"ב
שהונהגו בק"ק קעניגסבערג יצ"ו

- בפקודת רצן של כל בני הגולה**
הגאון מוהר"ר עקיבא
איגר נ"י אצד"ק פאזען, זאלל זיין
דער יעלט צוה"ר העררשענדן
קראנקהייטן אס צעפארשטעהענדען
ר"ה פאלגענדעס צעאצאטעט
ווערדן.
- ב.** עס שטעהט יעדעס פרייח דעם
מארגענס קודם הליכה לצידיכ"נ
ווען עס נאך פאר אנצעגין דעם טאגעס
איזט קאפפע, זיין צערייטס צעגאנענעס
טאגע אצער טהעע י"ז או טרינקען.
- ג.** שחרית זאלל אנגעפאנגען ווערדן
אום 1/2 זעכס אוהר י"ט, אונד צלי
שום ניגון וחזנות פארטוגעזענט, אונד
דעם פיוט קודם הקדושה כ"א, דער זיך
ציום א' אנפאנגט מלך צמשפט יעמיד
ארץ, וציום הצ' אשר מי יעשה
כמעשין, וועגנעלאססן ווערדן.
- א.** הכרזות המנזות ופתיחות אה"ק
זאללן ניכט וויא געוואהנליך אחר
תפילת שחרית י, זאנדערן אן דיא
פארצענדער אחר תפילת ערבית
ערפאלגען.

יז בפסקים ותקנות רבי עקיבא איגר (מדור הנהגות ותקנות סימן כ' אות ט'): 'א',
ה'מצוות' תמכרנה בכל פעם בערב שלפני כן, אחר תפילת ערבית'.

יח בפסקים ותקנות שם (אות י"א): 'הגאב"ד והביד"צ מודיעים שאין איש יוצא
על פי דין אם יבוא לבית הכנסת בראש השנה בקיבה ריקה, וכל אחד
מחויב לאכול דבר מה חם בבוקר, ואפילו אם כבר יהיה יום חייב הוא לפחות
לשתות תה'.

יט בפסקים ותקנות שם (אות ט'): בראש השנה תמשכנה התפילות מן 'יגדל' עד
אחר כל התקיעות שאחר תפילת מוסף, חמש שעות בלבד, בתי הכנסיות
יפתחו בשעה 5 בשעה 03:5 יתחילו ב'יגדל'.

כ בפסקים ותקנות שם (אות ט'): 'ד', בעלי התפילות לא יאריכו כלל וכלל בנגונים
ובחזנות, רק יאמרו את התפלות מלה במלה ויטעימוה ברגש ובכונה'.

כא בפסקים ותקנות שם (אות ט'): 'ג', הפיוטים שלפני הקדושה שחרית מן מלך
במשפט וכו' וביום השני מן אשר יעשה וכו', לא ייאמרו כלל'.

ד. דיא מי שצירך צעט קריאת התורה
לו פערמיידן^{כב}.

ה. שוואכלייגע, מאנליכע זאואהאל
אלס וויידליכע דורפן אחר
תקיעת שופר קודם תפלת מוסף
עטוואס געניסן נאכדעם זיך קידוש
געמאכט האבן לקיים קידוש במקום
סעודה^{כג}.

ו. אויך תפלת מוסף זאלל צלי שום
ניגון וחזנות פערריכטעט, אונד
זיין פיוטים זיין מלכיות זכרונות
ושופרות^{כד} וועג גלאססן ווערדן.

ז. שליסליך איזט דיא אויסערונג דעם
הגאון הנ"ל דאס סיום התפלה
צוללה שפאטעסטענס אום 1/2 עלף

אזהר^{כה} זיין מאכטע, זאהער וואללן
וויר אויך אמירת התהלים מקודם
התחלת התפילה, צשנה זו אויף לאחר
חנות פערלעגן.

בל זאת מנאמי טוב וישר צענט
אלופי קהל יי"ו להודיע צרצים
לתשובי קהילתינו יע"א, וזוה נשלים
ג"כ פקודת שרי הזאכטאטס
קאממיסקיאהן.

ואל היושב צשמים עיינו תלויות
להסיר ממנו כל מחלה,
ולהרחיק כל מיני תקלה, קללות השנה
תכלינה, ושפעת חיים ושזע שמחות
תחלינה.

יעקב צבי מעקלענבורג

כב כאן מבואר שלא יעשו 'מי שבירך' כלל, ובפסקים ותקנות שם (אות ט'): 'ב',
כל מי שעולה לתורה יוכל לעשות רק 'מי שבירך' אחד.

כג בפסקים ותקנות שם (אות י"ב): 'הגאב"ד ובד"צ מודיעים שכל מי שמרגיש
חולשה קלה ביותר מחויב תיכף אחר תקיעת שופר ללכת לביתו לאכול
ארוחת בוקר בעשיית קידוש במקום סעודה, ואף שהוא הפסק בין תקיעות מיושב
לתקיעות מעומד, כי תיכף אחר שחרית חל חיוב קידוש, וזה אי אפשר לעשותו
אלא במקום סעודה, אבל קודם תקיעת שופר רק טעימה בעלמא מותר, ולכן
בקושי רב אפשר לעשות קידוש במקום סעודה קודם תקיעת שופר, אולם כדי
שאיז לא יאחר את תפילת מוסף בלחש, ימתינו בכל בתי כנסיות לערך חצי
שעה בהתחלת תפילת מוסף'.

כד בפסקים ותקנות שם (אות ט'): 'ג', הפיוטים שלפני הקדושה שחרית וכו',
וכן הפיוטים בין מלכויות זכרונות ושופרות למוספים אנסיכה ואהללה וכו'
לא ייאמרו כלל'.

כה בפסקים ותקנות שם (אות ט'): 'בראש השנה תמשכנה התפילות מן 'יגדל'
עד אחר כל התקיעות שאחר תפילת מוסף, חמש שעות בלבד, בתי הכנסיות

סימן י

מכתב מהג"מ רבי צבי הירש לעהרין זצ"ל אל מרן החת"ס זיע"א^{כו}
אודות המגפה בשנת תקצ"ב
ואודות כבודו ופעליו של מרן הגרעק"א זיע"א בעת המגפה

אלי כי הדברים מגיעים להדרת
קדשו, מלד טרדות הימים הנוראים
לא אסתייע מילתא לשלמה ליד"ק
עד עתה וכו'.

מבלעדי זאת לצי הומה לשמוע
אומר המצטר שלום רב
מהיכל קדשו ומחנה כבודו אחרי
ששמענו כי שלט החולי רע צ"מ שמה,
ירחם המרחם ויאמר למלאך הרף,
ויקוימו המקראות והסיר ה' ממך
כל חולי וגו', ומקרא כתוב כל המחלה
אשר שמתי צמאים לא אשים עליך
כי אני ה' רופאך, ויקוצלו צרונך
תפלות כל ישראל צימים הקדושים
שעצרו שלא יחדל מהם איש.^{כז}

ב"ה, יום י"ג תשרי תקב"ץ לפ"ק
מאלקא רבא, שלמא רבא, למר ניהו
רבה, הוד כבוד ידי"ע ויד"ן רב האי
גאון הגדול בישראל בתורה ובקדושה
קדוש ה' צדיק יסוד עולם חסיד עליון
מרבין תורה, מרבה ישיבה מרבה
חכמה ודעת קדושים, אדמ"ו הגאון
אב"ד ור"מ בק"ק פרעשבורג יע"א
בקש"ת מו"ה משה סופר נרו יאיר
ויופיע, עד בוא לציון מושיע.

צופה אני ע"מ מן כ"ו מנחם
העצר, אחרי כן צא לידי
הנשכחת לוטה פה באגרת ששלח
אלי הנגיד מו' מיכל דאניעלס יצ"ו
צעיר יאס, וכנראה בטעות שלחה

יפתחו בשעה 5 בשעה 03:5 יתחילו ב"גדל", ובשעה 03:01 תסתיימה כל
התפילות והתקיעות.

כו מכתב זה כתב הרצ"ה לעהרין זצ"ל מראשי הפקוא"מ באמסטרדם שעמד בקשרי
מכתבים רצופים עם מרן זיע"א בעניני מעות ארץ ישראל וחלוקתם, אודות מחלוקת
במעות ארץ ישראל שנשלחו ע"י הישמח משה זצ"ל במיוחד לצפת, ושם עירבו כל
המעות יחד וחילקום, ונסבב מזה מחלוקת גדול אם שייך בזה תפיסה וחלוקה,
והשמטנום לע"ע, עד שיתבררו הדברים היטב. ובסוף המכתב הוא כותב אודות הגרעק"א
ושלמו ופועליו בעת ששלט החולי רע רח"ל בעירו, וע"ז נסובים הדברים במכתב.

כז ענין זה נזכר בדרשות חת"ס (דף ס"ב טו"א) דרוש הודאה לפרשת וישב אחר
המגפה חולי קאלארא ר"ל בשנת תקצ"ב לפ"ק. ושם בתוך הדרשה כותב
מרן זיע"א: ואחר כל זאת נודה לה"א על חסד גדול שהפליא ע"ד הפלא על

צופה אני ע"מ מן כ"ו מנחם העבר, אחרי כן בא לידי הנשכחת לוטה פה באגרת ששלח אלי וכו'.

בודאי לא נעלם שגם בק"ק פוזנא מקום כבוד אותו נדיק וגדול הדור מר חמיו הגאון הנדיק קדוש ה' נרו יאיר לנצח שלט החולי, וזכות אותו נדיק נר"ו, חסד ה' על עמו שמה כאשר כתב בעצמו לגיסו הרבני מוה' שמואל יצ"ו שבה לכאן מלונדון.

ואפרש שיחי כי הנדיק ההוא חלילה לא חלה הדבר בזכותו וכתפלתו, אדרבה כתב^כ שכתפלת רבים נפדה וניצל הוא שיחי לאוי"ט, ואנא אמינא שכדאי הוא להגן על כל הקהל ועל כל הדור, וזכר ה' על עמו החייהו להשאיר לנו שארית עד ביאת גואלינו צ"א.

ובבוד גדול נמכד ממלך פרייסן שכתב לשר העיר פוזנא שלנחת ראה כל אשר עשה הגאון נר"ו

להציל את הצריאים ולרפאות החולים ועלתה צידו שלא נפקדו מצ"ע לפי ערך החשבון, וסיים המלך דבריו שיודיע להגאון נר"ו רצונו בו, בלשון אשכנז כתוב בדף של צערלין בזה"ל בעאויפטערעגע זייעהר גענאנטאן אצערראצינער מיין וואהלגפאלהן אונד מיינע אופרידענהייט מיט דעם פאן איהם אונד דער יודענשאפט אין דער שטאדט פאזען בעאצאכטעמאן פערפאהרען אויסלגדריקקען, וחתום עליו המלך הנ"ל.

ישמא לא נודע למני"ר הגאון נר"ו הדבר הזה עדיין, לכן מדי דברי בו אמרתי ואודיעהו ויהי' לו למשיבת נפש ולנ"צ הגבירה הרבנית תחי'. וכו'.

והאמנם כי יגיעו דברי אלה להדר"ק אחר החג לא אמנע הנימוס ולזכרו בצרכת החג וכו'.

ושלום וברכה וכל טוב
חק' צבי הירש לעהרין

התלמידים בני הישיבה ה' עליהם יחיו שלא פגע בשום אחד מהם שום חולי ומכאוב ולא שום ענין מענין החולי ההוא, וע"ז לא לבד שבני הישיבה יתנו תודה לאלוהינו, אך כל בני הקהילה כי בזכותם וצדקתם הי' זאת לנו כאשר אבאר בעזה"י, והוא כי ידוע ומפורסם לרבים רב טוב בני קהלתינו בהחזקת ישיבה זה קרוב לכ"ו שנה אשר זכני ה' לישב פה והם מחזיקים למאות תלמידים, מי יפאר גודל פאר אנשי קהלתינו על זה, וכו' עכ"ל.

כח אולי הכונה להנדפס באגרות סופרים (מערכת הגרעק"א, מכתב ל') בסוף המכתב: 'והיא שעמדה לנו התפילות והצדקות שגברו עלינו חסדי' ה' שלא גברה

סימן יא

סגולה נפלאה ממון הגרעק"א זיע"א בעת מגיפת החלי-רע
מחסה מזעם החלי-רע

הרב הגאון הגדול צישראל וציהודה
נודע שמו לכבוד ולתפארת,
רבי עקיבא איגר זכרונו לברכה, היה
אצ"ד בקהל פאזען מאז כחצו בספר
עתיק יומין כי לפני יותר ממאתים
וחמש עשרה שנה צפרון החלי-רע
צמדינות פרוסיה עשתה סגולה אחת
הנוכרת בטורים הצאים, נפלאות
גדולות בפאזען וגלילה, כי עזרה את
המגפה מעל אשר השתמשו זה צעת
החל הנגף.

ואת דבר הסגולה הודיע איש אלוקים
הנוכח [מרן הגאון רבי עקיבא
איגר] ברבים שנת 1831 [למספרם,
תקצ"א], וכל אשר לקח את ההודעה
הזאת אל לבו ניצל ממיתה פתאומית
הצאה לרגלי החל-רע.

ויחרי כהודע הדבר למלך פריעדריך
ווילהעלס, ויערוך מכתב תודה
אל הרב רבי עקיבא איגר ז"ל על
טובו וחסדו אשר גמל לרבים צעת
זרה הנוכרת, וזה דבר הסגולה:

בבקר השכם ישתה כל אדם בדי
גביע אחת מים חמים
ויבלע ארבעה או חמשה גרגרי
חרדל (זענפארנער), ויתן בצלחת בגדו
פת לחם קלה (גערעסמטעט) אשר יקלה
יום יום מחדש, וישארו בחיקו משך
תשעה ימים כט.

פרשת הסגולה ומכתב תודת המלך
הם נזכרים צמ"ע
פראנקפורטער יאורנאל מיום הששה
עשר לירח סעפטעמבער שנת 1831.

המחלה כל כך בעירנו ב"ה, כה יגמור ד' חסדו בעדנו בעד כל הבוטחים עליו
ומצפים לישועתו.

כט באגרות סופרים (מערכת הגרעק"א זצ"ל, מכתב ל') בסוף המכתב כתב: בענין
גרגרי חרדל, מצאתי בספר ישן נושן ולא נזכרו מספר הגרעינים, רק לבלוע
איזה גרעינים אליבא ריקנא. גם בענין חתיכת לחם מצאתי בספר ההוא, ולא
לסוך בשום דבר רק לייבש ע"ג גחלים, ולישא בכיסו ט' ימים רצופים, וטוב

סימן יב

סדרי התפילה לעת המגפה רח"ל

- א. סדר התפילה שכתב מרן הגרעק"א לתלמידו הצדיק מגריידיץ זצ"ל^ל
- אחר** התפילה ערב וזוקר יאמרו מזמורי תהלים לא^ה (אשר יבחר הרב), ואח"כ הנוסח 'אל רחום שמך', 'עננו ה' עננו', 'מי שענה', ו'יהי רצון' שלאחר תהלים, ולהזכיר בתוכו גם על המלך יר"ה וזרעו ושריו וכל שוכני ארצו, צדוקר וצערב [בתפילת מנחה] אחר פרשת התמיד לומר צדוקר כל נוסח פרשת הקטורת 'אתה הוא שהקטירו וכו', ולומר אח"כ הנוסח ה'רצון' הנדפס צמעמדות ציום א' אחר הקטורת.
- ב. סדר התפילה מזהקונטרס הנ"ל
- או"א** תצא לפניך תפלתנו וכו', 'אשמנו וכו', 'אל ארך
- אפים אתה וכו', י"ג מדות, 'סלח לנו וכו', 'אתה הוא שהקטירו אבותינו לפניך את קטורת הסמים וכו', פרשת הקטורת, 'תנו רצון פטום הקטורת וכו', עד 'מפני הכבוד'.
- ואח"כ** תפלה נוראה ומסוגלת בזמן המגפה נגד החלי-רע מהגאון צעל פלא יועץ זצ"ל המתחלת 'רצון העולמים הנה אנחנו צאים לפניך צדוקר פנים וכו', ואח"כ 'רצון העולמים צאנו לחלות פניך וכו', 'ה' צדוקר עמנו וכו', 'ה' צדוקר אשיר אדם וכו', 'ה' הושיעה וכו', 'יושע צדוקר וכו', 'אל מלך יושע על כסא רחמים וכו', י"ג מדות, 'מי שענה', 'רחמנא דעני וכו'.

לייבש יום יום כזה עד כלות ט' ימים, ולהזהר שלא יאבד הלחם תוך הזמן הנ"ל. ל באגרות סופרים (שם, מכתב כ"ט).

לא^ה 'אשר יבחר הרב', כ"כ במכתב שם. וראה במכתב שלאח"ז (סימן ל') בסדר מזמורי תהלים שכתב בזה"ל: ולומר בקיבוץ יום יום ערב בקר וצהרים מזמורי תהלים כפי העת והזמן, אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לשמים, ותמניא אפי', ואח"כ התפילה המיוחדת לאמרה אחר תהלים כנדפס בסדורים, ואם לא אמרו ספר שלם יאמרו בנוסח התפילה 'בזכות מזמורים שקראנו לפניך וכו'. והוסיף שם אח"כ: 'ולהרבות בצדקה המצלת ממיתה'.

דרשות הסופר

בעת החולי ומגפה ר"ל
שדרש דרש משה
מרן החתם סופר זיע"א

דרשות הסופר

דרשות מדרן החתם סופר זיע"א
בעת המגפה וההודאה בשניעצרה המגפה
בשנות תקצ"א - תקצ"ב

דרוש א

דרוש בעת שהחלה המגפה חולי-רע רח"ל^א

בעזה"י, לפרשת עקב, ובתוכו כמה חידושים מדרוש הספד על כמה גאונים זצ"ל שדרשתי ביום ה' ח"י מנחם תקצ"א לפ"ק, פק"ק פ"ב יע"א^ב והיה עקב תשמעון וגו' (דברים ו' י"ז). יש לפרש כמו שכתב רמב"ן כמה פעמים^ג דכמה פרשיות בתורה נאמרו ע"ד מלוא וע"ד נבואה, ומהם והיה כי יצאו עליך כל הדברים האלה

וגו' ושבת עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו (דברים ל'), הוא נבואה וצמחון כי כן יהיה עכ"פ, שלצסוף ישמעו אל קול ה' וה' ירחם ויקצץ נדחיו. ואמנם כתיב צפרשת האזינו (דברים ל"ג) שהצמחון הזה הוא כי ידין ה' עמו ועל עצדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד צעו"ה ואפס עלזר ועוז צישראל, כמו שהוא צדורנו צעו"ה,

א דרשות חתם סופר (דף ס"א טו"א).

ב דרוש הספד הנ"ל היה נכון להיות במדור הספדים שיעדתי מדור אחת לבדנה לאותן הספדים שלא נאמרו מפי מרן בזמן מצויין (כגון ח' טבת ז' אדר או ז' אב כ"ה ח"ך אלול), אותן יבואו אחר סוף כל הדרשות מעתים קבועים בשנה. אולם דרוש המדובר יצא מהכלל לפי שדרוש הבא אחר זה "דרוש הודאה בפרשת וישב" זכה מקומו פה קודם מאמרים לחנוכה לפי סדר הזמן והפרשיות, ודרוש הספד הנ"ל עם דרוש ההודאה הן תרין ריעין דלא מתפרשין וצריכין זה לזה, זה נועל וזה פותח כאשר יראה הקורא נפלאות ידובר בס, לכן הצגתי הדרוש הנה. - שער יוסף.

ג עיין רמב"ן ויקרא (כ"ו ט"ז), ובדברים (ד' כ"ה), ושם (ל' א').

אז יתקיים ושבת וגו' ואתה תשוב
ושמעת בקול ה' והטבח והרצח
מאבותיך (דברים ל' ב', ח'). וזהו והיה
עקב, כשיהיה צעו"ה בדיוטא תחתונה
כעקב היפך ראש, אז תשמעון בקול
ה' אלוקיך ושמר ה' אלוקיך לך את
הצריח ואת החסד אשר נשבע
לאבותיך.

מתן שכן של מצות. הנה בודאי איכא
קלות וחמורות כמו שאמרו חז"ל (חולין
קמ"ב ע"ה) אם צמא קלה שהיא כאיכר
אמרה תורה למען ייטב לך והארכת
ימים, מצות חמורות לא כ"ש, הרי
איכא קלות ואיכא חמורות, וקלות
שכן אינה מרובה כחמורות.

אך נחזי אנן, כשהקצ"ה אל
לאצרהם אצינו ע"ה (בראשית ט"ו)
ה' שכן הרבה מאד, אמר לו מה
מתן לי ואנכי הולך עריי, נמצא עד
אז שכבר היה בן ע"ה שנים דימה
בנפשו כי אין לו שום שכר טוב בעמלו,
ומ"מ עבד הי"ת ומסר נפשו על
קדושתו, ועמד כבר בכמה נסיונות
משנעשה בן מ"ח שנה, ועל מה ולמה,
הלא לא היה מנפה לשום תשלום שכר,
מ"מ עבד ה' מאהבה.

ובן מחויבים אנחנו בניו אחריו
אע"ג שכבר אנו יודעים שכן
הרבה מאד, מ"מ צריכים אנו לעבוד
הי"ת מאהבה כאלו אין אנו יודעים
משום שכר, וממילא יש לזהר צמא
קלה כבחמורה, אעפ"י שזו שכרה
מרובה מזו, מ"מ צריכים אנו לעבוד
הי"ת מאהבה כאלו אין אנו יודעים
משום שכר, וממילא יש לזהר צמא
קלה כבחמורה, אעפ"י שזו שכרה
מרובה מזו, מ"מ הלא אין אנו יודעים
מתשלום שכר כלל. והיינו הוי זהיר
צמא קלה כבחמורה שהרי אין אתה

ואגב אמרתי, ישבו לארץ ידמו זקני
בת ציון העלו עפר על ראשם
חגרו שקים הורידו לארץ ראשן
בתולות ירושלים (איכה ג' י'). כי זקני
בת ציון בשעת החורבן דמו בנפשם
לפי שפלותם אז המה כבר ירדו עד
לעפר ואפס עזר ועזר, ומעתה
תחיש ישועה, וצעו"ה ירדנו ירידה
אחר ירידה עד היום הזה, צאופן
שהיה חורבן צהמ"ק ושפלת הזקנים
ההם רק כמו התחלה בעלמא לנרות
רבות ורעות אשר השיגונו כבר. והיינו
דקאמר ישבו לארץ ידמ"ו, דימו
בנפשם זקני בת ציון שכבר העלו עפר
על ראשם והמה בעקב כמ"ש לעיל,
אבל צעו"ה לא כן הוא, כי חגרו
שקים בתולות ירושלים, בתולה
דייקא, שהיו נרות ההמה כבעילת
בתולה שהוא התחלה למה שאחריו.

והנה רש"י פירש עפ"י ספרי מצות
קלות שאדם דש בעקציו. י"ל,
אמרו חז"ל (אבות פ"ב מ"א) הוי זהיר
צמא קלה כבחמורה שאין אתה יודע

יודע מתן שכרן של מצות כמו אברהם אבינו ע"ה, ואין חלוק בין קלות לחמורות, רק לעשות רצונך אלוקי חפצתי (תהלים מ' ט').

והיינו והיה עקב, מצות קלות תשמעון כמו החמורות, ואחם אוחזים בזה מעשי אבותיכם, שלא ידעו מתן שכרן של מצות, לעומת זה ושמר ה' אלוקיך לך את הצריה ואת החסד אשר נשבע לאבותיך דייקא, באשר אתה אוחז מעשיהם בידך^ד, גם הוא ישמור לך צריה אשר כרת עמהם.

ופירש רש"י שאדם דש בעקביו. לשון זה צ"ע קצת, שהוא לשון ציון שדש המצות בעקביו, ואמרו חז"ל (שבת כ"ב ע"א) שלא יכסה ברגל, שלא יהיו המצות בזויות עליו, ואיך אמר בלשון ציון שדש המצות בעקביו. ונלע"ד דמצינו כמה פעמים שבטלו חז"ל מצוות דאורייתא למגדר מילתא, וערל הזאה ואיזמל העמידו דצריהם במקום כרת (פסחים כ"ב ע"א). והכל משום שאין הדור זריזים במצות ה' ואלו במקדש דכהנים זריזים, או במקום צ"ד וכדומה לא גורו, ותוקעין שופר בשבת ולא גזרינן שמא יעצירנו (ר"ה כ"ט ע"ב). ואלו היו כל

ישראל כך לא נתבטלו כמה מצות דאורייתא. ולעומת זה גם הצריה והחסד שכתב הקצ"ה את אבותינו נראה כמה פעמים כאלו ביטלו הקצ"ה ח"ו ומסתיר פנים ממנו, ואינו חלילה ביטול ממש אלא מקלקל על מנת לתקן, שעי"ז יתנו לב לשוב שלבסוף יקיים הצריה, כמו שמפירים תורה על מנת לקיימה, ה"נ הקצ"ה כמפיר צריה ע"מ לקיימו - ואלו היו כל ישראל זריזים שלא היו צריכים לגדור גדרים כנ"ל, ומקיימים התורה כנתינתה, היה הקצ"ה מקיים שבעתו וחסדו כאשר כרת עם אבותינו.

והיינו והיה עקב, אותן מצות שדשו חז"ל בעקב ודחו אותם שלא לקיימם, ורמזו במלת עקב שרומזו על יצה"ר סטרא דנחש, דכתיב (בראשית ג' ט"ו) תשופנו עקב, אם אותן המצות תשמעו ותהיו זריזים ולא תנטרכו לגדר שמירה, אז ושמר ה' אלוקיך לך את הצריה ואת החסד אשר נשבע לאבותיך.

ואגב אמרתי כמה ששלמה המלך ע"ה מסיים ספר קהלת (י"ב י"ד) כי את כל מעשה האלוקים יציא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם

ד עיין בחתם סופר עה"ת בראשית (דף קס"ח טו"א) בד"ה והנה וכו', בתורה"ד וז"ל: 'כי מי שאינו נוהג במעשי אבות אינו יונק מזכותם, וזה הוא האמת', וכו', ע"כ.

רע. ומ"ט סיים צרע ולא צהיפוך אס
רע ואס טוצ. ואנו מוספים וכופלין
פסוק סוף דצר הכל נשמע את
האלוקים ירא את מלותיו שמור
כי זה כל האדם. הענין, כי יש
אדם מראה חלונות שלו טוצ וכל
כוונתו להרע, וע"ז נאמר ויראת
מאלוקיך, דצר המסור ללבו נאמר
צו ויראת (קידושין ל"ב ע"ב). ויש
שעושים דצר רע למיגדר מלתא
לקיים התורה, והקצ"ה יציא צמשפט
על כל נעלם, אס עושה טוצ
ומחשבותיו רע, ואס רע ומחשבותיו
טוצ, נמצא סיים דצר טוצ. ואנו
כופלים ואומרים פירוש הדצר, סוף
דצר הכל נשמע, פירוש כל הנעלם
הנ"ל ישמע ויתפרסם צסוף. ואמר
נגד אס טוצ ומחשבותיו רע אמר
כי את אלוקים ירא. וכל הדצר
המסור ללבו נאמר צו ויראת
מאלוקיך, והיינו את האלוקים ירא,

ונגד אס רע וכוונתו לטובה, אמר
ואת מלותיו שמור, שיהיה צו מיגדר
מלתא ושימור מלוא, משמרת
למשמרת וכנ"ל.

ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה
צן עקר ועקרה וצנהמתן
(דברים ז' י"ד). ודרשו חז"ל (צבורות מ"ד
ע"ב) עקר מתלמידים. וצ"ע מה לשון
עקרה, תינח עקר, אצל עקרה מאי.
אצל צעו"ה הניסיון יתרץ קושיא זו,
צהקדים דהרצ מקרי זכר המשפיע
והתלמידים נקצות המקצלים. והנה זה
יותר מארבעים שנה^ה תל"ת שלא
נתבטלה ישיבה מעל שולחני אפילו
יום אחד, והשתא הכא רבו עוונותי
ונבר עלי חולי וחולימה ונתבטלתי
הרבה מהרבצת תורה, והתלמידים
עמדו ויחלו בממר לי ולא יכולתי
להשפיעם ברצונם, והריני עקר
בעו"ה^ה, ועתה אחר כל זאת בחסדי
חי"ת חורתי לימי עלומי ויכולתי

ה בשנת תקמ"ו קבע מרן מושבו בעיר פרוסטיץ, ומאז החל במלאכת
התרביצא. ועיין בשו"ת החדשות (סימן ל"ג) בסוף התשובה שם כתב מרן:
'אך זה לי משנת תקמ"ו ואילך, מלמד תינוקות אני עם בחורים, עד שיגיעו
ויבינו שאין בי ממש, אז יבואו וישמשו אחרים תחתיהם, וזה חלקי אשר
ישאר אחרי', ע"כ. ברם המכתב סופר מהרש"ס זצ"ל אב"ד קראקא בהקדמת
'פתוחי חותם' בריש שו"ת חתם סופר חיו"ד כתב שכבר החל משנת תקמ"א
היה מרן עוסק בתרביצ"א, וז"ל שם: 'מיום היותו בן ח"י שנים (תקמ"א) עד
היותו בן ע"ח למד תורה ברבים כששים שנה', ע"ש. - הערת המגי'
במהדוה"ח.

ו מרן מוח"ז הגאון הקדוש מהורש"ס זצ"ל אבדק"ק קראקא בהקדמה הנפלאה
לשו"ת חתם סופר חיו"ד הנקובה בשם 'פתוחי חותם' כתב שם, וזל"ק:
'שמעתי מפיו הקדוש מיום אשר החל ללמוד עם תלמידים לא עבר עליו יום

כרצונו. הנה רעש גדול בעולם מחשש
מנפה וחרב ומלחמה, והתלמידים
נרדפים ממקומם מתפזרים אנה ואנה
ולא מצאו מנוח בכל המקומות,
והשרים יועצים לטובה שנשלח עב"פ
ריבוי התלמידים, כי ישראל בקוצים
בעיני העמים, וכל הדרכים מסונגרים
מיוצא ובא, ואנה ילכו עניי צאן

הרחופים האלו. הרי מתחלה היה
הבטול ע"י הרב שהיה עקר, ועתה
ממעם התלמידים היינו עקרה בעו"ה,
והיינו עקר ועקרה.

ובזה יזן ש"ס פרק חלק (סנהדרין
ע"ה) **אין כן דוד כל עוד**
שיזקש דג לחולה ולא ימלא. פירוש

בשנה שלא למד תורה ברבים חוץ מט' באב, גם בליל יום הכפורים התאספו
אליו העדרים ולימד אותם סדר עבודת יום הכפורים בבית המקדש שיבנה
בב"א. אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי כי היה גופו הקדוש מדוכא ביסורים
קשים, וחליינו הוא נשא משנת תקצ"א, וכשהיה גוסס סמוך למיתה קרא לו
איזו תלמידים ואמר לפנייהם ד"ת למען לא יעבור יום בלי תלמוד תורה דרבים
וכו', עכ"ל. ובשנה זו תקצ"א לפ"ק כבר בריש שתא היה רבינו בסכנה עצומה
כמו שכתב בתשובתו בשו"ת חתם סופר (אבהע"ז ח"ב סימן נ') מיום ט' כסליו
תקצ"א לפ"ק, [ח"א (סימן י') מיום כ"א כסליו], חו"מ (סימן ר"ה) מיו"ד שבט,
יו"ד (סימן שמ"ה) מכ"ד אדר, ונגד רצונו הטהור באשר דרכו היה ליסע למקום
הרחצה רק בשלהי קייטא כמוזכר בהרבה תשובותיו (לדוגמא באבהע"ז ח"ב סימן
נ"ז, ס"ג, ק') שלא לבטל הרבה מלימודו עם התלמידים למאות, הוכרח מרן ז"ל
ליסע בשנה זו למרחץ פישטיאן כבר בחצי חודש סיון, כמוזכר בשו"ת חת"ס
חאו"ח (סימן קכ"ט), ושם (סימן קמ"ה) מטוב תמוז בתשובתו להגאון מהרש"ק
ז"ל כתב בריש התשובה וז"ל: "יקרתו הגיעני ואני פה עוסק במרחצאות על
רוב התלאות על גבי תלאות כי נהייתי ונחליתי השנה הזאת בימים שעברו
כידוע, וגם פה אני בעו"ה עד היום הזה נחליתי בחולה קדחת ל"ע, ואין דעתי
שפוי ואין כחי כמאז, עכ"ל. ואעפ"כ היה קסת הסופר במתנו והשיב גם
בשנה זו המון תשובות, וכתב חידושים על מסכתות, וקונטרסים על סוגיות,
וחידושי אגדה הרבה מדי שבת בשבתו, ודרש דרשותיו הנפלאות בעתים מזומנות,
והעלה הכל בעצם ידו הטהור בפנקס קדשו עה"ת משנה הנ"ל, גם תח"י מה
שדרש אז בפישטיאן בפרשת קרח הספידא על הגאון אהל דוד זצ"ל, ובמוצאי
ש"ק ער"ח אב כתב שם חי' בקונטרס מיוחד על ר"פ אתו ואת בנו (חולין ע"ז
ע"ב), ונדפסו בחת"ס עמ"ס חולין שם. והתעכב שם עד יום ז' בחודש אב
ככתוב בשו"ת חתם סופר (אבהע"ז ח"ב סימן ח'), ועל כן מתאנח רבינו ז"ל פה
בדרוש החוצב להבות אש שנתבטל בשנה זו הרבה מלימודו הקדוש עם
התלמידים, ודואג על העתיד שח"ו יבוטל זכות לימוד תורה מבני הישיבה
המגינה בפני כל, וכאשר היה באמת מגן ומחסה לקהלתו כמוזכר לקמן בדרוש
הודאה בד"ה ואחר כל זאת וכו' והוא פלא. זי"ע. - שער יוסף.

כי ידוע (ברכות ס"א ע"ג) כשאמר פפוס לרבי עקיבא מ"ט עוסק בתורה נגד גזירת המלכות, והשיב לו אמשול לך משל לשועל שעמד על שפת הנהר ואמר לדגים מ"ט אחס רצים הנה והנה, אמרו לו מפני שאנו מתיראים מפני הציידים, אמר להם נאזו אלי היבשה ונלחמה עמהם, אמרו לו אין אתה פקח אלא טיפש שבחיות, השתא במים שהוא מקום חיותנו אנו יראים מפני הציידים, ציבשה שהוא מקום מיתחינו על אחת כמה וכמה. אמנם כוונת השועל היה להטעותם להוציאם ממקום חיותם. ואמר רבי עקיבא ה"נ ומה צשעה שאנו עוסקים בתורה כי היא חיינו ואורך ימינו אנו מתיראים, אם נשמע לקול השועל שלא לעסוק בתורה על אחת כמה וכמה - הנה כן הדבר הזה ממש, כל זמן שהישיבות בעולם, אעפ"י שהציידים רודפים תמיד ואין רגע בלא פגע, מ"מ זכות התורה מגין, אבל עתה הלביש את עצמו כשועל ליעץ לטוב לצטל כל הישיבות בכל המדינה, ואם יציא ח"ו ויגש הרעה והמגפה או דברים שאנו יראים מי יגן ציבשה בלי מי תורה.

והנה ענת השועל הזה המתנכר להטיב הוא יותר רע ומר מהציידים הרעים כשאנו במים. וכבר כתבתי לעיל דאין בן דוד צא עד

שאפס ענור ועוזב. על כן אמרו אין בן דוד צא עד שיבוקש דג לחולה, היינו תלמידים השטים צמי התורה, יבוקשו לרפאות כל חלי ולא ימנאו בעו"ה, ואז היא דיוטא התחתונה, ואז נפפה לבן דוד צצ"א.

ועל כן אמר בצרכתן של ישראל לא יהיה בך עקר מזד הרב ולא עקרה מזד התלמידים, ושלא תאמר שהצטיח כן להגן מן האומות שלא ישלטו עלינו, על כן הקדים ברוך תהיה מכל העמים ולא תצטרך להגנה, ומ"מ לא יהיה בך עקר ועקרה.

ועד"ז נפרש מאמר שלהי מסכת מכות (כ"ד ע"ג) כשראו רבי אלעזר (בן עזריה) ורבי יהושע שועל יוצא מבית קדשי קדשים והיו זוכים ורבי עקיבא מנחק, ואמר כיון שנתקיים ציון שדה תחרש והר הבית לצמות יער (מכא ג' י"ג), יש לצפות שיתקיים במהרה נבואת זכריה (ח') עוד ישבו זקנים וחקנות ואיש משענתו צידו. ואקדים לפי הנ"ל הא דכתיב (ישעי' ג' א') כי הנה וגו' מסיר מירושלים ומיהודה משען ומשענה, היינו זכר ונקבה רב ותלמידיו. ולעומת זה בצרכותינו במהרה עוד ישבו זקנים וחקנות, היינו חכמי ישראל זקן זה שקנה

חכמה (כקדושין ל"ב ע"ב)¹, זקנים זכרים רבנים, וזקנות נקבות תלמידיהם, ומשענתם צידם היינו משענת משען ומשענה הנ"ל.

ונבוא אל המכוון בעזה"י, כי גם הם ידעו שאם יתקיים הר הצית לצמות יער יש לפות לישועה, אך הם חשבו צמות יער רוצאים צו ציים וחוחים אז יש לפות לישועה, אך ראו שועל שנראה לכאורה חיה צת תרבות רגילה במקום יישוב, ואיננו יער, ואין לפות לנצואת זכריה. אבל רבי עקיבא לטעמיה צמשל הנ"ל, כי הוא הצין שהס"ם מתלבש בשועל, והוא גרוע מציים וחוחים, והוא מוציא דגים מים ומסיר משען ומשענה, ועי"ז יש שמחה שנצפה על ההיפוך שהוא טוב שישבו זקנים וזקנות ואיש משענתו צידו כנ"ל.

ובתובחה אמרתי אז צהמשך דברים. כתיב (איכה א') דרכי ציון אצלות מצלי צאי מועד כל שעריה שוממין כהניה נאנחים צתולותיה נוגות והיא מר לה. כי אנו רואים צעו"ה דרכים אצלם ושערים שוממים, ואעפ"י שהוא צרה, ממנו יושע יהודה, ויתנו לצ איך צימי הרוחה נתערצו צחורים

וצתולות וטיילו צמקום המסוגרים עתה, ולא יכלו עתה לילך לטיאטראות כי הם כקוצים כסוחים צעיני העכו"ם צלתי יגעו צלצושיהם, ויתנו לצ וישוצו אל ה' ויקצלו תשובתינו ויוציאו למרחצ צמהרה - אך הרשעים דואגים אוי כי היום לא נוכל לילך אל מקום שחוק פלוני, והיום שצת לא נוכל לעצור הגשר ולצחק שם צחלול שצת ותערוצות אנשים ונשים. נמצא הרשעים הללו הדואגים על שאינם מוצאים מה שמצקשים לימודם הרע הם מוסיפים חטא ועונש על הדור צמקום שהיה להיות לכפר עון.

והנה הנציא (ישעי' ג' ט"ז) צוות על צנות ציון ההולכות נטויות גרון הלוך וטפוף תהלכנה, והנה צשעת מצור ומצוק דרכי ציון אצלות מצלי צאי מועד, ושעריה שוממים וכהניה נאנחים, היה הכל לטובה ולכפרת עון כאשר מסיים לצקוף (איכה ד' כ"ב) תם עונך צת ציון לא יוסיף להגלותך - אך מקונן הכא, צתולותיה נוגות על שלא יכלו לילך הלוך וטפוף צרחוצות קריה כדרכם, והיא מר לה, אותה תוגה של הצתולות היא מר לה וגורם רעה יותר, מה שאין כן אגחה של כהניה נאנחים גורם טובה ותם עונך.

ז וע"ע מש"כ מרן בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רל"ג) בד"ה והנה רחוק וכו'.

והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי
מנרים הרעים אשר ידעת
לא ישימם בך ונתנם בכל שונאך,
ואכלת את כל העמים וגו' (דברים ו'
ט"ז). הנה כתיב (שם ד' ג') עיניכם
הרואות את אשר עשה ה' בצעל
פעור כי כל האיש אשר הלך אחרי
צעל פעור השמידו ה' אלוקיך
מקרצך, ואחם הדבקים בה' אלוקיכם
חיים כלכם היום. ויש לדקדק מאי
חידוש, מ"ט לא יחיו הדבקים. וחז"ל
אמרו (סנהדרין ס"ד ע"א) הדבקים רק
דבקים בעלמא כז' תמרות הדבקות
בעלמא.

והנראה הנה כשיש חימה בעולם
רחמנא ללן ורוצם
חייבים וגורמים עיפוש האויר בדבר
ומגפה, אז אין מבחין בין טוב לרע
אם לא בהשגחה פרטית, ע"ד (איוז
ה' י"ט) בשש נרות ילך ובשבע רעות
לא יגע בך רעה, ברעב פדך ממות
ובמלחמה מידי חרב. ויפול מלך
אלף ורצבה מימיך אליך לא יגש
(תהלים צ"א ז'). והוא השגחה נפלאה,
אבל הדבקים בעלמא אעפ"י שלא

היו חייבים מיתה בלא"ה, מיהו אינם
ראוים להצלה ג"כ. אך יען עמך
כולם נדיקים (ישעי' ס' כ"א), וכלל ישראל
אפילו הם רק דבקים בעלמא ראויים
להצלה ולהשגחה פרטית. על כן אמר
עיניכם הרואות וגו' בצעל פעור
שמתו כ"ד אלף במגפה, ואחם
שהייתם רק דבקים ומ"מ חיים כלכם
היום. והיינו דקאמר נמי הכא אפילו
בשעה שישים בכל שונאך כל מדוי
מנרים לא ישימם עליך.

והנה מצינו בדבר שהיה צימי דוד
המלך ע"ה (שמואל ב' כ"ד ט"ז)
רב עתה וגו', טול הרב שבהם שהוא
אבישי בן נרויה, וע"י מיתתו נעצר
המגפה (ברכות ס"ב ע"ב), הוה סד"א
שח"ו יחסר נדיק צעת מגפה בשונאים
כדי להגן על ישראל, קמ"ל והסיר ה'
ממך כל חולי היינו מיתת חכמים
שנקרא כל חלי וכל מכה (דברים כ"ח
ס"א ה'), אותו יסיר ה' כי יחיו לעד,
ומ"מ יחיו כל ישראל ונגע לא יקרב
באהליהם, אורך ימים ישביעם ויראנו
בישועתו אמן.

ח דרש זה מובא ביערות דבש (ח"א דרוש ד') ולא נמצא במדרשים שלפנינו,
כמו שהעיר על זה בעהמ"ח ספר ילקוט אליעזר בספרו מלאה קטרת (דרוש
ד'). - שער יוסף.

דרוש ב

דרוש הודאה אחר המגפה - פרשת וישב תקצ"ב^ט

בעזה"י, מה שחנני הי"ת דרוש פרשת וישב דרוש הודאה אחר המגפה חולי קאלרא ר"ל בשנת תקצ"ב לפ"ק

דוד המלך ע"ה אמר (תהלים ק"ג) **לדוד** צרכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו צרכי נפשי את ה' וגו' הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי וגו' כל המזמור. הנה פתח דבריו צרכי נפשי וכל קרבי את שם קדשו, מ"ט אמר שם קדשו ונפשו וקרבו. הנה לתת שצח והודאה להשי"ת שהחיינו וקימנו, לכאורה אינו כדי לתת שצח והודאה לזה, כי מה יתרון לאדם צחיי עולם הזה, ומה צ"ע כי יחיה, הלא כה דברינו יום יום 'מה' אנו מה חיינו מה כחנו מה גבורתינו הלא כל הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כצלי מדע וכו' וימי חייהם הצל לפניך ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הצל'. אם כן למה זה הצל תהצלו לצרכי ה' על הצלי העולם הזה ועל קיום הגוף, ואם הגוף הבהמה הזה שמח בשמותו צאכלו צער לשווצה, עוד

יחיה ויאכל וישתה וישכח רישו', עכ"פ הנפש חלק אלוה ממעל לשמחה מה זו עושה, לומר צרכי נפשי את ה' הרופא לכל תחלואיכי.

משל לבן מלך ששלחו אציו מעל פניו ודחאו אל אי רחוקה צאיי הים, והנה אנשי האי שמחו בו, כי כל ימי היותו עזר אסור ציניהם נפקדו אנשי האי מאנשי המלך ע"י בנו העזר, וצבוא זמן ששצ אל אציו נתאצלו אנשי האי ושמח בן המלך, ושוב אחר זה האריך המלך זמן אסורו להתעכב עוד צאי, שמחו אנשי האי ונצטער בן המלך.

וה"ב הנפש חלק אלהי ממעל עזר צגוף העכור, והחומר שמח צהמזגו עם בן המלך הנפש, וצבוא זמנו לשווצ אל ציתו ישמח הנפש ויצטער הגוף, וכשנמלך הקצ"ה ושולח רפואה ויחי מחליו, הגוף יש לו לשמחה אך הנפש מ"ט צרכי נפשי את ה'.

אבל אנחנו עמך בני צריחך וכו' אשרנו מה טוב חלקינו ומה

ט דרשות חתם סופר (דף ס"ב טו"א).

י לשון הכתוב משלי (ל"א ז') וסי' במצודות שם מלשון רש ועני.

נעים גורלינו ומה יפה ירושתינו, אשרינו שאנו משכימים וכו', ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא (אבות פ"ד מ"ו).

ובפרשת השבוע כתיב וישב יעקב (בראשית ל"ז א'), אמרו חז"ל (ב"ר פ"ד ג') ביקש יעקב לישב בשלוה, אמר הקב"ה לא דיין לדיקים מה יש להם לעולם הבא אלא שרונים לישב בשלוה בעולם הזה, מיד קפץ עליו רוגזו של יוסף. והדבר יפלא מי סגי להקב"ה אם יאכלו לדיקי תרי עלמא. אבל כבר כתבנו במקום אחר כמה שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ו) יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, שלכאורה הני תרי יפה קותרים זה את זה, ואי אפשר להיות עולם הבא יפה מעולם הזה ועולם הזה יפה מעולם הבא.

אבל הענין אעפ"י שאמת הוא שכל לדיק יפה לו שעה אחת בעולם הזה לעשות רצון קונו ית"ש מכל חיי העולם הבא, ואם כן לא היה הצדיק ראוי לשכר עולם הבא כלל, כי די לו בהנהגתו בעולם הזה, ולפוס

לערא אגרא (שם פ"ה מכ"ג), ע"כ (עכ"פ) אין שום לדיק בעולם שחושב עצמו שעשה רצון קונו, אפילו במנה אחת וחושד עצמו לעולם, ואפילו משה רבינו ע"ה אמר בשעת סילוקו איני יודע לאיזה מקום מוליכין נשמתי אם לשמים אם לארץ, ע"כ פייס השמים והארץ ואמר (דברים ל"ב א') האזינו השמים ותשמע הארץ כדאיתא במדרש (ילקוט רמז תתקמ"ב), נמצא אינו נהנה בעולם הזה כלל. אך צבאו לעולם הבא ומראין לו שכרו ואין עשה רצון צוראו בעולם הזה אז הוא שמח וטוב לב על העבר בעולם הזה. ואם כן בעולם הבא אז יפה לו שעה אחת שעברה עליו מכבר בעולם הזה מכל חיי עולם הבא, ויפה אותה שעה בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, לפי שאז בעולם הזה עדיין לא ידע שנתפייס הקב"ה עמו.

ואמנם יעקב אבינו ע"ה צבאו שלם מבין שיני אריות עשו לבן, ושר עם אלוקים ואנשים ויוכל (בראשית ל"ב כ"ט), ונקרא שמו ישראל, ושוב קראו הקב"ה אל י" וזכה לשכון בארץ הקדושה, ועוד לכבד אביו בחייו ועשו פינה מפניו, אז ידע בנפשו כי הוא מוצח שצאצות, ויפה לו שעה אחת בעולם הזה בארץ ישראל מכל חיי העולם הבא, על כן ישב יעקב,

נתישצ בשלום העולם הזה, ואמר
הקצ"ה אם כן יאבד שכרו לעולם
הבא על כל עבודתו שמכאן ואילך,
שהרי יפה לו שעה אחת בארץ ישראל
מכל חיי העולם הבא. על כן הטעהו
הקצ"ה וקפץ עליו רוגזו של יוסף,
והיה סבור שמת, וקבלה צידו אם מת
אחד מבניו בחייו הרי הוא כמנוחה
לשמים^י, אם כן שוב לא היה יפה לו
בעיניו שעה אחת בעולם הזה, כי חשד
עצמו שאינו עושה רצון קונו, ואחר
כך שנודע לו שיוסף חי אז הורד
למארים חוזה לארץ, ואז פשיטא שלא
נהנה ממעשיו ועבודתו בארץ טמאה,
וע"כ נתקיים צו מולא שפתיו כי ארד
אל בני אצל שאלה^י, כי עכ"פ עי"ז
ירד אל אצל שאלה לקבר, כי אפילו אחר
כך שידע שיוסף חי מ"מ עי"ז מת
בחו"ל, ועכ"פ לטובתו לא רצה
הקצ"ה שישצ בשלום וא"ש.

בחזור לעניינינו, כי יפה לנו שעה
אחת בעבודת הי"ת בעולם
הזה, והגוף העכור וקרביים ובני
מעיים אשר כל מחמדם לאכול ולשתות
ולמלאות בטנם והלז המתאוה וחומד,
כל האיצרים הללו מקודשים ומוטהרים
ונפרשים בתכלית הפרישות, ואגודים
באגודת וקשורי התורה וכל מעשיהם

לשם ה', צרוך הוא אלוקינו שבראנו
לכבודו והבדילנו מן התועים, אחת
בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו
ורצית בנו, לגוף הזה נאה לשבח
ולהודות לה', וממילא אשרי הנפש
נשמת הצדיק, ועמך כולם צדיקים,
שיזכה ע"י העולם הזה לעשות רצון
קונה בציצורה עם הגוף.

והמשל כבחורים לומדי תורה בני
הישיבה העומדים פה
לפנינו ה' עליהם יחיו, המועתקים
מבית אבותיהם המלאים כל טוב
ומתגוררים בארץ לא להם,
ומתפרנסים על שולחן אחרים בנהמא
דכסופא ודוחק, וממלאים כריסם
בתורה ויראה, וכשיגיע זמן לשוב אל
ביתם ואבותם אל על יקראום. הנה
מעשים בכל יום שמבקשים פני אבותם
שיניחום עוד בישיבה להרבות חכמה
ותבונה ודעת, כדי שיצואו לביתם
ממולאים בתרשים שהם וישפה. וה"נ
הנפש, נפשות ישראל איננו כמשל בן
מלך המשולח לאי שמם ונעזב, כי אם
לבחור וטוב המקצץ מרגליות טובות
ומסגל תורה ומעשים טובים, ע"כ
מנטער בהסתלקו, ושמת כי ישלח ה'
דברו וירפאם וישאר חבורו עם הגוף
עוד בעולם הזה.

יב רש"י בראשית ל"ז ל"ה בסגנון אחר קצת, וע"ע תנחומא (ויגש ט').
יג עיין בחתם סופר עה"ת (בראשית דף רי"ט טו"א) בד"ה אני (הב').

ונבוא אל המכוון בעזה"י, ונקדים כי כל מקום שאתה מוצא קדושה הוא לשון פרישות (ויק"ר כ"ד ו'), קדושים תהיו (ויקרא י"ט ז') פרושים תהיו, על כן שם קדשו מורה על הפרישות. וקאמר ברכי נפשי את ה' על שזכה להיות נשמה בגוף אשר אפילו כל קרציו מזרכים שם קדשו, הקרציים שבהם עיקר התאורה והמאכלים והמשקים, הם המה מזרכים על קדושה ופרישות ושומחים לפרוש מעשר שערי היתר שלא לנגוע באיסור. ואם כן עי"ז ברכי נפשי את ה'.

והוא ע"ד ברוך הוא אלוקינו שצראנו לכבודו. הנה זהו צרכה על תחילת בריאתו שצראנו לכבודו, כדרך הצחור שש ושמח ששלחוהו אבותיו אל מקום תורה וחכמה. שוב אומר ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו הסולח לכל עוונתי הרופא לכל תחלואיכי, שהיה זמן לקרוא לבוא לציטו והתחסק עמו להאריך זמנו לרפאות תחלואיו ולסגל עוד מעשים טובים בעולם הזה אשר יפה לו שעה אחת מכל חיי העולם הבא.

והנה אחינו בית ישראל, עזר על העולם נקשה" ומגפה קשה, ויש מקומות שמתו רבים לאלפים ורצבות, ומ"מ הנשארים ואם הם מתי

מעט, מחוייבים ליתן שבח והודיה על שהם פליטי שרידי המגפה. גם כי אנחנו תלי"ת מה רב טובו עלינו, כי מעט מעט מוזהר המתים במגפה, ולא בפעם אחת אלא במשך זמן איזה חדשים. ורבו אשר חלו ונתרפאו תלי"ת המה כולם מחוייבים לצרכי צרכת הגומל לחייבים טובות. וידוע מה שאמרו חז"ל (מדרים מ"א ע"א) כל חולה שנתרפא צידוע שנמחלו עונותיו, דאי לאו הכי לא היו מוצאים לו זכות, דכתיב (איוב ל"ג כ"ה) רופאם בשרו מנוער.

והיינו הסולח לכל עוונתי הרופא לכל תחלואיכי הגואל משחת חייכי - ומוסיף המעטרכי חסד ורחמים, הוא הדבר אשר ראינו, מה רבו חסדיך ה' כי כל הסוצצים אותנו בזמן ההוא מלאם ה' חסד ורחמים. אמר עזרא (ט"ו ט') כי עצדים אנחנו וצעדויתנו לא עזבו אלוקינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס, ראו העמיד על העיר הזאת הקיר"ה את הגראף הקומיסערה הגדול, ראו כמה חסדו ורצ טובו, ממש החיה נפשות אנשים בדבריו, וכל שרי הקומידאט יר"ה ושרי העיר היושבים צמלאכתם הפליאו חסדם ועינם לטובה, והרופאים אשר עמנו פה בקרייתנו, וצפרט רופאי ישראל, וכל משמשי

יד עפ"י לשון הכתוב ישע"י (ח' כ"א) ופירש"י שם, מאורע קשה.

החולים שהיו ממונים על זה בזמן המגפה, כולם זריזים יומם ולילה ולא ישבתו לא שקטו ולא נחו בין לעשירים בין לעניים, בפק דמים ובלי צנע כסף, האם לא נודה ונמלא פה תהלות לאלוקי ישראל אשר סביוני באנשי חסד ורחמים האלו. וזה המעטריכי לשון סבוב, כמו (שופטים כ' מ"ג) כתרו את בנימין, כננה רצון מעטרנו (תהילים ה' י"ג), ה"נ המעטריכי חסד ורחמים, רונה לומר סבוב באנשי חסד ורחמים.

והעולה על גבי כולם, המשביע בטוב עדיין תתחדש כנשר נעורכי, פירש רש"י הנשר מתחדש נוותיו בכל שנה ושנה. והענין, הנה אמר יעקב אבינו ע"ה (בראשית ל"ב י"א) קטונתי מכל החסדים, ופירשו בו (שבת ל"ב ע"א) ע"י כל החסדים האלו נתמעטו זכויותי, ומכל שכן מה נאמר ומה ננצדק אחרי כל החסדים, אם כי הרחיק ה' פשעינו, אך גם אכלנו זכויות אבותינו וזכויותינו, והואגנו ערום כיום הולדנו. ובחסדי ה' הקדים רפואה למכתינו, גם כי אצדנו נוות הישנים חידשנו כנפים חדשים כנשר שמשיר נוותיו ומחדש חדשים לבקרים לפרקים, והוא כי נתן ה' בלב ראשי מנהיגי קהלתנו והמעסקו יומם ולילה לפקח על עסקי ותולדת הזמן, וקבלו ממון הרבה לרצות להחיות עניי עירנו ובחורי ישיבה, ולהלביש העניים באופן שלא יהיה ח"ו שום דבר מחסור

גרמא בזקין. וחזרת גמילות חסדים ומנהיגיהם בצקור חולים וקצורת מתים אשר במקומות אחרים השליכוס אל הצור כמה וכמה ובמקום אחר חוץ לקצורת ישראל, לא כן בקהלתנו התעסקו עמהם בכבודם, ולא חשו על נפשם וקצרום במקומם הראוי כל אחד כראוי לו. גם כי תל"י מעטים היו, קרוב לק"ן חולים ומהם כמו שלושים מתים במשך ז' חדשים, מ"מ הוציאו על זה כמה אלפים ופקחו פקוח נפש על זד היותר טוב, ישלם ה' פעלם ושכרם שלם מאת האלוקי ישראל, באופן שקנו לעצמם ולכל בני הקהלה חיי עולם הבא, באופן שנתחדש כנשר נעוריהם.

והיינו המשביע בטוב עדיין, ברב טוב ודקה שעשית השביעך, ועי"ז תתחדש כנשר נעורכי, זכויות חדשים במקום הישנים. ואמר בטוב עדיין לשון עדי, ואולי קאי על עניי ישראל שהם העדי של ישראל, כדאמרינן (תהיגה ט' ע"ב) יאה עניותא לישראל כורדא סומקא לסוקיא חיורא, ה"נ השביע בטוב עניי עמי שהם עדיין, כדי שתתחדש עי"ז כנשר נעורכי.

ואמר עושה נדקות ה' ומשפטים לכל עשוקים, יודיע דרכיו למשה לבני ישראל עלילותיו וגו'. לא אחרין בדקדוקים, אצל עכ"פ אי האי

משה וזני ישראל קאי חמשה רבינו
 ע"ה וישראל שצימיו, היה לו לומר
 הודיע למשה ולזני ישראל, ולא יודיע
 לשון עמיד. על כן אומר לעניינינו,
 כי אחר שהפליא הקצ"ה חסדו עמנו,
 לא נעשה כמעשה ארץ מצרים ופרעה
 דכתיב (שמות ח' י"ב) וירא פרעה כי
 היתה הרוחה והכזב את לבו, כך
 לא נאמר ח"ו כי עתה נפטרנו מכל
 וכל ועולם הפקר ונשוב לרוע מעללינו
 איש הישר בעיניו יעשה, ונשכיל ונצין
 כי היו יסורינו וזהלותינו נגד
 עוונותינו הרבים, ולא נתכפרו ולא
 השליך הקצ"ה העוונות צמולת ים,
 אך הרחיקם והניחם מן הארץ, והאריך
 אפו אולי עוד נשוב אליו, ואם לאו
 ח"ו ולא הוזהרנו בכל האזהרות האלו,
 יש לחוש ח"ו פן יוליא כלי זעמו
 ח"ו, ויסקור דלתי תשובה כאשר
 אירע לפרעה ולכיוצא בו^{טו}. על כן

טו עיין רמב"ם הלכות תשובה (פ"ו ה"ג) שכתב: ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דין האמת שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה, הוא שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו השמן לב העם הזה וגו', וכן הוא אומר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא, כלומר חטאו ברצונו והרבו לפשוע עד שנתחייבו למנוע מהן התשובה שהיא המרפא, לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב פרעה, לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו שנאמר הבה נתחכמה לו, נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו, לפיכך חזק הקדוש ברוך הוא את לבו, ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר שלח ועשה תשובה וכבר אמר לו הקדוש ברוך הוא אין אתה משלח שנאמר ואתה ועבדיך ידעתי וגו' ואולם בעבור זאת העמדתך, כדי להודיע לבאי העולם שבזמן שמונע הקדוש ברוך הוא התשובה לחוטא אינו יכול לשוב אלא ימות ברשעו שעשה בתחילה ברצונו, וכן סיחון לפי עונות שהיו לו נתחייב למנוע מן התשובה שנאמר כי הקשה ה' אלהיך את רוחו ואמץ את לבבו, וכן הכנענים לפי תועבותיהן מנע מהן התשובה עד שעשו מלחמה עם ישראל, שנאמר כי מאת ה' היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה עם ישראל למען החרימם, וכן ישראל בימי אליהו לפי שהרבו לפשוע מנע מאותן המרבים לפשוע תשובה שנאמר ואתה הסבות את לבם אחורנית כלומר מנעת מהן התשובה. נמצאת אומר שלא גזר האל על פרעה להרע לישראל, ולא על סיחון לחטוא בארצו, ולא על הכנענים להתעב, ולא על ישראל לעבוד עכו"ם אלא כולן חטאו מעצמן וכולן נתחייבו למנוע מהן התשובה, ע"כ.

ומבואר בדברי מרן זיע"א, ומקורו בדברי הרמב"ם דגם בבני ישראל יש לחוש שלא יסגור השי"ת בעדנו דרכי התשובה, ויש להעיר דבחתם סופר עה"ת (שמות דף ע"ו טו"א) בד"ה כי וגו', שם נקט להדיא דדבר זה לא שייך

עלינו לתת הודיה על העזר ולהתפלל על העמיד לבוא, שיתן הקב"ה בלצנינו להצין דרכיו ולהשכיל אורחותיו, ולא נטעה עצמינו להתיאש מן הפורענות.

ורגיל אני לומר ע"ד הלצה, אל ארך אפים אתה ובעל הרחמים נקראת ודרך תשובה הורית, רונה לומר הקב"ה הוא ארך אפים, מאריך אפי' וגבי דיליה (ב"ר ס"ו ד') ואינו מוותר, רק שמאריך אפו כדי לשוב תשובה, והעולם טועים ואומרים שזרחמיו ויותר לגמרי החטאים. והיינו אתה ארך אפים ולא וותרן, אלל ובעל הרחמים נקראת צפי הצרות, שחשבים שזרחמין וויתרת, ואינו אמת רק דרך תשובה הורית. על כן נתפלל להקב"ה כשם שהפליא חסדו עם הגוף לחיותנו על פני האדמה כהיום הזה, כן יתן בלצנינו לידע את ה' אלוקינו ולתקן דרכינו.

ובמקום אחר כתבתי^{טז} שזה היה כוונת ההוא מרבץ בפרק

הקורא עומד (מגילה כ"ה ע"א) דנחית קמיה דרבא ואמר בתפלתו אתה חסד על קן צפור חוס ורחם עלינו. פירוש כי אמרו חז"ל בפרק חלק (סנהדרין ז"א ע"א) שהנשמה נקראת ציפור, עיי"ש שאמר כן אנטונינוס לרבי. והגוף הוא קנו של ציפור, שהנשמה מקוננת בתוכו. ואמר אם הקב"ה חס על הגוף העכור שהוא רק קנו של צפור, ראוי יותר לחוס עלינו, היינו עצמיותנו ליתן לנו לב טהור לעדדו כרצונו, והיינו אתה חסד על קן צפור, חוס ורחם עלינו.

ונבוא אל המשך הפסוקים, ונקדים ונאמר כי משה יאמר על כל חכמי הדור ומנהיגיה נקראים על שם משה, כדאיתא בש"ס (שבת ק"א ע"ב) משה שפיר קאמרת. והיינו דקאמר עושה דדקות ה', אלל שופט ועושה משפטים לכל עשוקים ואינו מוותר להעושה, הן העושה חצירו או עושה התורה טורף נפשו בכפו, אעפ"י שהקב"ה עושה דדקה מלד אחד, מ"מ אינו מוותר ולסוף עושה משפטים

בבני ישראל, ובכל אופן הקב"ה מחזירנו בתשובה, שכתב בזה"ל: 'במצרים היתה מכה אחת עולה על גבי כולם, והוא הכבדת לב שלא היה יכול לשוב בתשובה, וזאת המחלה לא יביא על ישראל לעולם אפילו יתחייבו ח"ו מחלה מצרים כדכתיב בתוכחה, והשיב בכך כל מדוי מצרים אשר יגורת מפניהם, מ"מ שערי תשובה לא ינעלו לעולם והבטיחם ושבתי עד ה' וגו', והקב"ה מחזירם למוטב אפילו ע"י [מלך] קשה כהמן חלילה, כי נשבע ה' שלא יחליפם', ע"כ.

^{טז} בחתם סופר עה"ת (דברים דף צ"ב טו"א) בד"ה מסכת וכו'.

לכל עשוקים, על כן הרי אנו מתפללים
נא ונא יודיע דרכיו למשה, לכל מנהיגי
הדור, ולכלל בני ישראל יודיע עלילותיו
צלצצם לכל יטעו, וישכילו ויצינו כי
רחום וחנון ה' הוא רק ארך אפים
ורב חסד, ולא ויחמו, רק הארכת
אף, כי כך דרכו ית"ש.

לֹא לנצח יריב. פירוש אמרו חז"ל
(פסחים ק"ט ע"א) למנצח מזמור,
זמרו למלך שמנצחים אותו ושמח, כי
מלך צדק ודם מנצח כשהוא מנוצח,
אצל הקצ"ה רוצה שיהיה הוא המנוצח
מצדיותיו, על כן מורה להם דרך
לשוב. והיינו לא לנצח יריב, הקצ"ה
לא צא מעיקרא צריב להיות הוא
המנצח, אחרצא לא לנצח יריב, להיות
מנצח, ולא לעולם יטור, כי כגזרה
שמים על הארץ גבר חסדו על יראיו,
אך לא לוותר. כי צאחד משני אופנים
יהיה מחילה גמורה, או שהיסקורים
הגדולים ההמה שקולים כנגד
העצירות, ואם כן כבר נתכפרו, וזה
אינו אמת, כי לא כחטאינו עשה לנו
ולא כעונותינו גמל עלינו, רק כגזרה
שמים על הארץ גבר חסדו על יראיו.
והשני שוויתר לגמרי להשליך צמזולת
יס החטאים, וגם זה אינו אמת, כי
רק כרחוק מזרח ממערב הרחיק ממנו

את פשעינו, אצל לעולם הם נמנאים
בעולם ואם ח"ו לא ישובו יחזור
הקצ"ה ויפרע משונאינו.

ואחר כל זאת נודה לה' אלוקינו
על חסד גדול שהפליא ע"ד
הפלא, על התלמידים בני הישיבה ה'
עליהם יחיו שלא פגע בשום אחד מהם
שום חולי ומכאוב, ולא שום ענין
מענין החולי החוא, ועל זה לא לבר
שבני הישיבה יתנו תודה לאלוקינו,
אך כל בני הקהלה, כי בזכותם
וצדקתם היה זאת לנו כאשר אבאר
בעזה"י. והוא כי ידוע ומפורסם לרבים
רב טוב בני קהלתנו בהחזקת ישיבה,
זה קרוב לב"ו שנה אשר זכני ה' לישיב
פה"י, והם מחזיקים למאות תלמידים,
מי יפאר גדול פאר אנשי קהלתנו על
זה, ומ"מ לאו כל הזמנים ולא כל
המקומות ולא כל העתים שיום,
לפעמים יש ויש אנשים אשר עיניהם
צרה ופוערים פיהם כי קשה עליהם
עול סבלם, ובכל זאת לא פגע ולא
נגע בהם שום אדם מעולם, אבל עכ"פ
דבר שפתיים אך למחסור, ויהיה ח"ו
למזכרת עון. והנה בזמן המגפה העבר
היה עין בריה צרה בחברתה בלא"ה,
ומב"ש בבכורי דלים הללו י"י, ואלו ח"ו

זי מרן ז"ל זרח שמשו בפ"ב ביום ג' פרשת לך לך תקס"ז (חוט המשולש
עמוד ס"ד).

יח עיין רש"י ישעי' (י"ד ל') [ופירש"י שם שרים שהם עכשיו דלים] -
שער יוסף.

נחלה אחד מהם אעפ"י שבודאי היו נומלים עמהם חסד בדרכם, מ"מ יש ויש שהיו פותחים פיהם ומדברים מה לנו לסבול עול אחרים אומללים האלו, ישובו איש לביתו, והיה ח"ו דבורים באלה לעורר דין על הקהלה. והקב"ה חפץ בהצדקם, על בן יחיד עינא פקיהא לבל ישלוט שום חולי ורפיון באלו - וזהו רמזו בפסוק שאנו צו, כרחם אב על בני ריחם ה' על יראיו, היינו צחורים לומדי תורה שזכרנו, והטעם כי הוא ידע יצרנו שרגילים לפנות פה ולדבר דברים שלא כהוגן, זכור כי עפר אנחנו, ואין מעצור לאיש עפר מן האדמה, על כן חס הקב"ה על יראיו ולא פגע בהם החולי כלל, ויחלימם ויחיה אותם.

ואמר עוד אנוש כחזיר ימיו כזין השדה כן יזין כי רוח עצרה צו ואינו ולא יכירנו עוד מקומו, וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו ונדקתו לבני בני לשומרי צריחו ולזוכרי פקודיו לעשותם. היינו כמ"ש לעיל, שהמתים במגפה ר"ל במקומות אחרים לא די להם שמתו בשעה מועטת, עוד לא זכו לקבורה בקברות אבותם ולצנות נפש על קברם להיות זכר עולם לבני צניהם לומר פה שציתת אבותיו, כי הושלכו במהמורות עשרה או עשרים בפעם

אחת - לא כן בקהלתינו תלי"ת, אותן המעט שמתו זכו לקבורה בכבודם, ולזכר עולם יהיה נדיק לבני בניו אחריו.

והיינו דקאמר אנוש הענוש בחולי ההוא כחזיר ימיו, התעייף עיניו צו ואינו, כי רוח עצרה צו ואינו, ולא עוד אלא ולא יכירנו עוד מקומו, מקום מנוחתו בבית הקברות לא יכיר מקומו איה. אבל חסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו, פירוש מעולם הזה עד נכנסו לעולם האחר בקבר, לשומרי צריחו, נדקתו לבני בני, שידעו מקום אבותם לכבד מקום קברות אבותם.

ואמר ה' בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה. כי

אמרו חז"ל (ב"ק ס' ע"א) בשעת הדבר כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין טוב לרע. ועל זה אמר זוהר (ח"א ק"ג א') ויש נספה בלא משפט. והענין בנתינת רשות למשחית היינו שנתעפש האויר והעיפוש נופל על בני אדם שוב אין הצחנה ואחד מזיק את חברו, אפילו מי שאין האויר מזיק לו לפי טבעו, מ"מ ע"י הצל חברו הנזק והחולי יחלה גם הוא וימות בלא עתו ובלא משפט. נמצא בעת ההיא ימותו בלא משפט, וכאלו סילק הקב"ה משפטו והשגחתו ומסרו לטבע עיפוש

האזיר. אבל במחלה הלו ראינו
השגחת הבורא ית"ש בחוש אשר לא
יזמן כי יסופר, באופן שנראה בחוש
כי ה' בשמים הכין כסא משפטו
ולא מסרו לאזיר המשחית בשלוח
צלי השגחה, אלא ומלכותו בכל
משלה, עיני ה' משוטטים בכל (זכריה
ד' י').

על כן זרכו ה' מלאכיו וגו', ומסיים
זרכו ה' כל מעשיו בכל מקומות
ממשלתו זרכי נפשי את ה'. סיים
זמה דפתח כמ"ש לעיל בפתיחה
זרכי נפשי וכל קרבי, שאין הנפש
מזרך ה' על הרפואה אלא אם כן
הקרביים מזרכים שם קדשו ומקבלים
עול ה' ועבודתו, וכן מסיים כאן
לפי מה שכתב רד"ק זרכו ה' כל
מעשיו היינו ד' יסודות. והנה אמר
בכל מקומות ממשלתו, ע"ד שאני
מפרש מאי דכתיב (בראשית מ"ה כ"ו)
עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל
ארץ מצרים ויפג לבו כי לא האמין
להם, כי הכוונה בזה כי מדרך העולם

אפילו אדם ישר וכשר אם עולה
לגדולה ומתוודע לרשות אין מעשור
לרוחו וישמן ויצעט, ואינו גבור
לכזוש עצמו מלהדמות להם
זמעשיהם ומעלליהם כדי ליפות עצמו
להם. אבל לא כן יוסף הנדיק לא
מיציעא שלא משלו זו המצריים ללמדו
מעשיהם והוא משל זעצמו וכזש
יזרו, אך אדרכא הוא משל זהם
ולימדם מוסר ואורחות ישר, וזה
היה קשה ליעקב להאמין. וזהו
כשאמרו לו עוד יוסף חי, ודי זו
שהוא חי ממש כנדיק, ועוד כי הוא
מושל זיראתו על ארץ מצרים, ועל
זה פג לבו מלהאמין להם י'.

והנה הכא קאמר קרא זרכו ה'
כל מעשיו ד' יסודות
החומריים, זרכו ה' בכל מקומות
ממשלתו, שהקצ"ה מושל זחורתו
ויראתו עליהם ולא העולם מושל זהם,
אז זרכי נפשי את ה'. יזכנו ה' ויחיינו
לעבודתו ויראתו ונחזה זנועם ה'
עלינו זצ"א.

דרוש ג

דרוש לפרשת תבוא תקצ"א כ - לפרשת תבוא ובו קצת חידושים מדרוש הספד כ

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתובה (דברים כ"ט ס"א). ויל"ד לפמ"ש חז"ל שהוא מיתת חכמים, א"כ הרי זה מכה וקללה כשאר קללות, מה לשון גם, וכי כתיב גם הצלצל ישלח ה' בך, או בשום מכה מי כתיב גם. עוד יל"ד, כיון שהוא קללה ידוע סילוקן של חכמים כמו קדחת ושחפת וכדומה, א"כ מה לשון אשר לא כתובה, הלא כל המכות קודם שנכתבו היו לא כתובה ועכשיו היא כתובה, וכן סילוקן של חכמים עכשיו היא כתובה.

אבל לפי הנסיון צעו"ה השתא הכא בדור הזה שהדבר ר"ל מסבב במדינות כ, וגם מתו כמה חכמי ישראל במיתה אחרת שלא בדבר, א"כ הרי כאן ב' מכות תכופות, ואלו מתו חכמים אלו אחר עצור מכת הדבר הלא היה הספד ונער גדול, גם כי עתה שצעו"ה נער גדול בעולם

כ דרשות חתם סופר (דף שפ"ו טו"א).

כא העתקתי פה רק 'מילי דהספידא' ממאמרים הרבים שרשם מרן לפרשת כי תבוא, וכמו שכתב החתם סופר בעצמו: 'ובו קצת חידושים מדרוש הספד'. רק מאמר קטן א' שכתב החתם סופר פה לפני ר"ה גם כל וכו', אעתיק פה, אולי שייך ג"כ להמאורע מענין ההספד, וזל"ק:

והיו בך ובזרעך לאות ולמופת עד עולם. זהו ברכה לפי הקללה שאלו הקללות לא ימצאו בישראל לעולם ע"ד מקרה טבע ומכה מהלכת כי לעולם הקב"ה ישגיח על עמו ויצילם מכל רע ולא ימצאו בהם לעולם אלא ע"ד אות ומופת כשיגברו החטאים, כדאמרי אינשי זהו מכה מהתוכחה שהוא ע"ד פלא כי לא שכיחי בישראל אפי' בגלות אלא לזמן רחוק וע"ד אות ומופת. עכל"ק. - שער יוסף.

כב בדרשות חתם סופר (דף ס"א טו"ג) בדרוש הספד לפרשת עקב דהאי שתא תקצ"א לפ"ק כתב מרן וזל"ה: והנה זה יותר מארבעים שנה תלי"ת שלא נתבטלה ישיבה מעל שולחני אפילו יום אחד, והשתא הכא רבו עוונותי וגבר עלי חולי וכו' ונתבטלתי הרבה מהרבצת תורה וכו' ועתה אחר כל זאת בחסדי הי"ת חזרתי לימי עלומי ויכולתי כרצוני, הנה רעש גדול בעולם מחשש מגפה וחרב ומלחמה, והתלמידים נרדפים ממקומם מתפזרים אנה ואנה ולא מצאו מנוח בכל

בלא"ה עוד נתחבר לזה מיתת גדולי ישראל, ואלו היו מתים בדבר היינו אומרים שאין זה מכה בפנ"ע, אלא כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין (ב"ק ס' ע"א), ע"ד (יחזקאל כ"א ח') והכרתי ממך נדיק ורשע, אך הם מתו בתחלואים אחרים הרי נראה כפולה.

והיינו גם כל חלי שהוא מיתת [ת"ח], יהיה גם דבוק עם הקללות של תוכחה, וזהו גם, ושלל תאמר שימותו בדבר שהוא אחד ממכות שנכתב כבר לעיל (פסוק כ"א) ידבק ה' בך הדבר, קמ"ל אלא ימותו במכה אשר לא כתובה עדיין.

אמרו חז"ל (שבת ק"ה ע"ב) כל המתעצל בהספידא של חכם ראוי לקוצרו בחייו. הנה איתא במדרש (פתיחתא דאיכ"ר ל"ג) דמתי מדבר חפרו להם קברים בכל ט' באב ט"ו אלף ופרוטרוט, ונכנסו לתוך קבריהם ומתו שם, ולמחר בדלו החיים מן המתים. והטעם בזה, יגיד הנסיון כי בשעת דבר ועיפוש אויר אין גומלים חסד

עם המתים, לא נספדו ולא נקברו כראוי בכבודם, כי אחר שמתו צורחים מהם כל אדם ומושלמים כדומן ר"ל, ואלו היו יודעים שימותו היה טוב להם לתקן להם קבריהם בחייהם ולכנס שם למות שם בכבוד, אך לא ידע אדם את עתו כדגים הנאחזים בפח ר"ל^כ. וכן במדבר שכל ט"ב יא' אויר מעופש והמית בפעם אחת ט"ו אלף ופרוטרוט, והיו צורחים מהם, ע"כ תקנו קברים לעצמם כי יודעים היו שימותו. ונצא אל המכוון בעזה"י, כי שכן המספיד יספדוניה דלוי ידלוניה (מו"ק כ"ח ע"ב), וממילא המתעצל לא יזכה שיקבר בכבודו, אלא יהיה מושלך כדומן בלא הספד, ע"כ ראוי לו לקוצרו בחייו כמו מתי מדבר.

והנה היום נוטה כללי ערב ליום י"ז אלול, תענית נדיקים שבו מתו מוצאי דבה על הארץ (ש"ע לו"ח סי' תק"פ ס"א) והקשה מג"א [סק"ב] הא היו רשעים, ומירץ ששבו בתשובה ולא נתקבלה תשובתם. ונלע"ד ודאי תשובתם היה כראוי, אך לא נתקבלה

המקומות וכו' וכל הדרכים מסוגרים מיוצא ובא וכו'. וכתבתי שם בשער יוסף שרבינו ה' אז במרחץ פישטיאן מחצי חודש סיון עד יום ז' בחודש אב. ואעתיק פה מכתב שכתב מרן אז ממרחץ הנ"ל [נעתק באגרות ומכתבים סימן א']. והנה החולי קאלר"א ר"ל שלטה אח"כ גם בפ"ב איזה חדשים, ובחודש כסליו פסקה. עיין בדרשות חתם סופר (דף ס"ב טו"א) בדרוש הודאה לפ' וישב משנת תקצ"ב לפ"ק מד"ה והנה וכו' ולהלן, נפלאות יסופר שם ממרן זי"ע. [נדפס לעיל דרוש ב'] - שער יוסף.
בג' לשון הכתוב קהלת (ט' י"ב).

תשובתם כי הם החמיאו רבים ואין
מספיקים צידו לעשות תשובה (יומא
פ"ז ע"ה). אך קשה הא הטעם הוא
שלא יהיה הוא בג"ע ותלמידיו בגיהנם
(שם), והכא שהיו כל ישראל בקבוצ
אחד במדבר, וכששבו המולאי דבה
אל ה' ראו תלמידיהם וישבו גם המה,
א"כ מ"ט לא נתקבלה תשובתם.
ומוכח אעפ"י שהם שבו ונתחרטו,
מ"מ ישראל לא נתחרטו, ונשאר אלם
שרש מזה הפגם, וכדאמר משה רבינו
ע"ה סוף מ' שנה והנה קמתם תרבות
אנשים חטאים (במדבר ל"ב א'), ע"כ
מתענים הצדיקים צאותו יום להתודות
על עון אבותינו, ע"ד והתודו עונותם

ועון אבותם (ויקרא כ"ו מ') ועיין רמב"ם
(פ"ה ה"א תענית) גבי ד' תעניות.

לבו ונשובה אל ה' כי הוא טרוף
וירפאנו (הושע ו' א'). ע"ד פשוט,
אמרו חז"ל (שבת קנ"ג ע"א) שוב יום
אחד לפני מיתתך, ישוב כל יום שמא
ימות למחר, אמנם רוצ אינם שומעים
ענה זו, ואומרים עוד חזון למועד,
לכשיזקין או כשיחלה יתודה וימות
מתוך תשובה. אך בשעת הדבר ר"ל
שהקצ"ה טורף אנשים כמו רגע ואין
פנאי להתודות, ע"כ לכו ונשובה אל
ה' כי הוא טרוף וחוטף, ע"כ נשוב
אליו והוא ירפאנו.

אגדות הסופר

ליקוטי דברי אגדה והתעוררות
להנצל מחולי ומגפה ר"ל
מתורתו של מרן החתם סופר זיע"א

אגדות הסופר

פרק א'

עניני תפלה וקבלת התפילות

תפילה קודם התפילה

שמעתי מאדמ"ו מהרמ"ס ז"ל בדרשת ז' אב, שפי' שאדם צריך להתפלל תפילה קצרה שהקב"ה יכין לו הדרך שיוכל לכוון לבו בגוף התפילה שלא יהיה מוטred מנגעי בני אדם, כמובן. וזה הפי' אדני שפתי תפתח, ופי' יוכל לנגיד תחלתך, לכך תקנו לומר פסוק זה קודם תפילת שמונה עשרה, ודפח"ח.

הג"מ רבי חיים סופר זצ"ל^א

פתיחת התפילה הוא מחמת מורא ורעד מפי"ה הקב"ה

והנה ענין פתיחת התפילה ה' שפתי תפתח, הוא מחמת מורא ורעד אימת מלך מלכים הקב"ה, שאפילו תפילתו שגורה בפיו וסדורה, מ"מ בעמדו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ארכבותיו דא לדא נקשן, וכל עצמותיו הפחיד ונוטל רוב המדבר, על כן מתפלל ה' שפתי תפתח דרשות חתם סופר^ב

הודאה על כל הטוב שיגמלנו קודם התפילה

[כתיב] תהלים ס"א, למנצח על נגינת לדוד וגו' כל במזמור, עיין בפנים. הנה יל"ד בפסוק הראשון מתחיל רנתי, וסיים תפילתי, ורנה הוא

א בספרו שערי חיים (קאפי"ה).

ב לז' אב (דף שכ"ד טו"ג) בד"ה ואתחנן וגו'.

תת שבח והודיה בקול רנה ותודה, ותפלה הוא בקשה על העתיד לבוא למלאות חסרונו, והם שני הפכים, כי מי שחסר דבר אינו מודה על העבר. אבל במעט התבוננות יובן, כי עפ"י השכל אין ראוי לבקש מהקב"ה ולהטריח כלפי מעלה הב הב, כאילו הקב"ה אינו יודע צרכינו ואינו משגיח לטוב עלינו יותר ממה שאנו מבינים ויודעים, ואם לפניו הגון, מה שלפנינו אינו הגון, מה יועיל תפילתי להפוך דעתו ומחשבתו, וכי אדם הוא להתנחם, נמצא עפ"י שכל לא היה ראוי להתפלל כלל, לולי ה' חפץ ומתאוה לתפילתו והוא רוצה בכך, וציוה על ככה ולעבדו בכל לבבכם, איזה עבודה שבלב היא התפילה [כריש תענית], והוא סידר לנו לאמר לפניו השקיסה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך, וכתוב (דברים ד') כה' אלוקינו בכל קראינו אליו, נמצא הרי מצוה זו כחוקים אשר אין יודע זולת המחוקק בעצמו ית"ש.

אבל קודם התפילה ראוי לאדם להודות על כל טוב שגמלנו עד היום הזה, ולשמוח בו ובהשגחתו עלינו עד עתה, וכדי לעשות רצונו באנו לבקש עוד מלפניו על העתיד לבוא אל יעזבנו ואל ימשנו, וע"כ אנו סומכים גאולה לתפילה, להודות תחילה על כל הטוב אשר גמלנו וגאל את אבותינו, ושוב אנו תובעים צרכנו על העתיד.

דרשות חתם סופר³

התפילה בעת צרה לדחות הנזק אע"פ שאין מסתכלין על צרתם וכבר פירשתי מ"ש דוד המלך ע"ה [תהלים פ"ו ז'] ביום צרתי אקראך כי תענני, שהכוונה דמצינו שהצדיקים מתפללין בעת צרתם, והוא קשה לכאורה שהרי מדרך הצדיקים שלא להרגיש כלל בצרת העה"ז ומבלי שים לב עליהם.

אמנם הענין כמ"ש בעל חובת הלבבות ז"ל [בריש שער הכנעה] שאין מענין הכנעה להיות כבהמה שאינה בת דעת לדחות הנזק מעל עצמה, אלא אם יכול לדחותו בקל מדוע ימנע מזה, הנה כי כן נהי

ג דרוש לכבוד המלך (ח"ג דף נ"ב טו"א) בד"ה תהלים וכו'.

שהצדיקים סובלים הכל ואומרים שהכל לטובתם, מ"מ כיון שיודעים שהקב"ה מקבל תפלתם מדוע לא יתפללו לדחות נזקם בקלות ומדוע יהיו כבהמה. וזהו ביום צרתי אקראך משום שידעתי כי תענני ואהי' כבהמה אם לא אקראך, אבל זולת זה לא הייתי קורא לך כלל, כי אין הצרות פועלים בי כלל וכו'.

דרשות חתם סופר⁷

בעת צרה כשאין יכולים להתפלל בדאוי הקב"ה מקבל תפילות ישראל אף בלא כוונה

ובהפטר (ישעי' ס"ג י"ז-י"ט) חסדי ה' אזכיר תהלת ה' כעל כל אשר גמלנו וגו' בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם. אמר רבי אלעזר בן עזריה יכולני לפטור כל העולם מדין תפלה, דכתיב (שם נ"א כ"א) ושכורת ולא מיין, ותפלת שכור פסולה (עירובין ס"ה ע"א).

והנה בכל זאת הקב"ה מקבל תפילותינו בשכרות ותמהון לבב, כי המלאך הממונה על התפלות אינו יודע מחשבות, ומקבלם כאלו באו מקירות לב, וקושרם כתר בראשו של חי העולמים ית"ש, והוא בעצמו ובכבודו אח"כ מסתכל בכרתו וגואל ישראל בעצמו וכבודו. אבל לענין קבלת תפלה הוא ע"י מלאך, כדי שתקובל גם תפילת שיכורים מחמת צרות. אמנם באומות העולם אינו כן, אעפ"י ששומע תפלת כל פה, מ"מ כשיגיע זמנם להאבידם ויצעקו לפניו ית"ש, מה עושה הקב"ה מבלבל דעתם ויהיו שיכורים מחמת צרותם, ואין תפלתם מקובלת, ולא ישלח מלאך שאינו יודע מחשבות, אלא הוא בעצמו בוחנם, וכיון שהם פסולים כתפלת שיכור נדחו לחוץ.

והיינו דכתיב לעיל מהאי קרא (פסוק ו') ואבוס עמים באפי ואשכר"ם בחמתי, פירוש אעשה אותם כשיכור מחמת צרות ולא יוכלו להתפלל. ועל זה אמר חסדי ה' אזכיר ככל אשר גמלנו ה', כי לא עשה כן עמנו, אלא בכל צרתם לא צר, כי אעפ"י שהיינו שיכורי הגלות, מ"מ מלאך פניו

ד' לשבת הגדול (דף רי"ח טו"ג) בד"ה והנה וכו'.

הושיעם לקבל תפלתם שאינו יודע מחשבות, ואח"כ שנתקבלו תפלתם הוא בעצמו ובכבודו גאלם, וינטלם וינשאם כל ימי עולם בב"א.

דרשות חתם סופר^ה

תפילה על בריאות הגוף ופרנסה הוא כאמצעי להשיג הדוחניות

והנה ידוע והי' בתחילת דברינו בגנות האנשים המצווחים ככלבא הב חיי ומזוני, אך כוונתנו הוא כך, כי לפי דעתנו נהיה יותר צדיקים ומוכנים לתורה, אם יהיה פרנסתנו בשופי בריווח ולא בצמצום, ובבריאות הגוף, על כן מתפללים על זה להשיג על ידם המסילה העולה בית אל, ובכל זאת אנו אומרים מלא משאלותינו לטובה, פי' לפי דעתנו התפללנו על פרנסה להשיג על ידה התורה בריווח, מ"מ ה' יודע אולי יהיה זה גורם רעה לנו, על כן אנו אומרים שימלא משאלותינו אם הוא לטובה, כי ה' יודע ומבין.

דרשות חתם סופר^י

חייבים אנו להתפלל על צרכי הגוף אבל שיהי' הכנה להכין לבבנו אליו מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו. י"ל הכונה שאחז"ל (יבמות ק"ה ע"ב) המתפלל צריך שיתן לבו למעלה שנאמר נשא לבבנו אל כפים אל אל בשמים, ועיניו למטה שנאמר והי' עיני ולבי שם כל הימים, ועיין היטב מ"ש בזה תר"י פרק אין עומדין בברכות.

ולפע"ד כי צריכים אנו להתפלל על חיי העולם הזה, ואין אדם רשאי להרעיב עצמו ומושבוע ועומד שלא להפריד חיי הנפש מן הגוף עד שתחפץ, וכבר הארכתי בזה במקום אחר בפ' ברכת אהבת עולם וכו' תורה ומצות חקים ומשפטים וכו'. אמנם הוא נראה גנאי וביזוי נפש לקשר נפשו למקום גבוה מעל גבוה בשעת תפילה על כבר חלת לחם אחת. אמנם עיקר הכוונה הוא כך, שנתפלל שאותה המחיה שנותן לנו ה' יתברך תהי' להכנה טובה להכין לבבנו אליו, כי העולם הזה דומה

ה' לכ"ה אלול (דף ש"ג טו"ב) בד"ה ובהפטרה וכו'.

ו' ח"ג (דף י"ט טו"ב).

לשער, ולא נהי' כמי שפותחין לו שערי חצר המלך וסוגרים בעדו פתחי חדרי המלך הפנימי. וזהו שיתן עיניו למטה להמשיך שפע לעולם הזה, אמנם יהי' לבו למעלה, וזהו נשא לבבנו אשר אל כפים, אותו המחשבה שאנו מחשבים על כפינו, אותה נשא אלא אל בשמים.

וזהו מי יעלה בהר ה' ויקום במקום קדשו, להתפלל, מי שהוא נקי כפים אינו מתפלל בעבור הכפים ובר לבב כי לבב בשני בתי"ן הוא תאות היצר הרע [כרש"י ר"פ וירא], ויהי' בר ווך מאותן התאות, אשר לא נשא לשוא נפשי, פי' שלא יהי' נשיאתו את נפשו למקום גבוה על מגן לשוא על ככר לחם, אך לא נשבע למרמה, ג"כ שלא יתיר הקשר שבין הנשמה להגוף, וע"כ ישא ברכה מאת ה' ושפעו, אך יתפלל אליו שישאו שערים ראשיהם וגם ישאו פתחי עולם לעומתם ויבוא מלך הכבוד ית"ש, ולא יהי' נשיאת השערים וסתימת פתחי עולם ח"ו.

דרשות חתם סופר^ז

בעת תפילה על גשמיזות יבוש האדם

אחרי שדאינו שהשי"ת הושיע לנו תמיד מצרותינו

כתיב (תהלים נ"ט ט"ו-י"ז) ישובו לערב יהמו ככלב ויסובבו עיר, המה יניעון לאכול אם לא ישבעו וילינו, ואני אשיר עוז וארנן לבוקר חסדך כי היית משגב לי ומנום ביום צר לי. והכוונה כי בושה גדולה היא לנו בהתפללנו אל ה' עבור צרכי גופינו, בראותינו ניסיו ונפלאותיו עמנו, וכמה צרות ותלאות עברו ראשינו, וה' ברחמיו וחסדיו הושיע לנו מצרותינו, ובימי רעבון השביענו. וצרכי העולם הכל הבל במאזנים לעלות, פעם זה עולה וזה יורד, ופעם בהיפוך, והמה מהבל יחד, העולה עם היורד, כי בין לילה היה וגו' (יונה ד' י) – ואיך לא נחוש על אהבתינו את ה' ואהבתו לנו שלא תפרד ח"ו ותהיה אהבתינו ניצחית, ואיך לא נחוש על גלות השכינה וכבוד התורה בעו"ה אשר בזה נתיחדנו משארי אומות, והיא הכתר אשר הכתירנו אבינו ית"ש. והנה הסר המצנפת הרם העמרה בעו"ה, ועד מתי קץ הפלאות.

ז לשבועות (דף רפ"ו ט"ב) בד"ה מי יעלה וגו'.

וכן תקנו לנו חז"ל סדרי תפלה, תחלה ברכת המאורות אשר פעם מאירים פעם מאפילים, ככל הולך מהלך סביבי פעם הוא למעלה פעם למטה, ומברכין יוצר אור ובורא חשך ומעביר יום ומביא לילה. ואחר זאת אנו מברכין על אור התמידי אשר עלינו יזריח ה' וכבודו עלינו יראה, והיא ברכת התורה אהבת עולם אשר לא תמוט ולא תחשך, ומתפללים אנו ע"ז ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים, שלא תהיה אהבה עזה שבינינו לאלוקינו ח"ו פעמים מאיר פעמים מחשיך.

וזה שאמר דוד המלך ע"ה, ישובו לערב, אם הם שבים אל ה' בערב שהוא זמן תשובה מן הסתם בכל לילה על משכבו, או רמז למ"ש המקובלים שבכל הערב טוב לתשובה, כגון ערב ש"ק על חטא השבוע ובערב ראש חודש על החדש ובערב ראש השנה על כל השנה – על כן אמר ישובו לערב"ב, ואמנם רק יהמו ככלב הב לן מזוני, ויסובבו עיר שעושין עיר ה' בית אלוקינו כאלו הוא גם כן בסביבי הנ"ל, במאזנים לעלות, ונגד זה המה יגיעו לאכול אם לא ישבעו וילינו, כי אין בטחונם בה' שלם. אמנם לא כן ביתי עם אל, ואני אשיר עוד הוא מידת הדין מקבלו באהבה, וארגן לבוקר חסדך, ר"ל תפלתו בבקר עת החסדים גוברים, כי תפלתי על חסדך ועל אמתך לא עלי דידך. ומפרש הטעם, עיני ראו כי היית משגב לי ומנוס ביום צר לי כמה פעמים, ואיך אהיה ח"ו מקמני אמונה מבלי להאמין בה' המכין מזון לכל בריה שלא יחסיר לי, בהתפללי לפניו על ביתו ועל כבודו ית"ש.

דרשות חתם סופר^ח

להתפלל רק תפילות מתוקנות ולא מאשר יעלה על שפת כל איש ואיש ואמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה', ולא אמר התפללו והעתירו, רק אמר קחו עמכם דברים, רוצה שלא יתפללו מאשר יעלו על שפת כל איש ואיש, אעפ"י שבזמן הנביא היו מדברים בלשון הקודש, מ"מ לאו כל אדם זוכה, אלא יקחו עמדם דברים שמתוקנים כבר כגון תפילות ושירות של דוד המלך ע"ה שהי' משמשים בהם אז כמו שמצינו בדברי בימים

ח לז"ך אלול (דף שני"ד טו"ג) בד"ה אתם וגו'.

בלויים בבית המקדש, ע"כ קחו עמכם דברים ישנים, לא חדשים מקרוב באו, ואין להאריך פה בזה.

דרשות חתם סופר^ט

תפילת מי שאינו הגון עולה יחד עם תפילת הצדיקים

עיני ה' אל צדיקים ואזניו אל שועתם וגו' (תהלים ל"ד י'). פי' כי בחובות הלכבות נדחק הרבה באיזהו מקומן לתת טעם לצורך התפילה, כי הקב"ה יודע מחזורנו, וגם רוצה להטיב עמנו, ומה צורך לעוררו על זה.

והנה במי שאינו הגון א"ש שיתפלל שיחוננו ה"ת אעפ"י שאינו כדאי, ויכניע לבו לה' ויהי' לו זה לכפרת עון, אך העושה רצון הבורא ית"ש, גם ה' יתן הטוב ויעשה רצונו בלי ספק, א"כ תפילה זו מה טיבה. ולא עוד אלא שהקב"ה יושב ומצפה לתפילתן של צדיקים.

וי"ל כי הקב"ה רוצה בתשובת הרשעים ולתת להם מקום לנוס שמה מפני קצפו, ואלו יתפללו הם לבדם לא יפתח להם שער, אלא בקושי גדול, אך על ידי שיפתחו כל חלוני רקיע לתפילתן של צדיקים, אזי גם תפילת רשעים עולה עמהם, ולכן רוצה הקב"ה שתני' חלכנה בהדי בוסמין, כדי שלא תהי' תפילת הצדיקים פעולה בטלה ח"ו. וזהו שאמר דוד המלך ע"ה עיני ה' אל צדיקים להשגיח עליהם בכל צרכם, ואפ"ה אזניו אל שועתם רוצה בתפילתם, והטעם כי פני ה' בעושי רע להכרית וגו', ולא יכנסו תפילתם, אבל עתה על ידי הצדיקים, צעקו רשעים וה' שמע.

דרשות חתם סופר^י

סגולת ענין המתפלל על חבירו נענה תחילה

ידוע כל המברך מתברך (חולין מ"ט ע"א). ועוד שהמתפלל על חבירו הוא נענה תחילה (ב"ק צ"ב ע"א). והענין כי לכל אדם [יש] צינור ושפע

^ט לשבת שובה (דף כ"ז טו"א) בד"ה ובהפטרה וכו'.

^י לראש השנה (דף י"ב טו"ב) בד"ה עיני וגו'. ועיין חובות הלכבות שער עבודת האלקים רפ"ג. ושער חשבון הנפש פ"ג.

קיד

שמירת הסופר

למעלה, והנה ראובן המברך ומתפלל בעד שמעון הוא ממש עולה בברכתו ותפלתו למעלה מקום שורש צינורו ושפכו, ופותח אוצרו להוריד השפע על ראש שמעון, יותר ממה שהי' בכח שמעון עצמו לעשות בתפלתו, כי אין חבוש מתיר עצמו, ולכן בפתוח פתחי האוצר גם הוא לוקט בידו תחלה ממקום שורש הברכות אשר הוא עומד שם את פני ה', ולוקח תחילה קודם שיוגיע למטה על ראש שמעון, ע"ד שאחז"ל (מדרש משלי י"ב ט"ז) הנכנס לחנותו של בשם וכו'. וזהו ושמו את שמי על בני ישראל, ועי"ז ואני אברכם לכהנים, כנ"ל.

דרושים ואגדות חתם סופר יא

גזירה היא מימות עולם דהמתפלל על חבירו נענה תחילה וזה' פקד את שדרה כאשר אמר. למדו חז"ל (ב"ק צ"ב ע"א) המתפלל על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה. וצ"ע מפקידת שרה ניקום ונלמוד, ורמב"ן פי' בכל מקום כאשר אמרף כאשר גזר [ערמב"ן ויקרא י' ג'], והכא נ"ל כי ראוי היה לאחר הריון שרב איזה חדשי הבחנה שלא יאמרו מאבימלך נתעברה שרה, אך גזירה היא מימות עולם המתפלל על חבירו הוא נענה, וא"כ יאבד עולמו מפני ושמים ולצנים, וישנה תפקידו בתמי', על כן זה' פקד את שרה כאשר אמר, גזר שכל המתפלל על חבירו והוא צריך לאותו דבר נענה תחילה.

חתם סופר על התורה יב

אופן קבלת תפילתנו עם תפילת הצדיקים

הן אל כביר לא ימאס, להיות תפילת כל הצבור אדוקים ודבוקים זה בזה ואתם הדבקים בה' אלוהיכם חיים כלכם היום דייקא, ותפילת כל ישראל דבקה בתפלת גדולים ההולכים בראשם לפני מלכם מלך ישראל וגואלו להעשות מתפילתם עטרה בראש צדיקו של עולם, אמנם לזה צריך תנאים הרבה, הא' אחז"ל (ברכות י"ד ע"א) אסור לעשות חפציו קודם שיתפלל, והאוכל

יא תהלים (דף קי"ט טו"א) בד"ה בפסוק וכו'.

יב פרשת וירא (דף ס"ט טו"ב) בד"ה זה' פקד (הב' וגו').

והשותה עליו נאמר ואותי השלכת אחרי גויך, אחר שנתנאה זה קבל עליו עול מלכות שמים וכו'. שנית מתיקוני תפילה שתתקבל באמצעות תפילת גדולים וצדיקים, צריך שני תנאים, שיהי' הגדול מוכיח לעמו ומדריכם בדרך הישר, ותנאי השני שיהי' מקבלים תוכחתו, ובהעדר זה תועבת ה' גם שניהם.

דרשות חתם סופר י'

ביאור איך מהני תפילת א' על חבירו, ותפילת הצדיקים

אקדים מ"ש אצלינו במקום אחר על מה שאמרו חז"ל (שבת ק"ט:): כל המבזה תלמיד חכם אין תרופה למכתו, מ"ט יש בזה. והענין כך דאמרו חז"ל (עין ברכות י"ב ע"ב) ושם (ל"ב ע"א) המתפלל על חבירו צריך שיחלה עצמו עליו שנאמר ויחל משה.

ונראה לי הענין דעל פי שכל לא יובן איך יועיל תפילת זה על חבירו כי בהקב"ה לא שייך פיתוי דברים לישא פני איש זה עבור זה. אבל הענין הואיל וכל ישראל נפש אחד, נמצא גם חליו של זה כואב לזה, והוא כאילו פיו של האדם מתפלל שירפא לו מכאב אצבעו. והיינו צריך שיחלה עצמו שיראה כאילו הוא עצמו חולה עליו, ועי"ז יקובל תפילתו כאילו מתפלל על עצמו.

וידוע נמי משאחז"ל [ב"ב קט"ז ע"א] והובא בש"ע [יו"ד סימן של"ה] מי שיש לו חולה או שום צרה ילך אצל ת"ח ויתפלל עליו, והיינו ג"כ מאופן הנ"ל, אמנם המבזה ת"ח ע"כ אינו סובר שהוא נפש א', ומכ"ש שלא יאמין שהת"ח הוא בחינת ראשו והוא רגליו, דהיתכן שאיבריו יבזו ראשו וילעיגו עליו, אע"כ שאינו מאמין [בזה], א"כ אין תרופה למכתו, שלא תועיל עליו תפילת ת"ח, כה דברי שם, וכו'.

דרשות חתם סופר י'

ג' לד' אב, ח"ג (דף ע"ו טו"א) בד"ה ואם משאכם וכו'.
יד' לח' תמוז תקס"ט, מספר הזכרון, נדפס גם בדרשות חת"ס (דף ש"ה טו"ב).

תפילת תלמיד חכם על אדם אחר

אמרו חז"ל (שבת ק"ט ע"ב) כל המבזה תלמיד חכם אין רפואה למכתו. וצריך להבין מ"ט אין רפואה למכתו.

נלע"ד משום דאמרו ויחל משה מלמד שכל המתפלל על חברו חייב לעשות עצמו חולה עליו. והפי' נלע"ד כי כפי השכל לא יובן שתפילתו של התלמיד חכם וזכויותיו יסייעו למי שלא עמל בו, אם לא נאמר כי כל ישראל הם גוף ונפש א', וכשתלמיד חכם רואה א' מישראל שרוי בצער דומה לו כאילו לו קרה הצער כי חביב עליו כנפשו. והיינו שצריך לעשות עצמו חולה עליו, ואז יסייע תפילתו וזכויותיו להגן עליו באשר שהכל גוף א', ואי אפשר לחתוך הוד מבלי כאב הראש, ע"כ ה' מרפאהו. אבל המבזה תלמיד חכם, וע"כ משום דמוכיה ל' במילי דשמיא, ואומר הוא לת"ח מאי איכפת לך בדידי, השגיח לעצמך ובביתך, א"כ מוכיח על עצמו שאין לו נפש א' עם התלמיד חכם, דאל"ה פשיטא שיחוש על נפשו, וכיון שמעיד על עצמו [כן], אין רפואה למכתו ולא תועיל לו תפילת התלמיד לכה.

דרושים ואגדות חתם סופר טו

התפילה היא חזק בלי טעם אבל בעי דחמים ותחנונים

[תנן במתני' אבות פ"ב מ"ג] וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום שנאמר כי אל רחום וחנון הוא אך אפים וגו' ונחם על הרעה. צ"ע כי לא נמצא בפסוק זה רמז שיעשה תפילתו רחמים ותחנונים, ועוד ק' מאי צריך לאתווי קרא להכי, והלא הוא דבר שהשכל מחייבו.

ונלפע"ד [כי] עפ"י חקירה אין ראוי להתפלל כלל, ומה תועיל תפילתו וכי בן אדם הוא להתנחם ולהתפייס בתחנונים, אלא שהקב"ה ציוה עלינו ולעבדו בכל לבבכם, וכתוב בדינאל (י' א') וזמנין תלתה ביומא וגו', ומסר נפשו על זה כידוע. ומ"מ סד"א שאיננו אלא כשאר חוקים

טו לח' אדר תקנ"א (דף קפ"א טו"ב) בד"ה כתיב וכו'.

כמ"ש רמב"ם סוף הלכות מעילה בטעם הקרבנות שהוא מן החוקים, כן התפילה, וכיון שכן אינה צריכה שתהיה רחמים ותחנונים לפני המקום, כי איננו בא לפייסו ולהחזירו מדעתו, אלא כך צויה עלינו להתפלל.

ולהשמר מזה בא ר"ש והזהיר אל תעש תפלתך קבע, כי אם רחמים, כי באמת אינו כמו שחשבת אלא הקב"ה מתרצה ברחמים ומתפייס בתחנונים כדכתיב וניחם על הרעה, ואם הוא חוץ מגדר שכלנו, מ"מ הוא האמת, ומייתי שפיר האי קרא להכי, וק"ל

חתם סופר על התורה טו

בהתחברות כל כנסת ישראל יכולים להודות לה' בדאזי

ועבדתם את ה' אלקיכם. אמרו הקדמונים היינו תפלה בצבור, ועבדתם לשון רבים, וברך את לחמך של כל יחיד ויחיד מהם, כי כל אחד מגין ומכפר על חברו בהתחברם יחד וכו'. ופירשתי מה שאנו אומרים בנשמת כל חי, אילו פינו מלא שירה כים וכו' אין אנו מספיקים וכו', ושוב אמר על כן איברים שפלגת בנו וכו' הן הם יודו, והלא הניח שלא יספיקו וכו', ואיך הם יודו, ושוב אמר אח"כ כנותן מעם איך ולמה איברים שפלגת בנו יודו משום כי כל פה לך יודה וכל לשון לך וכו', והוא תמוה שעושה מערכה על הדרוש, לכן יודו משום יודו.

אבל הענין הוא כך, אילו פינו מלא שירה כים וכו' אין כל יחיד ויחיד יכול להספיק א' מאלף וכו', אך התחברות כל הכנס' הקדושה בהיות כולם אדוקים זה בזה, והם הדבקים בה' אלוקים חיים ומלך עולם בודאי יספיקו כרצונו וחפצו.

וידוע שכלל האומה הוא בחי' אדם א', וישראל שמו, וגדולי ישראל הקרובים אל ה' הם בבחי' מוח ונשמה, ויש בבחי' פה ומשוררים זמירות כדוד המלך ע"ה, ויש מארי ידיים, ויש מארי ליבא, וכן כל האיברים וכשהם מתדבקים זה בזה, אזי אע"ג שאני איננו יכול לכוון בתפילתי כראוי, אני מתפלל על דעתו של גדול הדור, וכן אני לומד על דעת הגדולים,

טז פרקי אבות סו"ס ויקרא (דף קכ"ב טו"ב) בד"ה וכשאתה וכו'.

ועושה מצות בידי על דעת בעלי ידים וכן כולם, נמצא על ידי ב' דברים אלה, א' שגם אנו עושים את שלנו עד מקום שידינו מנעת, ושני שאנו מתקשרים זה בזה ונעשה הכל כא', יפה עולה קילום ה' ממטה למעלה, והיינו אע"ג שאין אנו מספיקים מ"מ על כן איברים שפלגת בנו פי' איברי כללות האומה בעלי מח ובעלי לב ובעלי ידים, הן אברים שפלגת בנו ורוח ונשמה שנפחת באפנו ר"ל גדולי ישראל הנקראים אפנו, כמשחז"ל (תענית כ"ט ע"א) בעל החוטם מתבקש, ובהם רוח ונשמת כל ישראל, ולשון אשר שמת בבעלי פיות שלנו הן הם יודו והם יספיקו להודות בשליחות כולם, כי כל פה מיחידינו לך יודה וכל לשון לך תשבע וכו' וא"כ מסכימים לגדולינו ועושים אותם שלוחים בשליחותינו ולכן יספיקו.

חתם סופר על התורה י"ז

ידבק מחשבתו באבותינו הראשונים ויתפלל על דעתם

ואמרו לי מה שמו וגו' זה שמי לעלם. ודרשו חז"ל [פסחים נ' ע"א] לעלם להעלימו. י"ל עפ"י מה שכתוב בשם הר"ש מקינון אחר שלמד כל סדרי [אולי צ"ל 'סתרי'] קבלה, אמר, הריני מתפלל על דעת התינוק הזה בלי שום כוונה, כי אם לאלוקי עולם ה', כי אין אתנו יודע עד מה. וי"א שידבק מחשבתו באבותינו הראשונים ויתפלל על דעתם, וה"ל כאילו כיוון בכוונותיהם בפירוש. ורמב"ן פי' גבי למה זה תשאל לשמי, אם תקראני לא אענך ואין לך צורך בהודעת שמי. וכן י"ל כאן, ואמרו לי מה שמו באיזה מדה נכוון בקראינו אליו, ואמר לו הקב"ה ב' אופנים א' אהי' אשר אהי' פי' רמב"ם הנמצא אשר הוא נמצא, וזה הוא ע"ד הר"ש מקינון שאין צריך לכוון כלל, כי אם להשי"ת, ויאמר לו עוד אלקי אברהם יצחק ויעקב שלחני אליכם ידבקו כוונתם באברהם יצחק יעקב, זה שמי לעילום הראשון אהי' הוא בהעלם בלי שום כוונה כהר"ש מקינון, וזה אלקי אברהם הוא זכרי לדור דור כאילו הזכירני בכל המדות, דהיינו לדור דור בכל המדות המכונים דור כידוע.

חתם סופר על התורה י"ז

יז פרשת משפטים (דף רי"ג טו"א) בד"ה ועבדתם וגו'.

יח פרשת שמות (דף י"ד טו"א) בד"ה ואמרו לי וגו'. ויש לציין לדברי מרן זיע"א בשו"ת (או"ח סימן ט"ו השני): 'ואנו מתפללין ע"ד מתקני התפילות ונוסחאות

הבכּי וההתעוררות בתפילה סימן שה' אתנו והתפילה מקובלת

כתיב (דברים ד' כ"ט) ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך. ר"ל זהו ברור וגמור שנמצא הקב"ה עמנו, אם נזכה לדרשו בכל לב ונפש, והקב"ה מעורר לבבנו להתפלל ולבכות לפניו, כי זהו ראי' ברורה שהוא נמצא אתנו, לאפוקי אם צריך ח"ו להתמוגג בתפילתו זה סימן שלמעלה ח"ו נהר חרב ויבש, ואפשר ע"י פצור תפילה הרבה יעורר לבכות, ויעלה מיין נוקבי', ויענהו ה' וזה אין טוב. וע"ז מתפללים אל תשליכני מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממני, ר"ל שלא יוקח הרוח הקודש שלמעלה ממני, שיהי' הרוח עולה למעלה משלנו תחילה, לא יהי' בן אלא השיבה לי ששון ישעך כשאנו פותחים חודו של מחט יופתח מלעילא תרעא רברבא להוריד רוח נדיבה, ואז יעורר ממילא בבכי ודמעות חמין היוצאין מן הלב, ובוה יודע כי נתקבלה תפלתו ומאת ה' היתה לו וכו'.

דרשות חתם סופר יט

הללו' ע"ש. ובתוה"ד שם כתב דהמקובלים נוח להם להתפלל מה שמבינים ממה שמתפלל ע"ד המתקן ע"ש. והגרי"נ שטערן זצ"ל ציין למקור הדברים דהר"ש מקינון, כן העיד עליו הריב"ש בשו"ת (סימן קנ"ז) ע"ש. וכ"כ בתשובת מהרש"ל (סימן צ"ח) מובא בחק יעקב (סימן תפ"ט) ע"ש. ובגליוני מהר"י ציין לדברי מרן זיע"א פרשת משפטים (דף ק"ג טו"א) בד"ה ועבדתם וגו' ע"ש אופן כוונת התפילה והתורה וקיום המצות ע"ד בעלי המצוה ההוא מארי ידיים או דלבא וכדו'. הובא לעיל.

יט לז"ך אלול (דף ש"ב טו"א) בד"ה במדרש וכו'.

פרק ב' פדיון נפש - ק"ס

צדקה שע"י פדיון נפש שהוא ק"ס פרוטות מציל ממיטה שנקרא קץ בשור
בפ"ק דב"ב (י' ע"ב) שאלו את שלמה המלך ע"ה עד היכן כחה של צדקה,
אמר להן כבר פירש דוד אבא פיזר נתן לאביונים צדקתו עומדת
לעד קרנו תרום בכבוד.

נ"ל רמז דצדקה שע"י פדיון נפש שהוא ק"ס פרוטות מציל ממיטה
שנקרא קץ בשור, וע"כ פזר נתן לאביונים ר"ת גמטרי' ק"ס, צדקתו
עומדת לעד ר"ת גמטרי' ק"ץ, קרנו תרום בכבוד ר"ת גמטרי' בשר דוק
ותשכה, וגמטרי' ר"ת של כל הפסוק גמטרי' תתנ"ב רמז שבצדקה תפדה
ציון שנחרבה לתתנ"ב, אלא שהקדים ב' שנים לונושנתם.
חתם סופר עה"ת סדר דברים (דף קס"ב טו"א) בד"ה בפ"ק דב"ב וכו'.

ק"ס הוא מספר של פדיון נפש מכל חולי ומכאוב

למען שיתי אותותי אלה בקרב (שמות י' א'). דע חרבו של הקב"ה י"ו כמ"ש
מג"א סי' תע"ג ס"ק כ"ט שזה הי' חרבו במכות מצרים, ויען יש
לחרבו ב' פיפות ב"פ י"ו ל"ב והיינו ל"ב אותיו דם צפרדע כנס ערב דבר
שחן ברד ארבה חשך בכר והיינו אני שולח את כל מגפותי אל לב"ך ל"ב
דיקא, והיינו למען שיתי אותותי אלה בקרב היינו אותיות ל"ב אותי
הנ"ל, ויען כל מכה הי' של חמש מכות ה' פעמים ל"ב עולה ק"ס
שהוא מספר של פדיון נפש מכל חולי ומכאוב שהוא יו"ד פעמים
ה"א וה"א פעמים יו"ד וה"א פעמים וי"ו וכן וי"ו פעמים ה"א עולה
ק"ס והוא גמטרי' מגדל עוז, ועל זה נאמר (משלי י"ח י') מגדל עוז שם ה'
בו ירוץ צדיק ונשגב ובו פדה ישראל ודזה המספר עצמו הכה מצרים
במספר ק"ס כנ"ל והיינו ימינך ה' נאדרי בכח וימינך ה' תרעץ אויב (שמות

ט"ו ר'). וענין זה יובן במ"ש אני יוצא בתוך מצרים והכתי כל בכור בארץ מצרים יז אמר בתחלה בתוך מצרים ולא אמר בארץ מצרים ושוב אמר והכתי כל בכור בארץ מצרים, י"ל הקב"ה לא הכה כלל אלא שפע אור מזל מלה ושר של מצרים השופע בתוך מצרים ובפרט בעיר המלוכה ובפרעה שהי' מרכבה לשר שלו, אז נגלה הקב"ה בעצמו ובכבודו בתוך העיר והשרה שכינתו בתוקף על משה ואהרן ועל ישראל, וממילא נחשך אור שר ומזל הנ"ל ונלקו כל בכורי ארץ מצרים והקב"ה לא יצא רק בתוך מצרים המטרפולי' ונחשך אור שפעם וממילא ומת כל בכור בארץ מצרים בכל המדינה כי נחשך אורם ונפסקה דבוקם בשר ומזל שלהם ואפס כחו וכוחם, וזה למען שיתי אותותי אלה בקרבם של פרעה לבד וממילא יוסרו כלם כנ"ל.

חתם סופר עה"ת

ק"ס ע"ץ ידוע אשר עלהו לתרופה בלי ספק

וכתיב (תהלים קמ"ה ט"ז) ומשביע לכל חי רצון, ר"ל השכינה הנקראת כל חי, ישביע לה רצון העליון, כמו אורך ימים אשביעוהו (שם צ"א ט"ז), אורך ימים היינו רצון, ועי"ז אראהו בישועתו, היינו כל חי – והנה כל חי רצון גמטרי' ית"ד שהוא במקום נאמ"ן, וזהו ברכת ישראל ד'גן ת'רוש י'צהר ר"ת ית"ד, ובוה משביע לכל חי רצון, ר"ת ל'כל ח'י ר'צון רח"ל שכינה כידוע. וס"ת של משביע' ל'כל' ח'י רצון' גמטרי' ק"ס ע"ץ ידוע אשר עלהו לתרופה בלי ספק.

דרשות חתם סופר, לימי הספירה (דף ר"פ טו"ג) בד"ה וכתוב וכו'.

ק"ס גימטריא מגדל עוז

התורה מסיימת בלמ"ד ומתחיל בבי"ת נגד ל"ב נתיבות חכמה שבספר יצירה. וכתב רמב"ן בספר האמונה והבטחון (פ"י) דל"ב פעמים אלוקים במעשי בראשית נגד ל"ב נתיבות אלון, וכנגדם ח' הויות בעשרת הדברות שבהם ל"ב אותיות, כי ד' פעמים ח' הוא ל"ב, ואמר שכנגד ח' הויות אלו אמר דוד המלך ע"ה תמניא אפי ע"ש. ואני כמוסיף, דל"ב

קכב

שמירת הסופר

אלוקים יש בהם ק"ס אותיות גימטריא מגד"ל עו"ז כידוע, וצרף ל"ב אותיות ההוויות שבעשרת הדברות עם ק"ס אותיות אלוקים שבמעשי בראשית גימטריא עולה קצ"ב שהוא גימטריא בכל מכל כל שנתברכו אברהם יצחק ויעקב, שהוא תכלית וכלליות כל הברכות מהעולם ועד העולם וכאשר הארכתי בחי' סוף פ"ק דב"ב (ט"ז ע"ב ד"ה בת), ולעיל בדרוש דפרשת נצבים גימטריא קצ"ב, ואמרתי^כ אין קצ"ב לברכת קצ"ב, ע"כ. דרשות חתם סופר, לשמחת תורה (דף נ"ח טו"ב) בד"ה כ' התורה מסיימת וכו'.

מחצית השקל הוא ק"ס שעודים של כסף

כמו כל פדיון נפש שהוא מספר ק"ס

ואת פרשת הכסף אשר אמר המן (אסתר ד' ז'), פירש רש"י פירוש הכסף, וצריך להבין מהו פירושו של כסף. והפשוט כמ"ש תוס' (מגילה ט"ז ע"א ד"ה ודחי) שאמר המן ליתן כל פדיונם, והקושיא מפורסמת, דפדיונם הוא ס'

כ עיין בדרשות חתם סופר (דף שמ"ו טו"ג) בד"ה ולאשר וכו' שכתב: ולאשר דברי חז"ל אג"ז ר"ת א"ף ג'ם זאת בארץ אויביהם. אויבי"ם ר"ת א'דום י'ון ב'בל מ'די. ואיתא בספרים דקמ"ז שנותיו של יעקב מגינים על קמ"ז קללות שבשתי תוכחות, מ"ט בחוקתי וצ"ח בכי תבוא. והנה שנותיו של אברהם קצ"ה ושל יצחק ק"פ גמטריא שני"ה, ושנותיו של יעקב קמ"ז נגד הקללות. והיינו בזכותם תכלה שני"ה וקללותיה, ותחל עלינו ברכות האבות שהוא בכ"ל מכ"ל כ"ל גמטריא קצ"ב, וזה הקצב אין לו קצב"ה, כי היא תכלית כל הברכות. והנה אף במלואו כזה אל"ף פ"א גמטריא קצ"ב, על כן מסיים התוכחה בברכה כוללת אל"ף גס, היינו אף במילואו כנ"ל, וכן זו שבמשנה תורה מסיים אתם נצבים גמטריא קצ"ב, תחל שנה וברכותיה, על כן מפסיק באתם נצבים קודם ר"ה להתברך במקור הברכות, ע"כ.

והנה מה שכתב מרן זיע"א ואיתא בספרים דקמ"ז שנותיו של יעקב מגינים על קמ"ז קללות שבשתי תוכחות. עיין בדרשות חתם סופר (דף פ"ט טו"א) בד"ה ונבא וכו' שכתב ענין זה בשם: 'מקובלים אנחנו. ובחתם סופר עה"ת פרשת נצבים (דף קט"ז טו"א) בד"ה אתם נצבים וגו' הביא כן בפשוטו שהם מגינים ולענין מספר קצ"ב, בהגהת שער יוסף כתב: מספר קצ"ב מזכיר מרן כ"פ בכתביו, עיין בדרשות חתם סופר (דף כ"ד טו"ד) בד"ה והנה וכו'. ולהלן (דף כ"ט טו"ג) בד"ה הקצר. ושם (דף נ"ח טו"ג) בד"ה התורה. ושם (דף נ"ט טו"ג) בד"ה אשר וכו'. חידושי חתם סופר (ב"ב דף ט"ז ע"ב) בד"ה בת וכו'. ובפנקס הקדוש הזה ר"פ וירא משנת תקפ"ט לפ"ק, כתב מרן זול"ק: 'שלשה אנשים נצבים. עיין לעיל פרשת נצבים כתבתי כי נצבים גמטריא קצ"ב, גמטריא בכ"ל מכ"ל

רבוא מחצית השקל מאת ככר לכר לאדן (שמות ל"ח כ"ז), והוא רצה ליתן עשרת אלפים ככר שהוא מאה פעמים מאת ככר.

והנה כתיב (שמות ל' י"ב) ולא יהיה בהם נגף, כי מאה מדרגות יש ממטה למעלה, חמשים שערי טומאה, ואחריהם חמשים שערי קדושה, והעליון הוא מקודש טפי הוא נגד מחצית השקל מטבע של אש תחת כסא הכבוד, וכן בכל מדרגה ומדרגה. אך המדרגה התחתונה האחרונה של טומאה שממש אין בה ניצוץ קדוש אלא מעט בסוד ואתה מחיה את כולם (נחמיה ט' ו'), והוא החלבנה שבקמרת, חלבנ"ה גימטריא המ"ן, והוא מקום הנגף, ולזה צריך פדיון נפש מחצית שקל של מטה לפדות מידו. וכבר כתבתי במקום אחר כ"א עפ"י חשבון שברמב"ם (הל' שקלים פ"א ה"ב) יש במחצית השקל ק"ס שעורים של כסף, כמו כל פדיון נפש שהוא מספר ק"ס, גימטריא מגד"ל עו"ז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב (משלי י"ח י'). ואמנם המן רצה ליתן כל פדיונם של כל המאה מדרגות בעד ס' רבוא, עולה מאה פעמים מאה ככר, שהוא עשרת אלפים, והיינו פירושת הכסף, כס"ף גימטריא ק"ס, ופירוש לשון הפרשת המדרגת כנ"ל.

דרשות חתם סופר, לז' אדר (דף קנ"ח טו"ד) בד"ה ואת וגו'.

להפך מומד למור צדיק ק"ס גימטריא כס"ף

ובזוהר כ"א אמרו בסוד הנקודות יש שמשאו למעלה היינו חולם, ויש שמשאו למטה היינו כל שאר הנקודות, ויש שמשאו באמצע היינו מלאפום. והנה עמלק גמטרא מר, ואמר אנג [ש"א ט"ז ל"ב] סר מ"ר המות, ואמנם מרדכי מ"ר דרור בקדושה (חולין קל"ט ע"ב), נגד חלבנ"ה גימטריא המ"ן בטומאה, נמצא מר בפת"ח הוא למטה עד לעפר, ומר בחול"ם משאו למעלה עולים עד לככבים. והנה להפך ממר למור או בהיפוך, לזה צריך ב' דברים,

כ"ל, שהוא ברכת ג' אבותינו. וג' מלאכים אלו היו חסד דין ורחמים כידוע (ראה זהר ח"א צ"ח ע"ב) שרשן של ג' אבות כמבואר, לכן כתיב נצבים, עכל"ק שם, ע"כ הגהת שער יוסף.

כ"א דרשות חתם סופר (דף קי"ז טו"ג) בד"ה ואלה. הובא לעיל. - שער יוסף.

כ"ב עיין בזהר חדש (שה"ש דף כ"ב ע"ב).

קבד

שמירת הסופר

א' ק"ס גמטריא כס"ף ושקלים, שכבר כתבתי לעיל (לשבת שקלים תקפ"ח) שיש בהם ק"ס שעורים של כסף, והוא שם הויה בריבוע יו"ד פעם ה"י וה"י פעם יו"ד, וי"ו פעם ה"י וה"י פעם וי"ו עולה ק"ס, וחשב המן לאבד ישראל בכספו ונהפך לרועץ, כסף גמטריא ע"ץ ק"ס כמ"ש תוס' (מגילה י"ג ע"ב ד"ה הכסף). והשני ק"כ שנותיו של משה רבינו ע"ה חשב המן להכריע בירח שמת בו משה רבינו ע"ה, ונהפך לו לרועץ כי בז' באדר נולד משה רבינו ע"ה (מגילה י"ג ע"ב).

והכוונה, כי בודאי ידע המן כי באדר נולד משה רבינו ע"ה, אך מזלו של אותו החודש מורה שילקה במים, ולכסוף גרם המזל מיתתו ע"י מי מריבה כפירש"י בפרשת שמות (א' כ"ב), נמצא שלידתו באותו מזל החדש גרם מיתתו, אבל הקב"ה הזמין יום לידתו ביום ז' אדר כדי שיהיה יום השלכתו למים בז' סיון ג' ירחים שיהיה ביום מתן תורה, והוא גרם הצלתו שלא ישלטו בו המים כדאיתא להדיא במסכת סוטה סוף"ק (י"ב ע"ב), נמצא ע"י זה נשדרו מערכת מזל החודש, וזה לא ידע המן. בין כך ובין כך כן הוא, שתיבת מ"ר תלוי ועומד לטוב או למוטב, ותלוי בצירוף ק"ס וק"כ, ואם תצרף מ"ר ק"ס ק"כ עולה תק"כ אותיות שכ"ר, ע"כ מצוה לבסומי בפוריא (מגילה ז' ע"ב). והנה האותיות אחר אותיות שמים הם תנכ"ן, אחר שי"ן ת', אחר מ"ם נו"ן, אחר יו"ד כ"ף, אחר מ"ם נו"ן, גמטריא תק"כ, והיינו תמחה זכר עמל"ק שהוא גמטריא מ"ר, אותו תמחה מתחת השמי"ם, מן האותיות שאחר שמי"ם כנ"ל, ותהפכם לטוב.

דרשות חתם סופר, לז' אדר (דף קצ"ג טו"ד) בד"ה ובזהר וכו'.

הקב"ה נתרצה והיפך הדין לחסד בשם ק"ס כסף

בידוע שהוא שם של חסד

ויתן על פניו מסוה (שמות ל"ד ל"ג). מסכה (שם ל"ב ד'). פירש"י קב"ה קנטרים היו גמטריא מסכה. ונ"ל היות כל כונתם להמשיך כח הדין על מקום חורב מדבר, שור בצורת שור משמאל, מזהב המרמוז על דין, כמ"ש רמב"ן (שם פסוק א'). והנה שם אלקים עם כוז"ו אחורים של הוי' שהוא דין אלהי"ם, כוז"ו גמטריא קב"ה, והקב"ה נתרצה והיפך הדין לחסד בשם ק"ס

כסף, כידוע שהוא שם של חסד, צרף כסף עם קב"ה גמטריא פר"ה ותקנה צואת בנה, הסר זהב ממסכה ישאר מסו"ה קי"א במספר. וזהו (הושע ב' י') וכסף הרביתי לה, שהייתי מוסיף שם כסף חסד על מסכה, כדי להפך הדין לחסד ורחמים.

דרשות חתם סופר, לפרשת פרה (דף ר"ט טו"א) בד"ה ויתן וגו'.

**אדם ישראלי הוא ע"ץ מספרו
כמספר אהו"ה אהי"ה הוי"ה אדנ"י א"ל
שהוא ק"ס כידוע מסדר פדיון**

ידוע תדע כי גר יהי' זרעך וגו' (בראשית ט"ו י"ג). ב' ידיעות הללו למה, על כי נרמזו לו גלות מצרים וגם שארי גליות וגאולת שניהם כמאחז"ל (ב"ר מ"ד כ"ב) וגם את הגוי אשר יעבודו לרכות שארי מלכיות, ע"כ אמר בכפל ידוע תדע. והנני אפרש בעזה"י איך מרמזים ב' הגאולות וב' הגליות בזה הפסוק. כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם הוא גלות מצרים, דהנה כתיב (תהלים כ"ד א') לה' הארץ ומלואה, קודם ברכה, אמנם אחר ברכה והארץ נתן לבני אדם (שם קט"ו ט"ז) כידוע (ברכות ל"ה ע"א), ומסיים קרא לא המתים, הם הרשעים הנקראים מתים (ברכות י"ח ע"ב), לא יהללו יה שיהי' הארץ נתנה להם ע"י ברכה, אך אנחנו נברך יה, נמצא כי לנו נתנה ארץ ולא נברא כל העולם אלא בשביל עם ה', אלא בעוונותינו אנחנו גרים בארץ שהיא שלנו.

נמצא עתה אחר מתן תורה אנחנו גרים על ארץ שלנו, אך במצרים שעדיין לא הי' להם תורה ואת ערום וערי' הי' לה' הארץ ומלואה, נמצא הי' גרים בארץ לא להם. - ומרמז בו ג"כ גלותינו ע"י בבל כי שם בלל ה' שפת כל הארץ (בראשית י"א ט'), בל"ל ר"ת ב'ארץ ל'א ל'הם. וגם אורך גלותינו עתה ביד החי' אימתנא ותקיפא (דניאל ז' ז'), ראה והבט, כי האדם עץ השדה, כי אדם ישראלי הוא ע"ץ מספרו כמספר אהו"ה אהי"ה הוי"ה אדנ"י א"ל שהוא ק"ס כידוע מסדר פדיון, אמנם אתם קרוים אדם (יבמות ס"א ע"א) מספר ק"ס הנ"ל, והחי' הרביעי' היא א' פחות ממספר ק"ס שהוא מספר קנ"ט, קט"ן נתתיך בגוים (עובדי' א' כ'). והרמז תתן

אמת ליעקב (מיכה ו' ב'), ומכלל הן אתה שומע ההפך, כי האמ"ת ליעקב שנמל עה"ב שהוא עולם האמת לחלקו, ועלמא דשקרא נמל איש שעיר^{כג}, ואם תוסיף מספר קט"ן הנ"ל על מספר אמ"ת יעלה שק"ר. כלל העולה כי החי' הרביעית לא הגיעה למספר ק"ס.

והנה תכתוב "להם" במילואו כזה למ"ד ה"א מ"ם יעלה ק"ס, אך אנחנו גרים בארץ לא לה"ם אלא פחות א' והוא ארצו של קט"ן נתתך. נמצא מרומזים ג' גליות אלו. - וגאולתם ג"כ באומרו (בראשית ט"ז י"ג) ועבדום ועינו אותם ד' מאות שנה, אם על מצרים הוא כפשוטו, ועל הגליות הוא ברמז כ"כ שנים כמספר ד' פעמים מאו"ת שהוא אלף תשפ"ח. ואומר לך כי התחלת הגלות החל הזה אנו מחשבים מארבעים שנה קודם חורבן בהמ"ק שגלתה סנהדרין (כשבת ט"ז ע"א) שהוא רי"ב קודם התחלת אלף החמישי, וע"ז רי"ב לה' עם עמו (מיכה ו' ב'), שהקדימו החורבן בעוונותם רי"ב קודם למספר כל ה' יום דוה (איכה א' י"ג) כידוע. דרשות חתם סופר, לפסח (דף רס"ב טו"ב) בד"ה ידע תדע וגו'.

כי כלולית שמות החסד הם ק"ס

ויוסף היה במצרים (שמות א' ה'). יל"ד דהי' לו לומר בהיפוך ויהי כל יוצאי ירך יעקב ויוסף שהי' במצרים שבעים נפש, וי"ל דה"פ דאמרי' בעלמא מרע"ה במקום ע"ח הוה קאי (סנהדרין ט"ז ע"א) וה"נ קאמר הכי דכל נפש יוצאי ירך יעקב הי' כל א' שבעי' נפש דכל א' הי' מומחה וראוי להיות במקום שבעי', ואפי' הבנות, ויוסף אצ"ל שהרי היה במצרים ר"ל מלך ומנהיג ואין חכם ונבון כמוהו ופשיטא שהי' ראוי להנ"ל.

וירמז עוד כי כל א' הי' ראוי למרכבה עליונה של שבעים, ויוסף ובניו שהיו ג"פ שבעים כמספר שהיו ישראל במצרים, כי ג"פ שבעים עולה ר"י כמספר דה"ב שר של מצרים עם ג' אותיותיו. ורמז עוד כי כלולית שמות החסד הם ק"ס דהיינו אהו"ה אהי"ה הוי"ה אדנ"י א"ל ית"ש שמספרם ק"ס, ועם מספר שבעים עולה ר"ל כמו יר"ך, והיינו שבעים

כג כמש"כ רש"י פ' תולדות כ"ה כ"ב: מריכים בנחלת שני עולמות. ובילקוט שם ד"ה ויתרוצצו (השני).

נפש יוצאי ירך, ונשאר ק"ם, והשר שנאבק נגע בכ"ף, ונשאר ר"י שנתקן במצרים ברד"ו שנים.

חתם סופר עה"ת, פרשת שמות (דף ב' טו"ב) בד"ה ויוסף היה וגו'.

בצלאל במלאכת המשיך צידוף השמות והאותיות ק"ס

ובחרשת אבן למלאות ובחרשת עץ לעשות בכל מלאכת מחשבת (שמות ל"ה ל"ג). י"ל ע"ד רמז כי צירוף שמות אהו"ה אהי' הוי' אדנ"י א"ל ית"ש הם גמטרי' ק"ם גמטרי' ע"ץ כידוע, ואלה המשיך בצלאל בשעת מלאכתו.

אמנם לגרש הקליפות ג"כ כמ"ש לעיל כדי לזה התכוון לשם קר"ע שט"ן במספר תשכ"ט כמו אבני"ם במלוי אל"ף בי"ת נו"ן יו"ד מ"ם דוק ותשכח, וזהו ובחרשת אב"ן למלאות דייקא למספר המילוי של אבנים, ובחרשת ע"ץ מספר ק"ם, לעשות בכל מלאכה כנ"ל, וק"ל.

חתם סופר עה"ת, פרשת ויקהל (דף קנ"ז טו"א) בד"ה ובחרושת אבן וגו'.

בזמן צרה גזרו ד' תעניות שהוא ק"ס כמו פדיון נפש

בירושלמי (שלהי תענית) כל תענית של יום ולילה אין מאור עיניו חוזרת עד מ' יום. ונ"ל משו"ה ביום הכפורים שנתרצה הקב"ה על העגל קבע תענית לכפר על מ' יום שניים שגרמו למשה רבינו ע"ה להתנפל לפני ה', וכן גזרו נביאים במ' באב אפי' אין צרה (כר"ה י"ח ע"ב), לכפר על מ' יום דמרגלים, ואסתר גזרה תענית ג' ימים שהם ג"פ מ' הוא ק"כ נגד שנותיו של משה רבינו ע"ה ששמח בו המן שנפל פור בירח שמת משה רבינו ע"ה, ובזמן שיש צרה ר"ל גזרו ד' תעניות בשנה ד' פעמים מ' הוא ק"ס כמו פדיון נפש, ובמקום קרבנות צבור ממחצית השקל שהוא ק"ס שעורין של כסף כ"ה.

חתם סופר עה"ת, פרשת דברים (דף י"ד טו"ב) בד"ה בירושלמי (הב') וכו'.

כד חתם סופר עה"ת שם פרשת כי תשא (דף ק"ג טו"ב). - שער יוסף.
כה עיין לעיל בד"ה ואת פרשת הכסף וגו' מדרשות חתם סופר לז' אדר (דף קנ"ח טו"ד) בד"ה ואת וגו'.

וידוע לבטל גזירות הוא פדיון נפש

תפלה בצירוף שמות קדושים גמטרי' ק"ס

והסיר ה' ממך כל חלי וגו' (דברים ז' ט"ו). כ"ל חל"י גמטרי' צ"ח הם קללות שבמשנה תורה, והנה אחז"ל (ב"מ ק"ז ע"ב) ועבדתם את ה' אלקיכם זו תפילה וברך את לחמך זה פת שחרית ואת מימך קיתון של מים ושוב והסירותי מחלה מקרבך מחל"ה גמטרי' פ"ג אלו פ"ג חלאים תלויין במרה כאחז"ל, וגבי מי מרה כתיב כל המחלה אשר שמתי במצרים וגו' - הנה פ"ג כריתות בתורה עיין ריש מס' כריתות ל"ו וחזן מל"ט מלאכת שבת וד' עבודות בע"ז ובעריות בת ובת בת אשתו ובת בנו אחותו מאביו ואמו וע"ש היטב בשקלא וטרי' ותמצא היינו פ"ג חלאים התלויין במרה בממרה דבר ה', צרף פ"ג עם מר"ה גמטרי' חש"ך, שלח חש"ך ויחשיך ולא מר"ו את דברו דהוא חשך מצרים, פ"ג כריתות ולכל ישראל היה אור, ולזה כל המחל"ה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך.

וידוע לבטל גזירות הוא פדיון נפש תפלה בצירוף שמות קדושים גמטרי' ק"ס כמספר מגד"ל עו"ז שם ה' בו ירוין צדיק ונשגב, והיינו ועבדתם את ה' אלקיכם היינו ק"ס וברך את לחמך הוא לחם ואת מימך הוא מים צרף ק"ס לח"ם מי"ם גמטרי' חש"ך, וע"י הקדושה והסירותי מחל"ה מקרבך. והרפואה הם פ"ג חותמות שבאו על החתום בנחמ' על הברית בבית שני כמ"ש בירושלמי דמיייתי תי"ט דתמיד גבי צ"ג כלי שרת ע"ש (פ"ג משנה ד').

חתם סופר עה"ת, פרשת עקב (דף ל"ו טו"א) בד"ה והסיר (הב') וגו'.

פרק ג' עניני קטורת וסגולתה

משה רבינו למד והתפלל ענין הקטורת

ע"ד ונשלמה פרים שפתינו כדרך שעושים במגפה

ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו וגו' (ויקרא י' א'). נ"ל הי' דעתם
באשר שידעו אחר השראת שכינה איכא חשש מיתה ונקדש
בכבודי, ע"כ לקחו מחתתם שכבר קיבלו ממושה רבינו ע"ה שהקטרת
מעציר המגפה, אמנם טעו שאין זה אלא בחוץ כמו שעשה אהרן במגפת
קרח, אבל לפנים לא.

ונ"ל משו"ה נכנסו משה ואהרן לאהל מועד ופירש"י ללמדו על מעשה
הקטרת, וקשה הלא כבר הקטיר אהרן קטרת שחרית באותו היום,
[עיין רא"מ], ואי ללמדו חפינת יה"כ שהוא עבודה קשה במקדש, מה ענינו
היום, ועוד פירש"י שנכנסו להתפלל.

ונ"ל אלו ואלו דא"ח שידע משה רבינו ע"ה כנ"ל, ושאין ראוי להכניס
קטרת לפנים, ע"כ למד מעשה קטורת עמו ונשלמה פרים שפתינו
והתפלל שיהי' כאלו הקטיר קטורת בפועל כדרך שעושים במגפה
ר"ל, ובזה שגו נדב ואביהוא שהקטירו בפועל, ונ"ל משו"ה כשיצא מרע"ה
אמר ויהי נועם וכתוב יראה אל עבדיך פעליך בהשראת שכינה וכו' ויהי'
הדרך על בניהם שלא ימותו בני אהרן.

חתם סופר עה"ת כ"י

בקדאינו פרשת הקרבנות והקטורת הוי כאילו הקטדנו ממש

נדי ספרתה אתה שימה דמעתו בנאדך הלא בספרתך (תהלים נ"ו ט'). כי הנה
תכון תפלת קטרת לפניך, אמנם הקטורת צריך שיהי' בין הקרבנות,
דהיינו קטורת של שחרית בין דם לאיברים ובין הערכים בין איברים לנסכים,

קל

שמירת הסופר

ועתה אין לנו זה אלא בקראינו פסוקי הקרבנות נשלמה פרים שפתינו, ה"ל כאלו הקרבנו ממש והרמז נפ"ש כי תקריב ר"ת נ'שלמה פ'רים ש'פתינו. והנה נ'א'ד' ר"ת נ'סכים א'יברים ד', והיינו שימה דמעת' בנאד"ך, דמעת' היינו תפלת' שהוא קטורת, שים אותו בין איברים ודם ונסכים במקום הראוי לו, ואעפ"י שאנו אין לנו איברים דם ונסכים, הלא בספרתך כולם יכתבו, וכשאנו קוראים בהם נשלמה פרים שפתינו.

חתם סופר עה"ת כ"י

ענין הקטורת לקשר כל הענינים יחדיו הוא רק בישראל ולא בנכרים ונועדתי שמה וגו' (שמות כ"ט מ"ג). עפירש"י. ולפע"ד הזכיר בכאן ה' מדרגות, א', משה רבינו ע"ה שהקב"ה מדבר עמו מעל ארון העדות מבין שני הכרובים, ב', הנביאים שנועד שמה ממזבח הנחשת, [ג'], שוב בעלי רה"ק לשכני בתוכם ממש, ד', צדיקים ואנשי מעשה וידעו כי אני ה' אלהיהם בידיעה ובחינה, ה', אני ה' אלקיהם הפחותים שאינם יודעים רק אני ה' אלקי' בקבלה מעשי אבותיהם בידיהם, ועל כולם אמר ועשית מזבח מקטר קטורת לקשר כל הבחינות יחד אפי' חלבנה בהדי בוסמין יהי, אך כל זה בישראל, אך חלבנה של המן לא יתחבר עם מור של מרדכי, ע"כ מסיים לא יעלה עליו קטרת זרה, ותרגם אונקלס בוסמין נוכראין, וק"ל.

חתם סופר עה"ת כ"ח

קטורת מכפרת על לשון הדע של אמת שנאמר בחשאי

אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם (במדבר ט"ז ט"ו). א"נ כפירש"י קאי על הקטורת, דהנה קטורת מכפר על לה"ר יבא דבר שבחשאי ויכפר על דבר שבחשאי (כערכין ט"ז ע"א), הנה אחז"ל (שם ע"ש) המעיל מכפר ג"כ על לה"ר יבוא דבר שבקול וכו', וי"ל קטרת מכפר על לה"ר של אמת ואמרו בחשאי, אבל אי מתאמר

כז סדר דברים (ליקוטם) תהלים, בד"ה [נ"ו] נדי וגו'.
כח פרשת תצוה (דף קל"א ט"ב) בד"ה ונועדתי (הב') וגו'.

באפי תלתא לית ביה משום לה"ר, ע"כ נקרא בחשאי, אבל לה"ר של שקר הוא דבר שאפי' בקול נענש ומעיל מכפר ולא קטורת. והם אמרו שקר כי תשתרר והלא אפילו חמור לא נשאתי וע"כ אמרו שקר ואין הקטורת מכפר.

חתם סופר עה"ת כט

קטורת מגנת על ישראל כשאין עושין רצונו לגמרי

יורו משפטיך ליעקב (דברים ל"ג י'). כי הת"ח שנקראים ישראל לא יורו להם משפטים, דכל דיין דמפקינן מיניה ממונא בדינא לאו דיינא הוא (ב"ב ג"ח ע"ב), על כן אין המשפטים צריכים להם, אלא ותורתך לישראל, להם מלמדים תורה כולה. ועוד ישימו קטורה באפיך שהוא מגין על האף כמו שכתב גם מורי בהפלאה ל', והיינו כשאין ישראל עושין רצונו לגמרי. ועוד וכליל שהוא עולה ודורון על מזבחך, לעושים רצונו, שמקבל דורון מישראל ע"י הכהנים בני לוי.

דרשות חתם סופר לא

השטן נמס כדונג באש הקטורת

עוד נקדים לך הקדמה אחת, כי הטעם דכתיב (ויקרא ט"ז ב') כי בענן אראה על הכפורת, ופירש רש"י בעשן הקטורת. הנה סודו רם ונשא, אבל דבר אחד קטן נלע"ד למה דוקא באש, וכן כתיב באהרן כשהחל הנגף (במדבר י"ז י"א) קח המחתה ותן עליה אש, נלע"ד משום שהוא נקרא השטן לפי דברי חז"ל (יומא שם) שהוא שם"ד, וכן קרא יצחק לבאר שטנה (בראשית כ"ו כ"א) הבן ודוק ל', אם תסיר מן שם"ד ש"א גימטריא א"ש תשאר ס"ג גימטריא דונ"ג, להורות שימס כדונג.

דרשות חתם סופר לג

כט פרשת קורח (דף פ"ו טו"א) בד"ה א"נ וכו'.
 ל עיין פנים יפות פרשת וזאת הברכה (ל"ג י') בד"ה ישימו.
 לא לשמחת תורה (דף מ"ט טו"א) בד"ה יורו וגו'.
 לב עיין חתם סופר עה"ת בראשית (דף קט"ו טו"ב) בד"ה כי וגו'. - שער יוסף.
 לג לראש השנה (ח"ג דף כ"ו טו"ב) בד"ה עוד נקדים וכו'.

סממני הקטורת וענינם

עיקר סממני הקטורת הכתובים בקרא (שמות ל' ל"ד) אינם כי אם ארבע אבות, והם האבות לכל הי"א סממנים (בריתות ו' ע"ב), והם הצרי והציפורן החלבנה והלבונה, ובקרא נטף ושחלת וחלבנה ולבונה זכה, ובקרא לא כתיב מפורש יותר.

והצרי רומז על התורה שהיא צרי ומרפא לכל הגוף, והלבונה זכה הם חסדי ה' המלבנים עונותיהם של ישראל. ובין שני אלו ניתן הציפורן והחלבנה, החלבנה ידוע דמרמזו על רשעים גמורים (בריתות ו' ע"ב), ואמנם ציפורן הוא רוב כלליות ישראל, שהיא חלקה בציפורן, יעקב איש חלק (בראשית כ"ז י"א), ושחורה מבחוץ ע"ד (שה"ש א' ה') כאהלי קדר כיריעות שלמה, אמנם תוכה יפה כמשל גנת אגוז שאין תוכו מתלכלך, ומביאים בורית כרשינה לייפות ולהסיר שחרירות היא תשובה ומעשים טובים כדכתיב (ירמ' ב' כ"ב) ותרכי לך נתר ובורית, ומביאין יין קפריסין שתהיה עזה בין האומות, והיא יין התורה כמו שאמרו חז"ל (ביצה כ"ה ע"ב) ראויים הם אלו שתנתן להם דת אש.

ובאמת אלו היו ישראל עשירים ומושפעים, לכאורה היו עומדים ביותר נגד האומות, כי גם עשיר יענה עזות (משלי י"ח כ"ג). אך הענין הוא כך, אלו היינו זוכים להשפע הקדושה הנקראת שמן הראש היה טוב, כי אדרבא היא גורמת כניעה ושפלות לפני הי"ת, ולא יתגאה בזה כלל, ע"ד (דברים ו' ז') לא מרובכם כי אתם המעט. אמנם להיות כי בעו"ה לא זכינו לכל זה שיהיה שפע העשירות, אם כן במקום שמן נקרא מים ובמקום ראש נקרא רגל, והו"ל מ"י רגלי"ם, ואותה גורמת גאווה נגד ה', וישמן ישורן חלילה, ע"כ טוב ויאה עניותא (חגיגה ט' ע"ב). וזהו שאין מכניסין מ"י רגלי"ם במקדש מפני הכבוד, שלא נהיה רודף הגאווה והכבוד עד ישפיע ה' עלינו שמ"ן הרא"ש.

דרשות חתם סופר לד

לד לשבת שובה י"ח טו"ב בד"ה עיקר וכו'.

מספר סממני הקטורת י"א לבטל הקליפה

וירדן אחי יוסף עשרה וגו' (בראשית מ"ב ג'). נראה שבכוונה עצומה לא שלחם
יעקב כ"א דוקא במספר עשרה שהוא מספר הקדושה ולא ט' ולא
י"א שהוא מספר הקליפות עמ"ש הריעב"ץ גבי י"א סממני קטרת
ולא רצה לשלחם לערות מצרים כ"א במספר הזה, ומפני כן התחכם יוסף
לאסור א' מהם כדי שעל כרחם יקחו בנימין עמם להשלים המניין.

חתם סופר עה"ת לה

פרק ד' והסירותי מחלה מקרבך

ע"י המורדך צועקים ונענים ויושיעם ה' ונהפך במהרה לברכה
כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים אליך כי אני ה' רופאך (שמות
ט"ז כ"ו). י"ל דבתוכחה כתיב (ויקרא כ"ו ל"ו) והבאתי מורך בלבכם ורדף
אתכם קול עלה נדף. ואם כי הוא קללה מ"מ יהפך במהרה לברכה, כי
ע"י המורדך הם צועקים ונענים ויושיעם ה', וההפך עונש המצרים כי
הביא ה' חוזק וכבוד בלבם ולא נתיראו ונאבדו, והיינו דאמר כל המחלה
אשר שמת במצרים שהוא החוזק והכבוד לא אשים עליך כ"א עונשך הוא
ההפך ממחלה מצרי וע"ז אני ה' רופאך.

חתם סופר עה"ת ל"ו

הלומד עם חולה אפילו חולי המתדבק לא יחלה
ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך וגו' כי אני ה' רופאך (שמות ט"ז
כ"ו). רבים תמהו אחר כל התנאים האלו לא ישים מחלה מצרים,
ולא עוד אלא שמסופק בדבר כפירש"י ואם אשים אני ה' רופאך.

אחז"ל (אבות פ"ד מ"ה) הלומר ע"מ לעשות מספיקים בידו ללמוד וללמד
לשמור ולעשות. נמצא רק הלימוד הראשון שמתחיל, הוא הנסיון
והמצוה, ומכאן ואילך הוא שכר מצוה, שבזכות הלימוד הראשון, זוכה
ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

ועוד אחז"ל (כתובות ע"ז ע"ב) ריב"ל ה' מיכרך עם בעלי ראתן ולומד תורה
עמהם. ולא ניזוק מהם, כי זכות התורה מגינה, וזה שהקב"ה שם
להם חק ומשפט איזה פרשיות שיעסקו בהם להתחלה ונסיון, ושם נסחו,

לו פרשת בשלח (דף ע"ה ט"ב) בד"ה כל המחלה (הא') וגו'. והגר"נ שטערן
זצ"ל כתב: עיין דרשות חתם סופר (דף קט"ז ט"ב).

ויאמר אם שמוע בישן בפרשיות האלו, תשמע עוד, וגם תזכה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו, כל זה תזכה ע"י שמיעה הראשונה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ועוד כל המחלה אשר שמתו במצרים, אם יארע שאפי' מכות כאלה יהי' על אדם, ואתה תלמוד עמו תורה, לא אשים עליך, אפילו חולי המתדבק כבעלי ראתן, כי אני ה' רופאך כמו בריב"ל הנ"ל.

חתם סופר עה"ת ל"ו

אפילו יראה חלאים רעים שבטבע מתדבקים בו לא יעלו בך

והסיר ה' ממך כל חולי וגו' (דברים ז' ט"ו). אחז"ל (ב"מ ק"ז ע"ב) זה עין הרע, שצריך הבטחה שיסירו מפני שהוא ע"י בעלי בחירה, ופועל אפילו חלאים רעים, אפי' להמשיך וסת נדה לאשה שלא תיבעל לבעלה לעולם כמבואר במס' נדה (ס"ז ע"א) דימת עיריך עלתה בך הבעלי לו על גב הנהר, אפי' להפיל עובר כדמצינו בהגר. וע"כ הבטיח וכל מדוי מצרים הרעים שרגילים ע"י עין רע רחמנא לצלן, ואמר ונתנם בכל שונאך ואכלת את כל העמים, פי' אעפ"י שתאכל שלל העמים ומדוי מצרים מודבקים בהם, אפ"ה לא ידבקו בך ע"י אותן המלבושים והמאכלים, ואמר לא תחוס עינך עליהם, כידוע בטבע הרואה חלאים רעים באיש אחר ונכמרו רחמיו הם מתדבקים בו, וצריכים הרופאים להיות אבירי לב, דאל"ה ידבקו החלאים בהם, ע"כ הבטיחנו בחזק לב, ולא תחוס עינך עליהם, ובתנאי ולא תעבוד את אלהיהם.

חתם סופר עה"ת ל"ח

הכתיתה והפלפול בתורה הוא מושבר כחות הקליפות

ומסיר כל מיני חולי ומכאוב

וברך את לחמך ואת מימך והסרותי מחלה מקרבך (שמות כ"ג כ"ה). אמרו חז"ל [ב"מ ק"ז ע"ב] זה פת שחרית וקיתון של מים, והסרותי מחלה אלו פ"ג חלאים התלויים במרה במספר מחל"ה וכולן פת שחרית וקיתון

ל"ו פרשת בשלח (דף ע"ו טו"א) בד"ה ויאמר וגו', וכ"ה בדרשות חתם סופר (דף ת"ו טו"א) לפרשת בשלח.

לח פרשת עקב (דף ל"ו טו"א) בד"ה והסיר ה' ממך (הג"י וגו').

של מים מבטלן. וקשה מרה היכי רמיזא, ושחרית היכי רמיזא. וגם אמרו חז"ל (ברכות ח' ע"א) תתק"ג מיני מיתות נבראו בעולם למות תוצאו"ת בגימטרי' הכי הוה, ואם כן ע"כ יש ג"כ כל כך מיני חלאים בעולם, והכא את אמרת פ"ג מיני חלאים ותו לא, וכ"ת הני תלויים במרה ואינך תלויים במלתא אחריתי, ו"א דאם כן לא הובטחו בעבודת ה' רק להשמר מפ"ג מיני חלאים ותת"ך נשארו שלא הובטחו ר"ל.

לכן נ"ל דהנה כתיב (דברים כ"ז ט') הסכת ושמע ואמרו חז"ל (ברכות ס"ג ע"ב) הם ואח"כ כתת לעיין ולפלפל. וידוע כי הכתיבה והפלפול הוא משבר כחות הקליפות ומסיר כל מיני חולי ומכאוב, וע"ז כתיב (שמות ט"ו כ"ו) אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך וגו' כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאיך, אמנם לא יוסרו ממנו כ"א כת"ת מיני חולאים במספר כת"ת, אשר על זה נאמר הם ואח"כ כתת - וישארו עוד פ"ג מיני חלאים, ומהם לא יובטח כ"א בהיותו רודף שלום ואינו בעל כעס ואז יתרפא מכל, כאמור (ישעי' נ"ז י"ט) בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו. ולהיות כי עיקר התורה והפלפול מה שזוכה ולומד בילדותו, נגד זה אז אש התורה ורתיחת הילדות יביאוהו לכעוס הרבה, אשר ע"כ אמרו חז"ל (תענית ד' ע"א) האי צורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא לי, צורבא מרבנן דייקא דהיינו בחור חריף כידוע (רש"י שם ד"ה צורבא מרבנן), והיינו דרמזו במתק לשונם פ"ג חלאים תלויים במרה, פי' תלויים ועומדים בספק, אחר שכבר זכינו לברכת אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך וגו' הנאמר במרה, מ"מ עדיין תלוי' בספק פ"ג מיני חלאים, והם תלויים נמי במרה ממש כי כבד כועס ומרה זורקת בו טפה (ברכות ס"א רע"ב) והיינו מרה, ואמר כי פת שחרית המרמז ללמוד התורה בשחרותו וילדותו, וקיתון של מים היינו עניות וסבלנות המכונה מים בכל מקום היפך אש רתיחת הכעס, הם המה מבטלין את כל מיני חלאים על דרך אמר ה' ורפאתיו כנ"ל.

דרשות חתם סופר לט

אם ימשכו החלאים למטה אל האויר ישימם בכל שונאיד
והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם
בך ונתנם בכל שונאיד (דברים ז' ט"ז). וקשה כיון שהבטיח להסיר כל
חולי מכ"ש מדוי מצרים הרעים, ערמב"ן.

י"ל אחז"ל גיטין נ"ז ע"ב) ת"ח אין מראין דיני נגעים בעצמם. כי הדבר
מסוכן לעיין ולחשוב בחולי המתדבק, וכמ"ש רמב"ן בפרשת הפיכת
סדום ע"ש. וה"נ רגילים להראות ולהבין להכנים מדוי מצרים לספר בנסי
ה' אשר הפליא אז עמנו, וע"כ אמר אשר ידעת, רמז להנ"ל שרוצה להודיעם
גם עתה לבניו, לא ישימם בך ע"י המחשבה ההיא, אלא אם תמשכם
למטה אל האויר ישימם בכל שונאיד וק"ל.

חתם סופר עה"ת מ

דעות הרופאים אם הוא חולי המדבק

בחולי נכפה פליגי המדרכי פרק המדיר (סימן ר"א) בשם ראבי"ה ס"ל
בפשיטות דלא כייפין להוציא בנכפה, והרא"ש בתשובה (כלל מ"ב
סימן א') פשיטא ליה שכופים להוציא ע"ש. ומייתי ליה רמ"א (אה"ע סימן קנ"ד
ס"ה). ולכאורה פשיטא שבעל הנכפה הוא מסוכן בנפשו שיפול לאחת
הפחתים או למים ולאש, וכן היה עובדא פה שנפל בשדה לתוך תנור
ששורפים פחמים והוציאוהו משם, ומת אחר איזה ימים. אך פלוגתייהו
דראבי"ה ורא"ש בהליכת הרופאים אם הוא חולי המתדבק, כי בשנים
קדמונים היו נשמרים מד' אמות שלו שלא יתדבק חליו באחרים, ורופאי
זמנינו מחליטים שאיננו מתדבק כלל, ואינו מזיק אפי' לאשת חיקו, אם
איננו מאים עליה, ובחלה נפשה בו. נמצא לענין כפיה להוציא, מי יכנים
ראשו באיסור דאורייתא אשת איש:

שו"ת חתם סופר מא

מן פרשת עקב (דף ל"ז טו"א) בד"ה והסיר ה' ממך (הא') וגו'.
מא אהע"ז (ח"א סימן קט"ז) בד"ה בחולי וכו', הנידון הוא בבעל שחולה בחולי
כפה ולא גילה קודם הנישואין, ואינו רוצה לגרשה, אם יכולין לכופו ע"ש.

קלה

שמירת הסופר

זכות המצוה תגן אומדים דק ברפואות והצלזות שבידי הקב"ה

ויאמר אליהם שימו לבבכם וגו' כי לא דבר ריק הוא מכם כי הוא חייכם וגו' (דברים ל"ב מ"ו). ויש לדקדק איך ס"ד שיהיה דבר ריק, כל מ' שנה התלבט והאריך בדברי תורה ותוכחה וכי בה יזכה אדם לחיי עד, ואיך עתה בסוף דבורו עמהם אמר לא דבר ריק הוא. הנה אמרין במסכת ברכות (ל"ב ע"ב) מעשה בחסיד אחד שהתפלל ובא הגמון ונתן לו שלום ולא הפסיק תפלתו ע"ש, ובמ"ז או"ח ריש סי' ס"ו (פ"א) הקשה מה הועיל בתירוצו, אכתי קשה ונשמרתם מאוד לנפשותיכם.

והנלע"ד אמרו חז"ל (שבת י"ב ע"א) המבקר חולה בשבת לא יתפלל להדיא ה' ישלח רפואה שלימה, אלא יכולה היא שתרחה, פירוש זכות השבת כדאי שתרחה בלי תפלה. וקשה אם כן גם שום רפואה לא יעשה בשבת, כי יכולה היא שתרחה, ואנן קיי"ל אפילו ספק פיקוח נפש דוחה שבת.

אך העיקר כי חיי העולם הזה לא ניתנה ביד המצות, רק חיי העולם הבא, אבל חיי העולם הזה כתיב (ויקרא י"ח ה') וחי בהם ולא שימות (וימא פ"ד ע"ב). אך הפרש יש, חיי העולם הזה הנתלים במעשה אדם לעסוק ברפואות והצלזות וכדומה, אין לו לומר זכות המצוה תגן, אלא יעסוק במנהגו של עולם. אך רפואה והצלזת התלוי בידי הקב"ה, כגון להתפלל אל ה' שירפא החולי, אע"פ שגם זה בדוק ומנוסה שה' אלוקינו קרוב לקוראיו, מ"מ כיון שאנו מבקשים מהי"ת, נאמר יכולה שבת שתרחה.

והנה בודאי העומד להתפלל ובא אנס נגדו יפסוק ולא יסמוך עצמו על נס, אך מלך שלבו ביד ה' לכל אשר יחפוץ ימנו (משלי כ"א א'), יסמוך על ה' שיטה לבו להתפיים ולא יחתוך ראשו, וא"ש.

והנה ראינו שהגמון קרא לחסיד ריקה על שלא היה בו דעת לשמור נפשו וכתוב (דברים ד' ט"ו) ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, ואין המצות מצילות להגן מסכנת חיי עולם הזה, אלא שהשיב לו שאיננו ריקה כי

הפרש יש ביניהם כאשר כתבתי לעיל, אלא שצריך התבוננות רב לחלק בין שלא יהיה ריקה ושלא יעבור ג"כ על עיקר הדין. והיינו דקאמר משה רבינו ע"ה שימו לבבכם לכל הדברים, כי צריך השמת לב והתבוננות להשיב דבר על מכונו, כי הוא חייכם שגם חיי העולם הזה תלוי בתורה באופן הנ"ל. והארכת והמתקתי דבר זה, יען היינו סבורים שהשעה צריכה לכך שתהיה כתירת המלך בערב יום הכיפורים או ביום הכיפורים, ואי אפשר בלא דחיית איזה ענינים ממנהגי ישראל בימים הקדושים, וב"ה שנדחה הדבר ולא הוצרכנו לכך.

דרשות חתם סופר ^{מב}

ביטול הקליפה המהבד עצמו למחל"ה רח"ל, בשמות הקודש

ועברתי בארץ מצרים וגו' אני ה', והיה הדם לכם לאות וגו' ולא יהיה בכם נגף למשחית (שמות י"ב י"ב) הנה אל"ף בי"ת אלף בינה, גימ"ל דל"ת גמול"ל דלים (שבת ק"ד ע"א), כי אדוקים אלו באלו לומדי תורה עם גומלי חסד, ובהיפוך ח"ו אזי מאלף נעשה אס"ן גמטריא אל"ף, ומגימ"ל גמטריא פ"ג חללים התלויים במרה גמטריא מחלה ר"ל (כב"ק צ"ב ע"ב) - ואותיות אס"ן עם ג"פ מתאחדים ר"ל בג' מיני קליפות הידועים בשמושי שמות, א'גף ס'גף ג'גף ^{מג}.

והנה ס'א' מהם בטל הקב"ה בעצמו, וזהו אני ה', אני גמטריא ס"א - ונשארה עדיין הנו"ן המתייחד עם גף לעשות ממנו ג'גף ח"ו, לכן הוצרכו לדם להיות לאות. וידוע כי אות הוא אות וי"ו, שהוא אות מילה, ד"ם וי"ו גמטריא חמשים, שהוא נו"ן של נגף. והיינו והיה הדם לכם לאות ולא יהיה הנגף למשחית ולא אאריך ברמזים, והמ"י.

דרשות חתם סופר ^{מד}

^{מב} לשבת שובה (דף כ"ה טו"א) בד"ה ויאמר וגו'. העתקנו את כל המאמר כי בסופו מבאר מרן זיע"א את המקום והזמן שנאמרו הדברים.

^{מג} עיין במאמר שלאח"ז.

^{מד} לפסח (דף ק"ט טו"ג) בד"ה ועברתי וגו'.

הקיום בגלות להשמר מהקליפה

ע"י השמות האלו של יעקב אבינו והשכטים

ולקחתם גם את זה מעם פני וקרהו אסון והורדתם וגו' (בראשית מ"ד כ"ט).
 י"ל דהנה ידוע בשמות הקמיעות דהם"ם עצמו הוא נקרא כך
 [אס"ן], דהיינו שהוא מחבר עצמו לקליפת מחל"ה שהוא גמטרי' פ"ג ומחלק
 עצמו ג' פעמים א'גף ס'גף נ'גף ר"ת אס"ן.

והנה יוסף כלול הוא בשם יעקב דגמטרי' של יוסף עולה קנ"ו גמטרי' של
 קנא"ה, ואם תצרף קנ"ו עם כ"ו של שם הוי' ב"ה עולה קפ"ב
 גמטרי' יעקב, ולכן אמר יעקב ויצא האחד מאתי שיצא חשבון של יוסף
 משמו, ועדיין נשאר בשמו קדושת השם של כ"ו, אבל אם גם בנימין ימות
 ח"ו וכלה ואפסה ביתה של רחל עד גמירא, ממילא יהי' פגום בשם זה,
 אז יוכל הם"ם לשלוט בו ולחבר עם פ"ג מחלות, ולקחתם ג'ם א'ת ז'ה
 מ'עם פ'ני ר"ת גמטרי' סמא"ל, דהיינו שיהי' ראוי לשלוט בו ועי"ז וקרהו
 אס"ן.

והנה כל זמן שכל ביתו של יעקב קיימים בחיים אין לו פחד לחיבור הם"ם
 עם פ"ג, כי יעקב ויוצאי ירכו הם שבעים נגד שבעים שרים של
 מעלה, ועם כל שבט נולד תאומה אחת ועם בנימין נולדו שנים (כ"ד פ"ב
 ט') והם אין נכללים בכלל שנאמר מלבד נשי בני יעקב, הרי י"ג תאומות
 לצרף עם שבעים נפשות הרי פ"ג, ועל זה אמר אח"כ היפוכו של פחד
 יעקב אולי יתחבר הם"ם עם פ"ג, אבל מכיון שיוסף ובנימין כולם חיים
 וקיימים ממילא אין לו שליטה, אדרבא להחיות לכם לפ'ליטה ג'דולה שהוא
 ר"ת פ"ג, ומ"ש לשום לכם שארית בארץ, דהנה בתיבת שארית יש כל
 אותיות שם ישראל רק תמורת אות ל' כתיב אות ת' שהוא עולה בחשבון
 ש"ע יותר מן אות ל', וידוע ברמב"ן פ' זו דלכך נאמר ויאמר אלקים
 לישראל ויאמר יעקב יעקב, דשם ישראל מקודש מאוד ובו אינו ראוי לירד
 לגלות אלא בשם יעקב ע"ש. והנה ב"פ יעקב עולה שס"ד, וזה מבואר
 בספרים דעם יוסף נגמר אות וי"ו של שם הוי' ב"ה, לכן אם תצרף שם
 ישראל וב"פ שם יעקב עם וי"ו של הוי' שנגמרה ע"י יוסף עולה גמטרי'
 שארית, לכן אמר וישלחני אלקים לפניכם לשום לכם שארית בארץ

ולהחיות לכם קיום בגלות עד שתגאלו ע"י כח של כל השמות של
אבינו, ולהחיות לכם לפליטה גדולה, דזהו ההיפוך של פ"ג מחלות התלויין
במרה שהיה יעקב ירא מהם.

חתם סופר עה"ת מוה

מה פרשת ויגש, מפנקסו ולשונו של הגר"פ סופר זצ"ל (דף רס"ד טו"ב) בד"ה
ולקחתם וגו'. ער"ה טו"א בד"ה דורשי וכו' כתב: ואני אומר מ"מ בגמטרי'
אם תחשוב חמץ במנצפ"ך, הוא יותר ממצה גמטרי' יג"ף רחמנא לצלן שהוא
תכלית הטומאה הידוע, אגף סגף נגף ר"ת אס"ן ר"ל, וכו', ע"כ.